

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં

આર/સેકન્ડ અપીલ નંબર ૧૯૦/૨૦૧૮

[તારીખ ૨૭/૦૮/૨૦૧૮ ના હુકમની સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ પરની નોંધ પર

આર/એસએ/૧૯૦/૨૦૧૮ માં]

=====

દિનેશકુમાર માધવલાલ પટેલ

વિરુદ્ધ

મેસર્સ અમી કોર્પોરેશન

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર નંબર ૧ તરફથી શ્રી અર્ચિત પી. જાની (૭૩૦૪)

સામાવાળા નંબર ૧ તરફથી શ્રી જેમીન આર. દવે (૭૦૨૨)

સામાવાળા નંબર ૨ માટે રુલ ની બજવણી થઈ નથી (૬૮)

=====

કોરમ – માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ:૧૬/૧૦/૨૦૧૮

મૌખિક આદેશ

૧ અપીલકર્તા વતી સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ માટેની આ નોંધ દ્વારા એ બાબત તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે ચુકાદામાં કેટલીક વ્યાકરણકીય ભૂલો છે. પેરા ૪૮ માં, ત્રીજી લીટીમાં, ટ્રાયેબલ શબ્દને બદલે ફાયેબલ શબ્દ લખાઈ ગયો છે. તેથી, પેરા ૪૮ ની ત્રીજી લીટીમાં ફાયેબલ શબ્દને બદલે ટ્રાયેબલ શબ્દ બદલવો જોઈએ.

૨ પેરા ૫૪માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે બીજી અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને આથી તેને ફગાવી દેવામાં આવે છે. હકીકતમાં, પેરા ૫૪ નીચે પ્રમાણે વાંચવું જોઈએ:

“પરિણામે, આ બીજી અપીલ આંશિક રીતે સફળ થાય છે અને આથી તેને આંશિક રીતે મંજૂરી આપવામાં આવે છે.”

૩ રજિસ્ટ્રી જરૂરી સુધારા કરશે અને આદેશની નવી રિટ બહાર પાડશે.

(ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે. બી. પારડીવાલા)

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં
આર/સેકન્ડ અપીલ નંબર ૧૯૦/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે. બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે?	ના.
૨	પત્રકારને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા.
૩	શું ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ ચુકાદાની યોગ્ય નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ પણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.
	આ ચુકાદો તાબેદાર ન્યાયતંત્રમાં પરિપત્રિત કરવો	

=====

દિનેશકુમાર માધવલાલ પટેલ

વિરુદ્ધ

મેસર્સ અમી કોર્પોરેશન

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર નંબર ૧ તરફથી શ્રી અર્ચિત પી. જાની (૭૩૦૪)

સામાવાળા નંબર ૧ તરફથી શ્રી જેમીન આર. દવે (૭૦૨૨)

સામાવાળા નંબર ૨ માટે રુલ ની બજવાણી થઈ નથી (૬૮)

=====

કોરમ:માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારદીવાલા

તારીખ:૨૭/૦૮/૨૦૧૮

મૌખિક ચુકાદો

૧ સી.પી.સી. ની કલમ ૧૦૦ હેઠળની આ બીજી અપીલ મૂળ સામાવાળા નંબર ૨ વતી કરવામાં આવી છે અને સ્પેશિયલ સમરી સૂટ નંબર ૩/૧૯૯૯ માં સિવિલ જજ (એસ.ડી.), મહેસાણા દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૬મી માર્ચ, ૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને હુકમનામામાંથી ઉદ્ભવતી રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નંબર ૯૦/૨૦૦૫ માં પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, મહેસાણા દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૧મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૭ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે નિર્દેશિત છે.

૨ સગવડતા માટે, અહીં અપીલકર્તાને મૂળ સામાવાળા નંબર ૨ તરીકે ઓળખવામાં આવશે, સામાવાળા નંબર ૧ ને મૂળ વાદી તરીકે ઓળખવામાં આવશે અને સામાવાળા નંબર ૨ ને મૂળ સામાવાળા નંબર ૧ તરીકે ઓળખવામાં આવશે.

૩ સામાવાળા નંબર ૨ નો કેસ, તેના પોતાના શબ્દોમાં, બીજી અપીલના મેમોમાં વિનંતી કરવામાં આવી છે, તે નીચે મુજબ છે;

“ ૨.૧ અપીલકર્તા જણાવે છે કે અપીલકર્તા વિસનગરનો રહેવાસી છે.સામાવાળા નંબર ૧ એ ભાગીદારી પેઢી છે જે વિસનગર ખાતે સ્થિત છે.સામાવાળા નંબર ૨ વિસનગરમાં રહેતો હતો.

૨.૨ સામાવાળા નંબર ૨ એ સામાવાળા નંબર ૧ પાસેથી રકમ ઉધાર લીધી હતી, જે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા ચૂકવવામાં આવી ન હતી.સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા સામાવાળા નંબર ૨ ને જારી કરાયેલા ચેકનું અપમાન કરવામાં આવ્યું હતું.સામાવાળા નંબર ૧ એ ૧૧/૦૧/૧૯૯૬ પર ૩૦,૦૦૦/- રૂપિયાની રકમ ઉધાર લીધી હતી, જેના માટે પેઢી દ્વારા ડિસ્કાઉન્ટ વાઉચર જારી કરવામાં આવ્યું હતું.

૨.૩ ફરિયાદ મુજબ, સામાવાળા નંબર ૧ અને ૨ વચ્ચે કરારનો અમલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં સામાવાળા નંબર ૨ ને રૂપ ટકાના વ્યાજ દર સાથે ૧ લાખ રૂપિયા સુધીની રકમ ઉપાડવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.આ કરાર કથિત રીતે ૧૭/૦૩/૧૯૯૭ પર અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો.

૨.૪ અપીલકર્તાને ઉપરોક્ત રકમની બાંયધરી આપનાર તરીકે દર્શાવવામાં આવે છે, જે સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા ઉછીના લેવામાં આવી હતી, જેને અપીલકર્તા દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવે છે.

૨.૫ સામાવાળા નંબર ૨એ ૧૭/૦૩/૧૯૯૭ પર ૫૫,૦૦૦/- રૂપિયાની રકમ પણ ઉપાડી લીધી હતી.સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા વિસનગર નાગરિક સહકારી બેંક લિમિટેડ વિસનગર પર ચેક નંબર ૨૭૮૭૯૭ તારીખ ૦૫.૦૬.૧૯૯૮ દ્વારા રૂ. ૩૦,૦૦૦/- અને ચેક નંબર ૨૮૩૬૦૫ તારીખ ૦૫.૦૬.૧૯૯૮ દ્વારા રૂ. ૫૫,૦૦૦/- નો ચેક જારી કરીને ઉપરોક્ત રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી.

૨.૬ સામાવાળા પેઢીએ સામાવાળા નંબર ૧ ને ડિમાન્ડ નોટિસ જારી કરી હતી કારણ કે ચેકનું અપમાન કરવામાં આવ્યું હતું, જો કે, સામાવાળા નંબર ૨ એ ઉપરોક્ત રકમ ચૂકવી ન હતી, જેના કારણે સામાવાળા નંબર

૧ એ સામાવાળા નંબર ૨ સામે સારાંશ દાવો દાખલ કરવા માટે મંજૂર થયો હતો.સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ ના આદેશ XXXVII ની જોગવાઈઓ હેઠળ વિદ્વત સિવિલ જજ (એસ. ડી.), મેહસરના સમક્ષ રૂ. ૧ ની રકમ માટે દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨.૭ અપીલકર્તા જણાવે છે કે અપીલકર્તાને બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવાની તક આપ્યા વિના વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા દીવાની દાવાની સુનાવણી કરવામાં આવી હતી.અપીલકર્તા દ્વારા દાવાની જાળવણીક્ષમતાનો મુદ્દો ઉઠાવતા ઘણા આધારો ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા, જેનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો ન હતો.વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ૧૬/૦૪/૨૦૦૦ પર ચુકાદો અને હુકમનામું પસાર કર્યું હતું, જેમાં સામાવાળાઓને ૧,૧૫,૦૮૭ ચૂકવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો-ચુકાદાની તારીખથી હુકમની રકમની વસૂલાત સુધી ૨૧ ટકાના ચાલુ વ્યાજ સાથે.

૨.૮ અપીલકર્તા જણાવે છે કે સામાવાળા નંબર ૨ એ મુખ્ય દેવાદાર હોવા છતાં, ૧૬/૦૩/૨૦૦૦ તારીખના ઉપરોક્ત ચુકાદાને પડકાર્યો નથી.અપીલકર્તાએ પ્રથમ અપીલ નંબર ૨૯૧૬/૨૦૦૦ દાખલ કરીને માનનીય અદાલત સમક્ષ ઉપરોક્ત ચુકાદા અને હુકમને પડકાર્યો હતો.આ આદેશ ૨૫/૦૭/૨૦૦૫ પર પ્રથમ અપીલમાં પસાર કરવામાં આવ્યો

હતો, જેમાં ગુજરાત સિવિલ કોર્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ના કાયદા અનુસાર અને દાવામાં દાવો ૫ લાખ રૂપિયાથી ઓછો હોવાના કારણે દાવો જિલ્લા અદાલત, મહેસાણામાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો.

૨.૯ દાવો મેહસાનાના મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં તેને નિયમિત નાગરિક અપીલ નંબર ૯૦/૨૦૦૫ તરીકે ક્રમાંકિત કરવામાં આવ્યો હતો.આ અપીલની સુનાવણી અને નિર્ણય મેહસાણા ખાતેના વિદ્વાન મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા ૧૧/૧૨/૨૦૧૭ પર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં વિદ્વાન મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશે ૧૬/૦૬/૨૦૦૦ પર મેહસાણા ખાતેના વિદ્વાન સિવિલ જજ (જે. ડી.) દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમની પુષ્ટિ કરીને ખુશી વ્યક્ત કરી હતી.”

૪ આમ, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી એવું લાગે છે કે મૂળ સામાવાળા નંબર ૧ એ વાદી પાસેથી રૂ. ૧,૧૫,૦૯૭-૫૦ પૈસાની રકમ ઉધાર લીધી હતી.સામાવાળા નંબર ૧ એ વચન પત્રનો અમલ કર્યો હતો, જેના પર તેણે વાદીની તરફેણમાં જામીન તરીકે જરૂરી રકમની સહી કરી હતી.અપીલકર્તા અહીં મૂળ સામાવાળા નંબર ૨ સામાવાળા નંબર ૧ વતી બાંયધરી આપનાર તરીકે ઊભો હતો.રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી એવું લાગે છે કે સામાવાળાઓ નંબર ૧ અને ૨ પડોશીઓ છે

આવા સંજોગોમાં, સામાવાળા નંબર ૨. એટલે કે, અહીં અપીલકર્તાએ ૧૭મી માર્ચ, ૧૯૯૭ના રોજ તેના દ્વારા વિધિવત હસ્તાક્ષરિત બાંધધરીના સ્વરૂપમાં લેખિત દસ્તાવેજ અમલમાં મૂક્યો હતો. એવું પણ જણાય છે કે મુખ્ય ઉધાર લેનારે વાદીની તરફેણમાં જરૂરી રકમના ચેક જારી કર્યા હતા અને મુખ્ય ઉધાર લેનારા દ્વારા જાળવવામાં આવેલા બેંક ખાતામાં પૂરતા ભંડોળ ન હોવાથી તે ચેકનું અપમાન કરવામાં આવ્યું હતું.

૫ આવા સંજોગોમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત, વાદી પાસે મુખ્ય ઉધાર લેનાર અને બાંધધરી આપનાર, એટલે કે, અપીલકર્તા સામે મહેસાણાના સિવિલ જજ (એસ. ડી.) ની અદાલતમાં વિશેષ સારાંશ દાવો નંબર <આઈ. ડી. ૧> દાખલ કરવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ બચ્યો ન હતો.

૬ પક્ષકારોની દલીલોને ધ્યાનમાં રાખીને, ટ્રાયલ કોર્ટે નીચેના મુદ્દાઓ તૈયાર કર્યા;

“(એ) શું આદેશ ૩૭, નિયમ ૩ હેઠળ ચુકાદા માટે સમન્સ આપવા અને સામાવાળા વિરુદ્ધ હુકમનામું પસાર કરવા માટે પૂરતું કારણ છે?

(બી) આંક ૧૬, ૧૭, ૨૩ અને ૨૪ મુજબ સામાવાળાની તરફેણમાં
બચાવ કરવા માટે પરવાનગી આપવા માટે પૂરતું કારણ છે?

(સી) બીજું શું?”

૭ ટ્રાયલ કોર્ટે વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા દાવાનો ચુકાદો આપ્યો હતો અને મૌખિક તેમજ રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજ પુરાવાને ધ્યાનમાં રાખીને, દાવો અને ચુકાદા માટેના સમન્સને મંજૂરી આપી હતી અને ચુકાદાની તારીખથી વચગાળાની રકમની પ્રાપ્તિ સુધી રૂ. ૨૧ ટકાના દરે ચાલુ વ્યાજ સાથે રૂ.

૮ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી એવું લાગે છે કે મૂળ સામાવાળા નંબર ૧, એટલે કે મુખ્ય ઉધાર લેનાર ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ હાજર થયો ન હતો અને કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા ન હતા. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મુખ્ય ઉધાર લેનાર દ્વારા દાવાનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો ન હતો. બાંચધરી આપનાર, તે સામાવાળા નંબર ૨ છે, અપીલકર્તા અહીં હાજર થયો અને દાવો લડ્યો.

૯ સામાવાળા નંબર ૨, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમનામાથી અસંતુષ્ટ હોવાને કારણે, મહેસાણાની જિલ્લા અદાલતમાં નિયમિત નાગરિક અપીલ નંબર ૯૦/૨૦૦૫ પસંદ કર્યો. નીચલી અપીલ અદાલતે, મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજ

પુરાવાની ફરીથી પ્રશંસા કર્યા પછી, અપીલને નકારી કાઢવાનું યોગ્ય માન્યું અને આમ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમને સમર્થન આપ્યું. નીચલી અપીલ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમનામાથી અસંતુષ્ટ હોવાથી, મૂળ સામાવાળા નંબર ૨ સી. પી. સી. ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ આ બીજી અપીલ સાથે આવ્યો છે.

૧૦ ૧૯મી જુલાઈ, ૨૦૧૮ના રોજ, આ અદાલતે નીચેનો આદેશ પસાર કર્યો;

“આ બીજી અપીલ કાયદાના નીચેના નોંધપાત્ર પ્રશ્નો પર સ્વીકારવામાં આવે છે:

૧) શું નીચેની અદાલતોએ અપીલકર્તાનો બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા અથવા શરતી રજા ન આપવામાં ભૂલ કરી છે, ખાસ કરીને જ્યારે અપીલકર્તાએ દલીલ કરી છે કે તેણે બાંધધરીના ખત પર હસ્તાક્ષર કર્યા નથી?

(૨) શું નીચેની અદાલતોએ બાંધધરીના ખત પર અપીલકર્તાની સહીની વાસ્તવિકતાના સંદર્ભમાં ચકાસવા માટે યોગ્ય પગલાં ન લેવામાં ભૂલ કરી છે?

(૩) શું નીચેની અદાલતોએ એવો મત લેવામાં ભૂલ કરી છે કે ગેરંટી ડીડ પર તેની સહીના સંદર્ભમાં અપીલકર્તાનો ચોક્કસ બચાવ બનાવટી હોવા છતાં, પ્રશ્નમાં રહેલો દસ્તાવેજ પુરાવા અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર સાબિત થયો હોવાનું કહી શકાય, ખાસ કરીને, પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૭?

(૪) શું નીચેની અદાલતોએ નેગોશિએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ ૧૨૨ પર આધાર રાખતા દસ્તાવેજોની વાસ્તવિકતાના સંદર્ભમાં ધારણા કરવામાં ભૂલ કરી છે?”

૧૧ અપીલકર્તા દ્વારા સ્ટે માટે દાખલ કરવામાં આવેલી નાગરિક અરજી પર, નીચેનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો;

“૧. ૧૨/૦૯/૨૦૧૮ પર પરત કરી શકાય તેવો નિયમ.

૨. આ અરજી દ્વારા, અરજદાર-મૂળ અપીલકર્તા/સામાવાળા નંબર ૨ એ નીચેની રાહત માટે પ્રાર્થના કરી છે:

૮(એ) શીર્ષકવાળી અપીલના સ્વીકાર અને અંતિમ સુનાવણી બાકી છે, મહેસાનાના વિજ્ઞાન મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા નિયમિત સિવિલ

અપીલ નંબર ૯૦/૨૦૦૫ માં પસાર કરાયેલા ૧૧/૧૨/૨૦૧૭ ના ચુકાદા અને આદેશના અમલ, અમલ અને અમલીકરણ પર રોક લગાવવા માટે ખુશી થશે;

(બી) ન્યાયના હિતમાં, અરજદારની તરફેણમાં યોગ્ય માનવામાં આવે તેવી અન્ય અને વધુ રાહત/ઓ અને/અથવા આદેશ આપવા માટે ખુશ રહો.

અરજદાર-મૂળ અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને બીજી અપીલ સ્વીકારવામાં આવી છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, મારો મત છે કે અરજદાર ફકરા ૮ (એ) ની દ્રષ્ટિએ જાહેરાત વચગાળાનો આદેશ મેળવવા માટે એક મજબૂત પ્રથમ દષ્ટિ કેસ બનાવી શક્યો છે.હું તે મુજબ પેરા ૮ (એ) ની શરતોમાં આ શરતે રાહત આપું છું કે અરજદાર આજથી છ અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર આ અદાલતની રજિસ્ટ્રી સમક્ષ વ્યાજની તારીખની સાથે સંપૂર્ણ હુકમની રકમ જમા કરાવશે.સીધી સેવાની મંજૂરી છે.”

૧૨ અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી અર્ચિત જાનીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે નીચેની અદાલતે સામાવાળા નંબર ૧ દ્વારા વાદી પાસેથી ઉછીના લીધેલા નાણાંની ચુકવણી માટે તેના ક્લાયન્ટને જવાબદાર ઠેરવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી હતી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાનીએ બાંયધરી આપનાર તરીકે તેમના ક્લાયન્ટની જવાબદારીને નકારી કાઢી હતી. શ્રી જાનીના જણાવ્યા અનુસાર, તેમના ક્લાયન્ટ, કોઈ પણ સમયે, વાદી અને સામાવાળા નંબર ૧ વચ્ચેના નાણાંના વ્યવહારના સંદર્ભમાં બાંયધરી આપનાર તરીકે ઊભા ન હતા. શ્રી જાનીએ રજૂઆત કરી હતી કે તેમના ક્લાયન્ટે લેખિતમાં કોઈ ગેરંટી ડીડનો અમલ કર્યો નથી, અને વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલ ગેરંટી ડીડ એક બનાવટી દસ્તાવેજ છે અને તેમાં તેમના ક્લાયન્ટની બનાવટી સહી છે. શ્રી જાનીના જણાવ્યા અનુસાર, ટ્રાયલ કોર્ટે તેમને બચાવ માટે બિનશરતી રજા આપવી જોઈતી હતી કારણ કે નોંધપાત્ર સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ સામેલ છે અને નીચલી અપીલ અદાલતે પણ પ્રથમ અપીલને નકારી કાઢતી વખતે આ તમામ પાસાઓની અવગણના કરી હતી.

૧૩ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, નીચેના નિર્ણયો પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે;

શ્રી નં.	સીટેશન	સંબંધિત પેરા
----------	--------	--------------

૧	આઈડીબીઆઈ ટ્રસ્ટીશિપ સર્વિસીસ લિમિટેડ વિરુદ્ધ. હબટાઉન લિમિટેડ (૨૦૧૭) ૧ એસસીસી ૫૬૮	૧૭
૨	સ્ટેટ બેંક ઓફ હૈદરાબાદ વિરુદ્ધ રાબો બેંક (૨૦૧૫) ૧૦ એસ સિ સિ ૫૨૧	૧૭ ૧૯ સુધી
૩	એસ. રાજુ વિરુદ્ધ સી. સાથમ્મઈ	૯
૪	મુકેશ કુમાર વિરુદ્ધ ભોપાલ સિંહ અને અન્યો ૨૦૦૮ એસસીસી ઓન લાઈન રાજ. ૪૦	૯ & ૧૦
૫	એ. સી. ટ્રેડર્સ વિરુદ્ધ નવલ કિશોર ૭ અને ૮ ૧૯૮૭ એસસીસી ઓન લાઈન રાજ ૯	૭&૮
૬	કાંતીપુડી લેલિતા લક્ષ્મી મનોહર સરસ્વતી વિરુદ્ધ કાંતીપુડી રામકૃષ્ણ ૧૯૮૧ (૨) (એચસી) એપી ૪૧૨	૭
૭	મિલ્ખા રામ (ભારત) પ્રાઈવેટ લિમિટેડ વર્સસ ચમનલાલ બ્રધર્સ એ આઈ આર ૧૯૬૫ એસ સી ૧૬૯૮	૧૨
૮	બેંક ઓફ બરોડા, બોમ્બે વિરુદ્ધ શ્રી મોતી ઈન્ડસ્ટ્રીઝ, બોમ્બે ૨૦૦૯(૧) એઅ એચ એલ ૨૮૨	૨૦૨૪ સુધી
૯	સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ વિરુધુનગર સ્ટીલ રોલિંગ મિલ્સ લિમિટેડ (૨૦૧૫) ૧૬ એસસીસી ૨૦૭	૭
૧૦	મોહમ્મદ ખાન, એચ બાય એલ આર મેહરનિસા અને અન્યો વિરુદ્ધ આંધ્ર બેંક અને અન્યો આઈએલઆર (કર્ણાટક) ૨૫૨ નિયમિત પ્રથમ અપીલ ૧૩૯/૧૯૭૪ કર્ણાટક	૧૫

	હાઈકોર્ટ	
--	----------	--

૧૪ બીજી બાજુ, આ બીજી અપીલનો વાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉગ્ર વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે.વાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ રજૂ કરશે કે બાંધધરી આપનાર તરીકે અપીલકર્તાની જવાબદારી નક્કી કરતી વખતે નીચેની બે અદાલતો દ્વારા કાયદાની કોઈપણ ભૂલની વાત ન કરી શકાય.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા દ્વારા અહીં રજૂ કરાયેલો બચાવ અપ્રમાણિક છે અને બંને અદાલતોના સહવર્તી તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલત તેમાં ખલેલ પહોંચાડી શકશે નહીં અને અપીલકર્તાને કોઈ રાહત આપી શકશે નહીં.વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા, બાંધધરી આપનાર તરીકેની જવાબદારીમાંથી પોતાને મુક્ત કરવાના દૃષ્ટિકોણથી, બાંધધરીના ખત પર તેની સહી કરવાનો ઇનકાર કરવાની હદ સુધી ગયો છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જો અપીલકર્તાનો કેસ એ છે કે વાદી અથવા મુખ્ય ઉધાર લેનાર દ્વારા તેના પર છેતરપિંડી કરવામાં આવી છે, અને બાંધધરીના ખત પર તેની સહી બનાવટી કરવામાં આવી છે, તો અપીલકર્તા પાસેથી યોગ્ય પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવાની અને તે સંબંધમાં કાર્યવાહી શરૂ કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવી હતી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે માત્ર જવાબદારીને નકારીને અને બાંધધરી દસ્તાવેજની પ્રકૃતિમાં દસ્તાવેજ પર વિવાદ કરીને, અપીલકર્તા ભાગી શકતો નથી અને જવાબદારીમાંથી પોતાને મુક્ત કરી શકતો નથી.

૧૫ વાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે નરેશ અંબાલાલ ખાલાસ વિરુદ્ધ મોહનલાલ કે ખાલાસ, ૧૯૯૫ (૧) જી. એલ. એચ. ૭૪૪ ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય પર મજબૂત આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં આ અદાલતના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

“૮ મારા મતે, કાયદાની દરખાસ્ત કે એકવાર વાટાઘાટપાત્ર સાધનની નીચેની સહી તેના વહીવટકર્તા દ્વારા વિવાદિત થઈ જાય, બિનશરતી રજા અનુસરવી જોઈએ, અલબત્ત, ખૂબ વ્યાપક અને વ્યાપક રીતે કહેવામાં આવે છે.કાયદાકીય અદાલતે પ્રારંભિક તબક્કે પણ આવા દાવાની ચોકસાઈની તપાસ કરવી જરૂરી છે.ટ્રાયલ કોર્ટ હંમેશા તેની સમક્ષ પક્ષની સ્વીકૃત સહી ધરાવે છે, જંને બચાવની મંજૂરી માટેની અરજીની નીચે તેમજ વકાલત્તનમામાં.વાટાઘાટપાત્ર સાધનના વહીવટકર્તાની સ્વીકૃત સહી પણ ઘણીવાર અન્ય દસ્તાવેજોમાંથી ઉપલબ્ધ હોય છે જે અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે છે.અન્ય ઘણા પરિબળો છે જેની કોર્ટે તપાસ કરવી પડશે.આ અદાલત માટે સંપૂર્ણ બનવું અને આવા તમામ અન્ય સંબંધિત અને પરિચર તથ્યો અને સંજોગોની ગણતરી કરવી ખૂબ જ મુશ્કેલ છે, જેના આધારે અદાલત એવા કિસ્સાઓમાં શરત લાદી શકે છે કે જ્યાં સામાવાળાએ વાટાઘાટોના સાધનની નીચે તેની સહી કરવાનો ઈનકાર

કર્ચો હોય.જો કે, કેટલાક સુસંગત અને સંલગ્ન સંજોગોને સમજાવવા માટે કે જેના પર અદાલતે પોતાનું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ, એવું કહી શકાય કે આવા તથ્યો અને સંજોગોમાં પક્ષો વચ્ચેના સંબંધ, વ્યવસાય અથવા અન્યથા હોઈ શકે છે; વ્યવહારોની પ્રકૃતિ અને વ્યવહારોની શ્રેણી અને જે સમયગાળા દરમિયાન આવા વ્યવહારો ચાલુ રહ્યા છે; કારણ.જો કોઈ હોય તો, વાદી દ્વારા અદાલત સમક્ષ બનાવટી અથવા બનાવટી દસ્તાવેજ મૂકવાની જરૂરિયાત માટે સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવેલ; વાદીએ અદાલત સમક્ષ સંપૂર્ણપણે ખોટો દાવો કરવાની જરૂરિયાત અને સામાવાળા સામે બનાવટી દસ્તાવેજ જેની સાથે વાદીનો કોઈ સંબંધ નથી; નોટિસ જારી કરવી અથવા અગાઉથી નોટિસ અને નોટિસના જવાબમાં સામાવાળાનું વર્તન અથવા નોટિસનો જવાબ ન આપવાનું કારણ; પક્ષો વચ્ચે અગાઉના કે અગાઉના વ્યવહારો થઈ ચૂક્યા છે કે કેમ તે હકીકત; વાદીની તરફેણમાં રૂ. ૨,૦૦૦/- નો ચેક જારી કરવામાં સામાવાળાનું વર્તન; અન્ય પરિચર પક્ષકારો દ્વારા અથવા બેંકિંગ સંસ્થાઓ, શ્રોફ વગેરે જેવા તૃતીય પક્ષ દ્વારા જાળવવામાં આવેલા પત્રવ્યવહાર અને સમકાલીન રેકૉર્ડમાંથી જાહેર થતા સંજોગો અને મોટી સંખ્યામાં અન્ય પરિબળો પણ અદાલતની વિચારણા હેઠળ આવી શકે છે અને અહીં ઉપર દર્શાવેલ પરિબળોને સંપૂર્ણ ગણવા જોઈએ નહીં.તેઓ માત્ર દષ્ટાંતરૂપ છે.આ અદાલત માટે એ દરખાસ્ત સ્વીકારવી મુશ્કેલ છે કે

એકવાર સામાવાળા પ્રોમિસરી નોટ અથવા અન્ય વાટાઘાટપાત્ર સાધન
હેઠળ તેની સહીનો વિવાદ કરે, તો અદાલત હંમેશા બચાવ માટે
બિનશરતી રજા આપવા માટે બંધાયેલી હોય છે.કાયદાની આટલી વ્યાપક
દરખાસ્ત સ્વીકારી શકાતી નથી, અને મારા મતે, ટ્રાયલ કોર્ટ હંમેશા અન્ય
સંબંધિત અને સંબંધિત પરિબળો અને સંજોગોની તપાસ કરવાનો
અધિકારક્ષેત્ર ધરાવે છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે કે સામાવાળા દ્વારા રજૂ
કરાયેલ બચાવ જેજુન છે કે મૂનશાઈન અથવા તે વાસ્તવિક છે કે કેમ.”

૧૬ વાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે;

(૧) ભારત બેરલ એન્ડ ડ્રમ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની વિરુદ્ધ અમીન ચંદ પેરેલાલ,
એ આઈ આર ૧૯૯૯ એસ સી ૧૦૦૮;

(૨) યુબીએસ એજ વિરુદ્ધ સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા, એ આઈ આર ૨૦૦૬
એસ સી ૨૨૫૦;

૧૭ પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની
સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી, મારા ધ્યાનમાં આવતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું

નીચેની બે અદાલતોએ વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે કે કેમ.

૧૮ બંને બાજુએ પ્રચાર કરાયેલી હરીફ રજૂઆતો તરફ ધ્યાન આપતા પહેલા, મારે નીચેની બે અદાલતો દ્વારા નોંધાયેલા તારણોની તપાસ કરવી જોઈએ. ટ્રાયલ કોર્ટે, વિશેષ સારાંશ દાવાને મંજૂરી આપતી વખતે, નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યો હતો;

“૩ માર્ચ ૪ ના મૂળ દસ્તાવેજ માર્ક ૩૬ ના પ્રકાશમાં અને જી. એલ. આર. XXIV (૧) ૬૨૦ અને ૧૯૯૫ (૧) જી. એલ. એચ. ૭૪૪ ના સંદર્ભના પ્રકાશમાં શ્રી એમ. એસ. બિલાદીવાલાએ મારી સમક્ષ દલીલ કરી હતી કે ૧૬, ૧૭, ૨૩ અને ૨૪ના પ્રદર્શનને ધ્યાનમાં રાખીને સામાવાળાને બચાવ કરવા માટે રજા આપવા અંગે પ્રથમ દષ્ટિએ કેસ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો, તેથી તે સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો. મૂળ દસ્તાવેજ માર્ક ૨૬/૧ થી ૨૬/૯ વાદીએ સ્થાપિત વ્યાવસાયિક વ્યવહારના પ્રકાશમાં, સામાવાળાએ પણ વ્યવહાર વિશે સ્વીકાર્યું, તેથી એકવાર સામાવાળા દ્વારા વ્યવહાર સ્વીકારવામાં આવે અને પછી સામાવાળાનો બચાવ કરવા માટે કોઈ સુનાવણી યોગ્ય મુદ્દો અથવા રજા વિશે નક્કર કેસ નથી તેથી, માત્ર દાવો અથવા ચુકાદા માટે સમન્સનો

ઇનકાર પૂરતો નથી પરંતુ સામાવાળા જે સુનાવણી યોગ્ય મુદ્દા વિશે કાનૂની અને તથ્યાત્મક પાસા વિશે કેસ સ્થાપિત કરે છે.અહીં આ કેસમાં ન તો સામાવાળા વાસ્તવિક પાસા અથવા કાનૂની પાસા વિશે સ્થાપિત કરે છે.આ સંજોગોમાં આદેશ-૩૭, નિયમ ૩ હેઠળ હુકમનામા માટે હકદાર વાદીએ, તેથી, માનનીય અદાલતે આંક ૧૬, ૧૭, ૨૩ અને ૨૪ ને નકારી કાઢવું જોઈએ અને હુકમનામા માટે જરૂરી આદેશ પસાર કરવો જોઈએ.

(૪) આંક ૨૩ અને ૨૪ના પ્રકાશમાં શ્રી નાનાવતીએ મારી સમક્ષ દલીલ કરી હતી કે આંક ૨૩ના પરિચ્છેદ ૧૦ને ધ્યાનમાં લેતા ૨૧ ટકા વ્યાજ અને સામાવાળા નંબર ૧એ આ કરારનો ઇનકાર કર્યો હતો.આંક ૧૬ અને ૧૭ને ધ્યાનમાં લેતા સામાવાળા નંબર ૨ બચાવ કરવા માટે રજા આપે છે.માર્ક ૪/૪ મૂળ દસ્તાવેજ માર્ક ૨૬/૩ અને ૨૬/૪ જામીન નંબર ૧ ની સહીને ધ્યાનમાં રાખીને તેમણે જામીન વિશે પણ ઇનકાર કર્યો હતો, પરંતુ માર્ક ૪/૨ (મૂળ માર્ક ૨૬/૨) ને ધ્યાનમાં રાખીને, ગેરંટી લેટર (જામિનખાત) ના શીર્ષક હેઠળ "ટય એન્ડ ગો" દ્વારા સરનામાંની લાઇન દૂર કરવામાં આવી છે, તેથી એક અજમાયશ મુદ્દો છે, માર્ક ૪/૪ મૂળ ૨૬/૪ વચન પત્રને ધ્યાનમાં લેતા લગભગ ૫૫,૦૦૦/- રૂપિયા ઉમેરવામાં આવ્યા છે અને તેથી, લગભગ ૮૫,૦૦૦/- રૂપિયાની

મજબૂરી છે. તેથી ઉપરોક્ત સંજોગોમાં માનનીય અદાલતે એકલ પાઈ જમા કર્યા વિના બચાવ કરવા માટે આંક ૧૬ અને ૨૩ મંજૂરી આપવી જોઈએ.

(૫) સામાવાળા વતી આંક ૧૬ અને ૧૭ના પ્રકાશમાં શ્રી જે. એસ. ચૌધરીએ ૨૪ જી. એલ. આર. ૧૯૮૩ના પ્રકાશમાં મારી સમક્ષ દલીલ કરી હતી.

(૧) સામાવાળાએ સહી કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને તેથી, ૨૪ જી. એલ. એચ. મુજબ, આદેશ ૩૭, નિયમ ૩ હેઠળ સુનાવણીનો મુદ્દો છે, તેથી વાદીને કોઈ નકલ પૂરી પાડવામાં આવી નથી, તેથી વાદી આદેશ ૪૭, નિયમ ૩, આદેશ ૩૭, નિયમ ૩ નું સ્પષ્ટ ઉદ્ધેધન હેઠળ હુકમનામું મેળવવા માટે હકદાર નથી, વાદી ૧૦ દિવસની અંદર ચુકાદા માટે સમન્સ દાખલ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો અને તેથી, ચુકાદાની અરજીઓનું સમન્સ નામંજૂર કરવું જોઈએ અને બચાવ માટે ૧૬, ૧૭, ૨૩ અને ૨૪ રજા આપવી જોઈએ જ્યાં હસ્તાક્ષર વિશે સ્પષ્ટીકરણ પરીક્ષણ મુદ્દો હોય, તેથી આંક ૧૬ અને ૨૩ નો બચાવ કરવા માટે રજા આપવી જોઈએ.

(૬) આંક ૧૬ અને ૨૩ વિશેના કાનૂની અને તથ્યાત્મક પાસાને ધ્યાનમાં લેતા, સંદર્ભ ૨૪ જી. એલ. આર. ૬૨૦ અને ૧૯૮૫ (૧) જી. એલ. એચ. ૭૯૪ ના પ્રકાશમાં સામાવાળા નંબર ૧ અને ૨ નો બચાવ કરવા

માટે પરવાનગી આપે છે, તે સી. પી. સી. આદેશ ૩૭, નિયમ ૩ ના રેકૉર્ડમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે, તે સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ છે કે સામાવાળા થોડા દિવસોમાં હાજર થશે પરંતુ ચુકાદા માટે સમન્સની મર્યાદા ૧૧૦ દિવસની અંદર આપવી જોઈએ તેવી કોઈ જોગવાઈ નથી, તેથી શ્રી જે. એસ. ચૌધરીની દલીલ કાનૂની અને તથ્યાત્મક પાસા પર સમર્થનપાત્ર નથી અને તેથી, તેને નકારી કાઢવામાં આવે છે.

(૭) ૨૪ જી. એલ. આર. ને ધ્યાનમાં લેતા, તે ટાંકણી પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અદાલતમાં જમા કરાવવાનો ૮૦ ટકા રકમનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને તે શરત હેઠળ બચાવની રજા આપવામાં આવી હતી, કોર્ટ સ્વીકારે છે કે બચાવનો આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ અહીં આ કેસમાં ૧૬ અને ૨૩ અસ્વીકારને સંપૂર્ણ રીતે પ્રદર્શિત કરવા માટે જોવામાં આવે છે. આ સંજોગોમાં, ૨૪ જી. એલ. આર. ૬૨૦ લાગુ પડતું નથી, તેથી શ્રી જે. એસ. ચૌધરીની દલીલ નકારી કાઢવામાં આવે છે.

(૮) આંક ૧૬ અને ૨૩ ને યોગ્યતાના આધારે ધ્યાનમાં લેતા શું બચાવ કરવા માટે આ પ્રકારની રજા કાયદેસર છે કે કોઈ ચોક્કસ સુનાવણીનો મુદ્દો છે? પછી બંને સામાવાળાઓ બચાવની પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર છે, જો તેઓ સુનાવણીના મુદ્દા વિશે પ્રથમ દષ્ટિએ કેસ સ્થાપિત

કરવામાં નિષ્ફળ જાય તો આદેશ ૩૭ મુજબ, બચાવની પરવાનગી નિયમ ૩ (૫) ને નકારી કાઢવી જોઈએ.

(૯) સામાવાળા નંબર ૧ નો બચાવ કરવા માટે ૨૩ રજા પ્રદર્શિત કરો અને સામાવાળા નંબર ૧૬ ને રજા પ્રદર્શિત કરો બંને સામાવાળાએ માર્ક ૪ અને મૂળ માર્ક ૨૬ દસ્તાવેજ વિશે ઇનકાર કર્યો હતો કે શું આ અસ્વીકારને બચાવ કરવા માટે રજા મળી શકે છે?એકિઝબિટ ૧૧૬, ૧૭, ૨૩ અને ૨૪માં એક્સ ૧ પ્લેન્ટ અને એક્સ ૧૧૩ સમન્સ વિશેના અસ્વીકારને ધ્યાનમાં લેતા ચુકાદા માટે અને આ અસ્વીકારનું કાયદાની નજરમાં કોઈ મૂલ્ય નથી, ખાસ કરીને પુરાવા અધિનિયમ અને નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટમાં, આદેશ ૩૭, નિયમ ૧૧ અને ૨ હેઠળ, તેથી કોઈ આધાર નથી, શ્રી નાનાવતી અને શ્રી જે. એસ. ચૌધરીની બંને વકીલોની દલીલ નકારી કાઢવામાં આવી, આદેશ ૩૭ હેઠળ એક્સ ૧ પ્લેન્ટ દાખલ કરવામાં આવી અને કોર્ટ પણ આદેશ ૩૭, નિયમ ૧ અને ૨ હેઠળ સમન્સ જારી કરે છે.

(૧૦) સામાવાળા નંબર ૧ ના આંક ૧૦ અને ૧૧ દેખાવને ધ્યાનમાં લેતા સામાવાળા નંબર ૨ ના આંક ૭ અને ૮ દેખાવ બંને તેમના વકીલ દ્વારા હાજર થયા. આદેશ ૩૭, નિયમ ૨ અને ૩ વિશે કોઈ ગેરકાયદેસરતા નથી,

૧૭.૦૬.૧૯૯૯ પર આપવામાં આવેલી ચુકાદાની અરજી માટે ૧૩ સમન્સ પ્રદર્શિત કરો અને તે જ દિવસે કોર્ટ આદેશ ૩૭, નિયમ ૩ (જ) હેઠળ આદેશ પસાર કરે છે, ચુકાદા માટે સમન્સ વિશે કોઈ મર્યાદા નથી પરંતુ ચુકાદા માટે સમન્સ વિશે ચોક્કસ જોગવાઈ સામાવાળા હાજર થયા પછી દાખલ કરી શકે છે.૭, ૮ અને ૯ પ્રદર્શિત કર્યા પછી વાદીને આપવામાં આવેલ ૭, ૮ અને ૯ પ્રદર્શનને ધ્યાનમાં લેતા, તેથી ચુકાદાના સમન્સ માટે કોઈ ગેરકાયદેસરતા નથી.

(૧૧) વાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલા દાવાના માર્ક ૪ અને ૨૬ મૂળ અને ઝેરોક્સ દસ્તાવેજને ધ્યાનમાં લેતા તે રેકૉર્ડમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વાદી આદેશ ૩૭, નિયમ ૫ અને ૬ નો કેસ સાથે આવે છે, તેથી બચાવની રજા આદેશ ૩૭, નિયમ ૫ અને ૬ ની મર્યાદામાં હોવી જોઈએ, તેથી દસ્તાવેજ માર્ક ૪ અને ૨૬, ૧૧ થી ૯ ના અસ્વીકારથી શ્રી નાનાવતીની પૂરતી દલીલ નથી અને શ્રી જે. એસ. ચૌધરી સમર્થનપાત્ર નથી તેથી તેને નકારી કાઢવામાં આવે છે.

(૧૨) ઓર્ડર ૩૭, રૂલ ૫ અને ૬ હેઠળ, આંક ૨૬/૧ થી ૨૬/૯, આંક ૨૬/૧ ડિસ્કાઉન્ટ વાઉચર, આંક ૨૬/૨ જામીનગીરી સાથેનો કરાર, આંક ૨૬/૩ દિનેશ માધવલાલ પ્રતિવાદી નંબર ૨ જામીનદાર છે અને તેમણે પ્રતિવાદી નંબર ૧ ની તરફમાં જામીનગીરી પર સહી કરી છે,

આંક ૨૬/૪ નૈનેશ દશરથલાલ દ્વારા કરાયેલ પ્રોમિસરી નોટ, આંક ૨૬/૫ પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા સહી કરાયેલ તારીખ ૦૫.૦૬.૯૮ નો રૂ. ૨૦,૦૦૦/- નો ચેક નંબર ૨૭૮૭૯૭, આંક ૨૬/૭ અમી કોર્પોરેશનની તરફથી પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા સહી કરાયેલ તારીખ ૦૫.૦૬.૧૯૯૮ નો ૫૫,૦૦૦/- નો ચેક નંબર ૨૮૩૬૦૫, આ બંને ચેકો અપૂરતા ભંડોળના મુદા પર આંક ૨૬/૬ અને આંક ૨૬/૮ ના ચેક રિટર્ન મેમો હેઠળ સ્વીકારાયેલ નથી, તેથી બંને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આ દસ્તાવેજો નકારી શકાય નહીં. કલમ ૧૧૮, ૧૧૯, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૨૨, ૧૩૮, ૧૩૯ અને ૧૪૦ ના પ્રકાશમાં, તેથી કલમ ૧૪૦ હેઠળ લીવ ટુ ડિફેન્ડ આંક ૧૬, ૧૭, ૨૩ અને ૨૪ નો બચાવ મંજૂર કરી શકાય નહીં, તેથી શ્રી નાણાવટી અને શ્રી જે.એસ. ચૌધરીની દલીલ રદ કરવામાં આવે છે. નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટના પ્રકાશમાં શ્રી જે.એસ. ચૌધરી માટે માત્ર નકારવું પૂરતું નથી, તેથી દસ્તાવેજ વિશે નકારવાના મુદ્દા પર નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ પરવાનગીપાત્ર નથી. સંબંધિત કલમો ૧૧૮ થી ૧૨૨ અને ૧૩૮ થી ૧૪૦ નીચે મુજબ છે:-

૧૧૮ નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સની ધારણા.જ્યાં સુધી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, નીચેની ધારણાઓ કરવામાં આવશે:-

(એ) દરેક વાટાઘાટપાત્ર દસ્તાવેજ વિચારણા માટે બનાવવામાં આવ્યો હતો અથવા તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને આવા દરેક દસ્તાવેજ, જ્યારે તેને સ્વીકારવામાં આવ્યો હોય, સ્વીકારવામાં આવ્યો હોય, વાટાઘાટો કરવામાં આવી હોય અથવા ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે તે વિચારણા માટે;

(બી) આજની તારીખે-તારીખ ધરાવતું દરેક વાટાઘાટપાત્ર સાધન આવી તારીખે બનાવવામાં આવ્યું હતું અથવા દોરવામાં આવ્યું હતું;

(સી) સ્વીકારના સમય વિશે-કે દરેક સ્વીકૃત વિનિમય બિલ તેની તારીખ પછી અને તેની પરિપક્વતા પહેલાં વાજબી સમયની અંદર સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું;

(ડી) હસ્તાંતરણના સમય વિશે-કે વાટાઘાટપાત્ર સાધનનું દરેક હસ્તાંતરણ તેની પરિપક્વતા પહેલાં કરવામાં આવ્યું હતું;

(ઇ) મધ્યસ્થતાના આદેશની બાબતમાં-કે વાટાઘાટો કરી શકાય તેવા દસ્તાવેજ પર દેખાતી મંજૂરી તે જે ક્રમમાં દેખાય છે તે ક્રમમાં કરવામાં આવી હતી;

(એફ) સ્ટેમ્પ વિશે-કે ઘણી બધી પ્રોમિસરી નોટ, બિલ અથવા એક્સચેન્જ અથવા ચેક પર યોગ્ય રીતે સ્ટેમ્પ કરવામાં આવી હતી.

(જી) તે ધારક નિયત સમયગાળામાં ધારક છે-કે વાટાઘાટપાત્ર સાધનનો ધારક નિયત સમયગાળામાં ધારક છે:જો કે, જ્યાં સાધન તેના કાયદેસરના માલિક પાસેથી અથવા તેની કાયદેસર કસ્ટડીમાં રહેલી કોઈપણ વ્યક્તિ પાસેથી, ગુના અથવા છેતરપિંડીના માધ્યમથી મેળવવામાં આવ્યું હોય અથવા બજારમાંથી અથવા તેના સ્વીકારનાર પાસેથી ગુના અથવા છેતરપિંડીના માધ્યમથી અથવા ગેરકાયદેસર વિચારણા માટે મેળવવામાં આવ્યું હોય, તો ધારક યોગ્ય સમયે ધારક છે તે સાબિત કરવાનો બોજ તેના પર છે.

૧૧૯ રક્ષણના પુરાવા પર ધારણા-જે સાધનનું અપમાન કરવામાં આવ્યું હોય તેના પરના દાવામાં, અદાલત, વિરોધના પુરાવા પર, અપમાનની હકીકત ધારણ કરશે, સિવાય કે અને જ્યાં સુધી આવી હકીકત નકારી કાઢવામાં ન આવે.

૧૨૦ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટની મૂળ માન્યતાને નકારી કાઢવા સામે રોક લગાવવી- પ્રોમિસરી નોટના કોઈ પણ નિર્માતા, વિનિમય બિલ અથવા ચેકના કોઈ

પણ ડ્રોઅર અને ડ્રોઅરના સન્માન માટે વિનિમય બિલના કોઈ પણ સ્વીકારનારને, ધારક દ્વારા તેના પર મુકદ્દમામાં, યોગ્ય સમયે મૂળ રૂપે બનાવેલા અથવા દોરેલા સાધનની માન્યતાને નકારી કાઢવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

૧૨૧ ચુકવણીકારની સમર્થન કરવાની ક્ષમતાને નકારી કાઢવા સામે અટકાવવું-વચન પત્રના કોઈ પણ નિર્માતા અને વિનિમય પત્ર (ઓર્ડરને ચૂકવવાપાત્ર) ના કોઈ પણ સ્વીકારનારને, તેના પરના દાવામાં ધારક દ્વારા નિયત સમયે, નોટ અથવા બિલની તારીખે, તેને સમર્થન આપવા માટે પ્રાપ્તકર્તાની ક્ષમતાને નકારી કાઢવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

૧૨૨ અગાઉના પક્ષની સહી અથવા ક્ષમતાને નકારી કાઢવા સામે અટકાવવું-વાટાઘાટો કરી શકાય તેવા સાધનનો કોઈ પણ સ્વીકાર કરનાર,

અનુગામી ધારક દ્વારા તેના પરના દાવામાં, સાધનના કોઈપણ અગાઉના પક્ષના હસ્તાક્ષર અથવા ક્ષમતા કરારને નકારવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે.

૧૩૮ ખાતામાં ભંડોળના અપૂરતા, વગેરે માટે ચેકનું અનાદર-જો કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા બેન્કર સાથે તેના દ્વારા જાળવવામાં આવેલા ખાતા પર કોઈ પણ દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક રીતે ચૂકવણી માટે તે ખાતામાંથી અન્ય વ્યક્તિને કોઈ પણ રકમની ચૂકવણી માટે દોરવામાં આવેલ કોઈપણ ચેક, બેંક દ્વારા ચૂકવવામાં ન આવે તો, તે ખાતાની ક્રેડિટમાં રહેલી નાણાંની રકમ ચેકનું સન્માન કરવા માટે અપૂરતી છે અથવા તે બેંક સાથે કરવામાં આવેલા કરાર દ્વારા તે ખાતામાંથી ચૂકવવા માટે ગોઠવવામાં આવેલી રકમ કરતાં વધુ છે, તો આવી વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનું માનવામાં આવશે અને, આ અધિનિયમની અન્ય કોઈપણ જોગવાઈઓ પર પૂર્વગ્રહ વિના, એક વર્ષ સુધીની મુદત માટે કેદ અથવા ચેકની રકમની બમણી રકમ સુધી લંબાવી શકાય તેવા દંડ અથવા બંને સાથે સજા કરવામાં આવશે:

પરંતુ આ કલમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ લાગુ પડશે નહીં સિવાય કે:-

(એ) ચેક જે તારીખે લેવામાં આવ્યો હોય તે તારીખથી છ મહિનાના સમયગાળાની અંદર અથવા તેની માન્યતાના સમયગાળાની અંદર, જે પણ અગાઉ હોય, બેંકને રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય.

(બી) ચૂકવનાર અથવા ધારક, જેમ કે કેસ હોય તેમ, ચેકની નિયત સમયગાળામાં, ચેક ઉપાડનારને ચેક પરત કરવા અંગે બેંકમાંથી માહિતી મળ્યાના ૧૫ દિવસની અંદર લેખિતમાં નોટિસ આપીને ઉપરોક્ત રકમની ચુકવણી કરવાની માંગ કરે છે; અને

(સી) આવા ચેકનો ઉપાડનાર, ચેકની પ્રાપ્તિના ૧૫ દિવસની અંદર, ચેકના યોગ્ય સમયે, પ્રાપ્તકર્તાને અથવા, કેસ હોય તે રીતે, ધારકને ઉપરોક્ત રકમની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે.

૧૩૯ ધારકની તરફેણમાં ધારણાઃ- જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી એવું માનવામાં આવશે કે ચેક ધારકને કલમ ૧૩૮માં ઉલ્લેખિત પ્રકૃતિનો ચેક પ્રાપ્ત થયો છે, જે કોઈ પણ દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક ચૂકવણી માટે છે.

૧૪૦ સંરક્ષણ કે જેને કલમ ૧૩૮ હેઠળ કોઈ પણ ધારણામાં મંજૂરી ન આપવામાં આવે-તે કલમ ૧૩૮ હેઠળ ગુના માટે કાર્યવાહીમાં બચાવ નહીં હોય કે દોરનારને એવું માનવાનું કોઈ કારણ ન હતું કે જ્યારે તેણે ચેક જારી કર્યો હતો ત્યારે તે કલમમાં જણાવેલા કારણોસર રજૂઆત પર તેનું અપમાન થઈ શકે છે.

(૧૩) તેથી, આ અદાલતો કલમ ૧૧૮ થી ૧૨૨ અને ૧૩૮ થી ૧૪૦ ની જોગવાઈઓને વટાવી શકતી નથી તેથી, સામાવાળાનો કોઈ નક્કર બચાવ અને સુનાવણીનો મુદ્દો નથી તેથી, દલીલ અને દલીલ અને બચાવની મંજૂરી ૧૬, ૧૭, ૨૩ અને ૨૪ પ્રદર્શિત કરવામાં આવે છે. માર્ક ૨૬/૨ વિશેના જામીનના મૂળ દસ્તાવેજ અને વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પક્ષો વચ્ચેના કરારના વાસ્તવિક પાસાને ધ્યાનમાં લેતા, ૨૬/૧ થી ૨૬/૩ માં ઉદ્દેખિત ૨૧ ટકા વ્યાજ, તેથી, સ્ટ્રિક્ટ સ્પષ્ટ આંક ૨૬/૨ દર્શાવે છે કે ટચ એન્ડ ગો વિશે કોઈ સીમાંકન અથવા કોઈ પુરાવા નથી, તેથી શ્રી નાનાવતીની દલીલ નકારી કાઢવામાં આવે છે.

(૧૪) ૨૬/૧ થી ૨૬/૮ ને ધ્યાનમાં લેતા વાદી એવા કેસ સાથે આવે છે કે જે ઓર્ડર, ૩૭, નિયમ ૫ અને ૬, માર્ક ૨૬/૧ દ્વારા પણ ૨૬/૮ તરીકે સ્થાપિત થાય છે, તેથી માર્ક ૨૬/૧ ને ૨૬/૮ પર કાઢી નાખવાનું કોઈ કારણ નથી. તેથી, માર્ક ૨૬/૧ થી ૨૬/૮ અને ઓર્ડર ૩૭ ના પ્રકાશમાં, નિયમ ૫ અને ૬ સામાવાળા સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો અને હકીકતલક્ષી અને કાનૂની પાસા પર બચાવ કરવા માટે છોડી દીધો, તેથી તેને નકારી કાઢવામાં આવે છે અને મુદ્દો નંબર (એ) હકારાત્મક અને (બી) નકારાત્મક ગણવામાં આવે છે.

(૧૫) ઉપરોક્ત કારણો હેઠળ વાદી દાવામાં વિનંતી કર્યા મુજબ હુકમનામું મેળવવા માટે હકદાર છે તેમજ આંક ૧૩ તેથી, હું નીચેનો આદેશ પસાર કરું છું:—

આદેશ

આંક ૧૬, ૧૭, ૨૩ અને ૨૪ બચાવ કરવાની રજા નકારી કાઢવામાં આવે છે.

આંક ૨૬/૧ થી ૨૬/૮ દાવાના પ્રકાશમાં આંક ૧ ફરિયાદ અને ચુકાદા માટે સમન્સ પ્રદર્શિત કરો આંક ૧૩ (સોગંદનામા આંક ૧૪ સાથે) અને ચુકાદા માટે સમન્સની મંજૂરી છે.

સામાવાળાઓને ૧,૧૫,૦૮૭-૫૦ પી. એસ. ચૂકવવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે. ચુકાદાની તારીખથી વચગાળાની રકમની પ્રાપ્તિ સુધી ૨૧ ટકાના ચાલુ વ્યાજ સાથે.”

૧૯ ટ્રાયલ કોર્ટ અંગ્રેજીમાં ચુકાદો આપવાનું સાહસ કર્યું, પરંતુ આ પ્રક્રિયામાં, રણમાં હારી ગયું હોય તેવું લાગે છે.ઓછામાં ઓછું, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા શું જણાવવાની માંગ કરવામાં આવી છે તે હું સમજી શક્યો નથી.

૨૦ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા ઉપરોક્ત તારણોને નીચલી અપીલ કોર્ટ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું, જે નીચે મુજબ છે;

“[૧૩] દરેક વાદી પાસે કોઈપણ દાવો લાવવાનો વિકલ્પ હોય છે, અને આવા દાવાના સંચાલનમાં સિવિલ પ્રોસિજર કોડ દ્વારા નિર્ધારિત સામાન્ય નિયમો દ્વારા સંચાલિત થાય છે.ઓર્ડર ૩૭ એ એક વિશેષ સારાંશ પ્રક્રિયા છે જે મર્યાદિત વર્ગના દાવાને લાગુ પડે છે.આદેશ XXXVII નિયમ ૩ પેટા-નિયમ (૬) કલમ (બી) નું ખાલી અવલોકન આપણને એવું માનવા માટે સક્ષમ બનાવશે કે વાદી તાત્કાલિક ચુકાદા માટે હકદાર છે.હવે, વિદ્વાન ન્યાયાધીશ માટે હુકમનામું પસાર કરવામાં કાયદામાં કોઈ અવરોધ નહોતો.તેમણે એક તારણ નોંધ્યું છે કે સામાવાળાઓ એ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા કે આ કેસમાં સુનાવણી યોગ્ય મુદ્દો હતો અને કારણો નોંધ્યા પછી વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે સામાવાળાઓની બચાવની મંજૂરી માટેની અરજીઓને નકારી કાઢી છે અને ચુકાદા માટે સમન્સને મંજૂરી આપી છે.

[૧૪] અહીં, આ કેસમાં આ કેસના રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી પરથી તે બહાર આવે છે કે, વિદ્વત સિવિલ જજ (વરિષ્ઠ વિભાગ), મહેસાના દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત ચુકાદા અને હુકમની વિરુદ્ધ, સામાવાળા નંબર ૨ એ ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રથમ અપીલ નંબર ૨૯૧૬/૨૦૦૦ પસંદ કર્યો છે, કારણ કે સંબંધિત સમયે માત્ર ગુજરાત હાઈકોર્ટને જ વિદ્વત સિવિલ જજ (વરિષ્ઠ વિભાગ) દ્વારા સારાંશ કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમથી ઉદ્ભવતા અપીલને ધ્યાનમાં લેવા માટે આર્થિક અધિકારક્ષેત્ર મળ્યું છે. ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષની કાર્યવાહી દરમિયાન, અપીલકર્તાએ ૨૫/૦૯/૨૦૦૧ પર અરજી દાખલ કરી છે, જેમાં વિદ્વત સિવિલ જજ (વરિષ્ઠ વિભાગ), મહેસાના દ્વારા વિશેષ સારાંશ દાવો નંબર ૩/૧૯૯૯ માં પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમનામા તારીખ ૧૬/૦૩/૨૦૦૦ ના સંચાલન, અમલીકરણ અને અમલ પર રોક લગાવવાની વિનંતી કરવામાં આવી છે. ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તાની આ અરજીને ધ્યાનમાં લીધી છે અને ૧૧/૧૦/૨૦૧૧ પર નીચે આપેલી અરજી પર આદેશ પસાર કર્યો છે કે, કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર, આ અરજી ફકરા ૯ (એ) ની શરતોને આધિન આપવામાં આવી છે, જે શરતને આધિન છે કે અરજદાર ટ્રાયલ કોર્ટમાં ખર્ચ અને વ્યાજ સાથે હુકમની સંપૂર્ણ રકમ આજેથી છ અઠવાડિયાની અંદર જમા

કરે.જમા કરવામાં આવેલી રકમ પર, વિરોધી નંબર ૧ મૂળ વાદી ટ્રાયલ કોર્ટના સંતોષ માટે જામીન આપવા પર રકમ ઉપાડી શકે છે.ત્યારબાદ, ગુજરાત સિવિલ કોર્ટ્સ એક્ટ, ૨૦૦૫,૦૯/૦૫/૨૦૦૫ થી અમલમાં આવવાને કારણે આ અપીલના રેકૉર્ડ્સ અને કાર્યવાહી ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા આર્થિક અધિકારક્ષેત્રમાં ફેરફારના આધારે જિલ્લા અદાલત, મહેસાનાને મોકલવામાં આવી છે.

(૧૫) આ અપીલની સુનાવણી દરમિયાન અપીલકર્તા (મૂળ સામાવાળા નંબર ૨) વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા નથી, જેના આધારે એમ કહી શકાય કે અપીલકર્તાએ ગુજરાત હાઈકોર્ટના આદેશોનું પાલન કર્યું છે અને આદેશ મુજબ રકમ જમા કરી છે.આ કેસના રેકૉર્ડ્સ અને કાર્યવાહીના અવલોકન પર, તે દર્શાવે છે કે, અપીલકર્તા (મૂળ સામાવાળા નંબર ૨) એ બતાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ રસીદ રજૂ કરી નથી કે, તેણે ગુજરાત હાઈકોર્ટના આદેશનું પાલન કર્યું છે અને તેથી, તે દર્શાવે છે કે, તેણે ગુજરાત હાઈકોર્ટના આદેશનું પાલન કર્યું છે.તેણે વ્યાજની સાથે સંપૂર્ણ રકમ કોર્ટમાં જમા કરાવી નથી.અપીલકર્તા ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા ૧૧/૧૦/૨૦૦૧ પર પસાર કરાયેલા આદેશના નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.

(૧૬) ઓર્ડર XXXVII માત્ર દાવાના અમુક વર્ગોને જ લાગુ પડે છે. સારાંશ પ્રક્રિયામાં અંતર્ગત પ્રાથમિક ઉદ્દેશ સામાવાળા દ્વારા ગેરવાજબી અવરોધને અટકાવવાનો છે, જેની પાસે કોઈ બચાવ નથી, જેનાથી કેસોનો ઝડપી અને ઝડપી નિકાલ કરવામાં મદદ મળે છે. સંહિતા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી સારાંશ પ્રક્રિયાનો ઉદ્દેશ વ્યવસાયિક વ્યવહારોમાં નિશ્ચિતતા, સુરક્ષા અને સાતત્ય પ્રદાન કરવાનો છે અને તે વ્યાવસાયિક કેસોનો વહેલી તકે નિકાલ સુનિશ્ચિત કરવા માટેનું એક પગલું છે. તેથી આદેશ XXXVII ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન એવી રીતે થવું જોઈએ કે જે તે હેતુને પૂર્ણ કરે કે જેના માટે તે સંહિતામાં અસ્તિત્વમાં છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સુટ્સના અમુક વર્ગો માટે ઓર્ડર XXXVII પોતે જ એક સંપૂર્ણ કોડ છે. તે માત્ર સારાંશ દાવો દાખલ કરવાની રીત જ નિર્ધારિત કરતું નથી, પરંતુ તે એક સ્વરૂપ પણ નિર્ધારિત કરે છે જેમાં દાવાનું સમન્સ સામાવાળાને જારી કરવામાં આવે છે અને વધુમાં એવી જોગવાઈ કરે છે કે વાદી સમન્સ સાથે સામાવાળાને ફરિયાદ અને તેના જોડાણોની એક નકલ આપશે. તે માત્ર તે સમય નક્કી કરતું નથી કે જેના દ્વારા સામાવાળાએ સમન્સની સેવા પર હાજર રહેવું પડે, પરંતુ હાજર ન થવાના પરિણામોની પણ જોગવાઈ કરે છે. એકવાર સામાવાળા હાજર થયા પછી, વાદીએ કાર્યવાહીના કારણ અને દાવો કરવામાં આવેલી રકમની ચકાસણી કરતા સોગંદનામા દ્વારા યોગ્ય રીતે સમર્થિત નિયત ફોર્મેટમાં સામાવાળા પર

ચુકાદા માટે સમન્સ મોકલવું જરૂરી છે અને જણાવ્યું છે કે તેની માન્યતામાં દાવામાં કોઈ બચાવ નથી, જેના પર સામાવાળાએ સોગંદનામા પર અથવા અન્યથા, તેને બચાવ કરવા માટે હકદાર બનાવવા માટે પૂરતા માનવામાં આવે તેવા તથ્યો જાહેર કરીને બચાવ કરવા માટે રજા માટે અરજી કરવી જરૂરી છે.ત્યારબાદ, અદાલતે બચાવ કરવા અને યોગ્ય આદેશ પસાર કરવા માટે પરવાનગી માંગતી અરજી પર પોતાનું મન લગાવવું પડશે જે હોઈ શકે છે:(એ) બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા; અથવા (બી) બચાવ કરવા માટે શરતી રજા; અથવા (સી) બચાવ કરવા માટે રજા આપવાનો ઈનકાર.જો કે, બચાવની પરવાનગી નકારી શકાય નહીં, સિવાય કે અદાલતને સંતોષ થાય કે સામાવાળા દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી હકીકતો સૂચવતી નથી કે તેની પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ છે અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલો બચાવ તુરંચ અથવા ત્રાસદાયક છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે બચાવ માટે શરતી રજા આપવાનો ઉદ્દેશ વ્યર્થ અને પાયાવિહોણી અરજીઓને ભૂંસી નાખવાનો છે જેથી સંક્ષિપ્ત પ્રક્રિયા પ્રદાન કરવાનો હેતુ નિરાશ ન થાય.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સામાન્ય દાવો અને સંક્ષિપ્ત દાવાની પ્રક્રિયામાં તફાવત એ છે કે પહેલામાં સામાવાળાને દાવાનો બચાવ કરવા માટે અદાલતની પરવાનગીની જરૂર નથી અને તે અધિકાર તરીકે તેનો બચાવ કરવા માટે હકદાર છે જ્યારે

બાદમાં સામાવાળાએ ચુકાદા માટે સમન્સની સેવાની દસ દિવસની અંદર બચાવ કરવા માટે રજા માટે અરજી કરવી જરૂરી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સંક્ષિપ્ત દાવામાં સામાવાળાને બચાવ કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી જ્યાં સુધી અદાલત દ્વારા તેને બચાવ કરવા માટે મંજૂરી આપવામાં ન આવે.તેથી, જ્યાં સામાવાળા બચાવ કરવા માટે રજા મેળવવામાં નિષ્ફળ જાય છે અથવા જ્યાં બચાવ કરવાની રજા શરતી રીતે આપવામાં આવી છે અને સામાવાળા શરત પૂરી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં હુકમનામું લગભગ સ્વચાલિત છે કારણ કે તે માનવામાં આવશે કે સામાવાળા પાસે આપવા માટે કોઈ બચાવ નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આદેશ XXXVIII ના નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમ (૬) માં તાત્કાલિક ચુકાદા માટે હકદાર "ઓર્ડર્સ" નો ઉપયોગ થાય છે, જે આદેશ XXXVIII ના નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમો (૪) અને (૫) ના સંદર્ભમાં અર્થઘટન કરવામાં આવે છે, જેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જ્યારે સામાવાળા હાજર થાય છે, ત્યારે વાદી સામાવાળાને ફોર્મ નંબર ૪A માં ચુકાદા માટે સમન્સ આપશે, જે કાર્યવાહીના કારણની ચકાસણી કરતી સોગંદનામા અને નિવેદન સાથે દાવો કરવામાં આવેલી રકમ દ્વારા સમર્થિત છે કે તેની માન્યતામાં દાવામાં કોઈ બચાવ નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સારાંશ દાવામાં ચુકાદા માટે સમન્સ ફોર્મ નંબર ૪A માં હોવું જોઈએ, જે સામાવાળાને વાદીની અરજીની સુનાવણી પર ચોક્કસ તારીખે અદાલતમાં

હાજર રહેવા માટે નોટિસ પર મૂકે છે જેથી તેની સામેના દાવામાં ચોક્કસ રકમ માટે અને વ્યાજ અને ખર્ચ માટે ચુકાદો મેળવી શકાય.આનો અર્થ એ થાય છે કે જ્યાં બચાવ કરવાની મંજૂરી, ચુકાદા માટે સમન્સની સેવા પર નકારી કાઢવામાં આવે છે અથવા મંજૂરી આપવામાં આવે છે તે શરતી છે અને શરત પૂર્ણ થઈ નથી, તો પછી વાદી સામાવાળાને આપવામાં આવેલા ચુકાદા માટેના સમન્સમાં વિચાર્યા મુજબ તાત્કાલિક ચુકાદો આપવા માટે હકદાર છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે "તાત્કાલિક ચુકાદો" શબ્દોને તે સંદર્ભમાં સમજવા જોઈએ અને તેનો અર્થ એવો ન કરવો જોઈએ કે વાદીના કેસને એકપક્ષીય કાર્યવાહી કરતા સામાન્ય દાવાની જેમ ધ્યાનમાં લેવો અને નક્કી કરવો પડે.વાદી વતી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સંક્ષિપ્ત દાવો નક્કી કરવા માટે સંહિતા દ્વારા એક વિશેષ પ્રક્રિયા પૂરી પાડવામાં આવી હોવાથી જ્યાં સામાવાળા હાજર થવામાં નિષ્ફળ જાય છે અથવા બચાવ માટે રજા મેળવવામાં નિષ્ફળ જાય છે અથવા શરત પૂરી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, એવા કિસ્સામાં જ્યાં બચાવની રજા શરતી રીતે આપવામાં આવી છે, સિવિલ પ્રોસિજર કોડની સામાન્ય જોગવાઈઓ જે અન્યથા લાગુ પડે છે તે સંહિતાના આદેશ XXXVII ના નિયમ ૭ હોવા છતાં બાકાત હોવાનું માનવામાં આવશે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સ્વીકાર્ય રીતે બચાવની રજા શરતી રીતે આપવામાં આવી હતી અને શરત પૂર્ણ થઈ ન હતી, તેથી વાદી ચુકાદા

માટેના સમન્સમાં વિચાર્યા મુજબ તાત્કાલિક ચુકાદાનો હકદાર હતો અને વાદીના સાક્ષીની ઉલટ તપાસ કરવા માટે સામાવાળાની અરજી ખોટી ધારણા સિવાય બીજું કંઈ નથી કારણ કે સામાવાળાએ વાદીનો કેસ સ્વીકાર્યો હોવાનું માનવામાં આવશે.

[૧૭] અહીં આ કેસમાં, સામાવાળાઓ એ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા કે, ત્યાં સુનાવણીનો મુદ્દો હતો અને બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવી જરૂરી છે.તે પણ ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે કે, વાદીએ રેકૉર્ડ પરના અગ્રણી દસ્તાવેજ પુરાવા દ્વારા સ્થાપિત કર્યું છે કે, વાદી પેઢી અને સામાવાળાઓ વચ્ચે વ્યાપારી વ્યવહાર થયો હતો અને તેથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે ન્યાય માટે સમન્સને યોગ્ય રીતે મંજૂરી આપી છે અને સામાવાળાઓની અરજીઓને નકારી કાઢી છે.

(૧૮) અહીં ઉપર જણાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તા (મૂળ સામાવાળા નંબર ૨) ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને અનુસરીને રકમ જમા કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.આમ, તેમણે નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમને પડકારવાની તકનો લાભ લીધો નથી.તે શરતી હુકમનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગયો.તેથી, આ અદાલત માટે આ કેસના ગુણદોષમાં પ્રવેશવાની જરૂર નથી.તેથી, અપીલકર્તા-સામાવાળા

નંબર ૨ કોઈપણ પૂર્વગ્રહ અથવા નુકસાનની ફરિયાદ કેવી રીતે કરી શકે છે તે મને દેખાતું નથી. આપેલ હકીકતો અને સંજોગોમાં અને તેના વર્તન દ્વારા તે વર્તમાન અપીલમાં આપો આધાર ઊભો કરી શકતો નથી. તેથી, આ રજૂઆતને પણ નકારી કાઢવામાં મને કોઈ ખચકાટ નથી. મારો દ્રઢ અભિપ્રાય છે કે નાગરિક સંહિતાના આદેશ XXXVII ની યોજના હેઠળ આ અદાલતને સોંપવામાં આવેલી વિવેકબુદ્ધિનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે અને તેમાં મનસ્વી અથવા તરંગી કંઈ નથી.

(૧૯) અહીં ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે તેમ વાદી તેના કેસને સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે કારણ કે તેનું કહેવું અને રજૂઆત પુરાવાના સમર્થનના આધારે અથવા દસ્તાવેજી પુરાવાના આધારે સાબિત થઈ નથી અને તેથી, એવું કહી શકાતું નથી કે, નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશ ત્રાસદાયક, તરંગી, વિકૃત અથવા કાયદાની સ્થાયી જોગવાઈઓની વિરુદ્ધ છે.

(૨૦) આ સંજોગોમાં, તે દર્શાવે છે કે, માનનીય ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા મેળવેલા તારણો ન્યાયી, યોગ્ય અને વાજબી છે અને તેમાં દખલ કરવાનું કોઈ કારણ કે આધાર નથી અને વિદ્વત સિવિલ જજ (સિનિયર

ડિવિઝન), મહેશના દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમની પુષ્ટિ કરીને અપીલ ફગાવી દેવાને પાત્ર છે. ‘

(૨૧) મેં ટ્રાયલ કોર્ટના રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહીનો અભ્યાસ કર્યો છે. રેકૉર્ડમાંથી પસાર થવા પર, એવું લાગે છે કે વિદ્વત ટ્રાયલ જજે રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ તમામ સામગ્રીને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધી છે. આગળ એવું જણાય છે કે વિદ્વત ટ્રાયલ જજે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજોને ધ્યાનમાં લીધા છે અને કેસના દરેક મહત્વપૂર્ણ પાસાઓ પર વિસ્તૃત ચર્ચા કરીને, ચુકાદા માટેના સમન્સને મંજૂરી આપી છે.

(૨૨) લર્નડ ટ્રાયલ જજે હરીફ પક્ષો દ્વારા યોગ્ય અને સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો પુરાવાની પ્રશંસા કરી છે અને તથ્યો અથવા કાયદાની કોઈ ભૂલ કરી નથી. લર્નડ ટ્રાયલ જજે સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓ પર પણ વિચાર કર્યો છે અને કેસની હકીકતોને લાગુ પડતી કાનૂની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેવામાં કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી નથી.

(૨૩) આમ, અહીં ઉપર ચર્ચા કરાયેલા તમામ મુદ્દાઓની સંચિત અસર એ નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તેમાં કોઈ

સાર અને ગુણ નથી અને તેથી, આ અપીલ અદાલત દ્વારા કોઈ
હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.તેથી, તે જ જરૂરી છે
નકારવામાં આવે છે.

(૨૪) આમ, ટ્રાયલ કોર્ટના રેકૉર્ડ અને દાવામાં પસાર કરાયેલા ચુકાદા
અને હુકમનામાના અવલોકન પર, એવું લાગે છે કે વિજ્ઞત ટ્રાયલ જજે
દાવાના પુરાવા મૂલ્યને નિર્ધારિત કરવામાં અને નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં
હકીકત અથવા કાયદાની ભૂલની કોઈ ભૂલ કરી નથી.આમ, વિજ્ઞત ટ્રાયલ
ન્યાયાધીશે રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજી પુરાવાને ધ્યાનમાં લેવામાં કોઈ ભૂલ
કરી નથી.લર્નડ ટ્રાયલ જજે રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ તમામ દસ્તાવેજોને યોગ્ય
પરિપ્રેક્ષ્યમાં ધ્યાનમાં લીધા છે અને સામગ્રીને મહત્વ આપવામાં કોઈ ભૂલ
કરી નથી અને આદેશ પસાર કર્યો છે જે ન્યાયી અને યોગ્ય છે અને
કાયદાના સ્થાયી સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ નથી અને તેથી, મારા મતે, લર્નડ
ટ્રાયલ જજના નિષ્કર્ષમાં કોઈ દખલની જરૂર નથી.”

૨૧. મારા મતે, નીચલી અપીલ અદાલતે પણ એવો મત રાખીને ભૂલ કરી હતી કે
અહીં અપીલકર્તા હાઈકોર્ટના નિર્દેશ મુજબ રકમ જમા કરવામાં નિષ્ફળ ગયો
હોવાથી, તે કેસની યોગ્યતાઓ પર સુનાવણીનો હકદાર નથી.રેકૉર્ડ પરની
સામગ્રી પરથી એવું લાગે છે કે મૂળરૂપે આ અદાલત સમક્ષ પ્રથમ અપીલ

૨૦૦૦ની પ્રથમ અપીલ નંબર ૨૯૧૬ તરીકે દાખલ કરવામાં આવી હતી.એવું લાગે છે કે આ પ્રથમ અપીલમાં હુકમના અમલ, અમલ અને અમલ પર રોક લગાવવા માટે દીવાની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત અરજીમાં, આ અદાલતે આ શરત પર રાહત આપી હતી કે અહીં અપીલકર્તા નિર્ધારિત સમયગાળાની અંદર આ અદાલતની રજિસ્ટ્રીમાં ડિજીટલ રકમ જમા કરાવશે.જોકે, આ રકમ જમા કરવામાં આવી ન હતી.આવી શરત આ અદાલત દ્વારા સંબંધિત સમયે માત્ર હુકમના અમલ પર રોક લગાવવાના હેતુથી લાદવામાં આવી હતી અને બચાવ માટે શરતી રજા આપવાના હેતુથી નહીં.અપીલકર્તા અહીં રકમ જમા કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હોવાથી, વાદી હુકમનામું અમલમાં મૂકવા માટે આગળ વધી શક્યો હોત, પરંતુ તે પોતે જ પ્રથમ અપીલમાં કેસની યોગ્યતાઓ પર અપીલકર્તાને અહીં ન સાંભળવાનું કારણ અથવા કારણ ન હોત.પ્રથમ અપીલ નંબર ૨૯૧૬/૨૦૦૦, આખરે, આ અદાલત દ્વારા ૨૫/૦૭/૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવ્યો, જે નીચે મુજબ વાંચે છે;

“દાવામાં દાવો ૫ લાખ રૂપિયાથી ઓછો હતો, તેથી, ગુજરાત સિવિલ કોર્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ ને ધ્યાનમાં રાખીને, ૯/૫/૨૦૦૫ થી અમલમાં આવતા, કાર્યાલયે આ અપીલ જિલ્લા અદાલત, મહેસાણામાં ટ્રાન્સફર કરવી જરૂરી છે.તદનુસાર, આ અદાલત સમક્ષ પડતર આ અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે, કાર્યાલયને આ અપીલને વહેલી તકે જિલ્લા અદાલત, મહેસાણામાં

સ્થાનાંતરિત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.આર એન્ડ પી, જે કોઈ હોય તો, અપીલ સાથે તાત્કાલિક જિલ્લા અદાલતમાં મોકલવામાં આવે.તદનુસાર, આ અપીલનો નિકાલ અહીં કરવામાં આવે છે.”

૨૨ ઉપર ઉલ્લેખિત આ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, અહીં અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ જિલ્લા અદાલતમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી અને આ રીતે જિલ્લા અદાલતે પ્રથમ અપીલની સુનાવણી કરી હતી.

વિશ્લેષણ

૨૩ બાંચધરીના કરારને કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨ની કલમ ૧૨૬માં આ શરતોમાં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે:

“બાંચધરીનો કરાર’ એ ત્રીજા વ્યક્તિના ડિફોલ્ટના કિસ્સામાં વચનનું પાલન કરવા અથવા જવાબદારી નિભાવવાનો કરાર છે.જે વ્યક્તિ બાંચધરી આપે છે તેને ‘જામીન’ કહેવામાં આવે છે, જે વ્યક્તિની ડિફોલ્ટના સંદર્ભમાં બાંચધરી આપવામાં આવે છે તેને ‘મુખ્ય દેવાદાર’

કહેવામાં આવે છે, અને જે વ્યક્તિને બાંચધરી આપવામાં આવે છે તેને 'લેણદાર' કહેવામાં આવે છે.

૨૪ ઉપરોક્ત વ્યાખ્યા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે બાંચધરીના કરારમાં ત્રણ પક્ષોનો સમાવેશ થાય છે:લેણદાર, જામીનદાર અને મુખ્ય દેવાદાર.ગેરંટીના કરારમાં, તેથી, એક કરારનો સમાવેશ થવો જોઈએ જેમાં તે ત્રણેય પક્ષો ખાનગી હોય.આવા કરાર માટે તેમની સ્પષ્ટ ભાગીદારી અથવા ગર્ભિત સંમતિ તે વ્યક્તિ દ્વારા સાબિત થવી જોઈએ જે તેના પર આધાર રાખવા માંગે છે.

૨૫ [રામચંદ્ર બી. લોયાલ્ડા વિરુદ્ધ શાપુરજી એન. ભૌનગ્રી](#), એ. આઈ. આર. ૧૯૪૦ બોમ ૩૦૫ માં, બોમ્બે હાઈકોર્ટની બેન્ચ વતી બોલતા બ્યુમોન્ટ સી. જે. એ પૃષ્ઠ ૩૧૬ અને ૩૧૭ પર અવલોકન કર્યું:

"સૌ પ્રથમ, મુખ્ય દેવાદાર અને લેણદાર વચ્ચે કરાર હોવો જોઈએ.તે સમગ્ર વ્યવહારનો પાયો મૂકે છે.પછી જામીનદાર અને લેણદાર વચ્ચે કરાર હોવો જોઈએ, જેના દ્વારા જામીનદાર દેવાની બાંચધરી આપે છે, અને તેમાં કોઈ શંકા નથી કે તે કરાર માટેની વિચારણા મુખ્ય દેવાદાર પાસેથી અથવા બંનેમાંથી ખસેડી શકે છે.પરંતુ જો તે એકમાત્ર કરાર છે, તો મારા મતે, કેસ વળતરનો છે.ગેરંટીના કરારની રચના કરવા માટે, ત્રીજો કરાર હોવો આવશ્યક છે, જેના દ્વારા મુખ્ય દેવાદાર સ્પષ્ટપણે અથવા ગર્ભિત રીતે

જામીનદારને જામીનદાર તરીકે કામ કરવાની વિનંતી કરે છે. જ્યાં સુધી તે તત્વ હાજર ન હોય ત્યાં સુધી, મારા મતે [કરાર અધિનિયમ](#) હેઠળ જામીનગીરીના અધિકારો અને જવાબદારીઓ નક્કી કરવી અશક્ય છે. [કલમ ૧૪૫](#) પૂરી પાડે છે કે બાંયધરીના દરેક કરારમાં મુખ્ય દેવાદાર દ્વારા જામીનગીરીનું વળતર આપવાનું ગર્ભિત વચન છે. જ્યાં સુધી મુખ્ય દેવાદાર જામીનગીરીના કરારથી માહિતગાર ન હોય ત્યાં સુધી મુખ્ય દેવાદાર દ્વારા જામીનગીરીનું વળતર આપવાનું વચન સૂચવવું અશક્ય છે.

૨૬ આ અવલોકનો બાંયધરીના કરારના સંદર્ભમાં સાચી કાનૂની સ્થિતિને પ્રતિબિંબિત કરે છે.

૨૭ પક્ષકારોના વકીલ દ્વારા વિનંતી કરાયેલી હરીફ દલીલો માટે સિવિલ પી. સી. ના આદેશ ૩૭ના નિયમ ૩ની જોગવાઈઓની તપાસ જરૂરી છે કારણ કે તે [સુધારા અધિનિયમ](#)ના અમલ પહેલા હતી અને [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા ઉપરોક્ત જોગવાઈઓમાં રજૂ કરાયેલા સુધારાઓની અસરની તપાસ જરૂરી છે.

૨૮ સિવિલ પી. સી. ના આદેશ ૩૭ નો નિયમ ૩, જે [સુધારા અધિનિયમ](#)ના અમલ પહેલા હતો, તે નીચે મુજબ છે:--

"નિયમ ૩ (૧) અદાલત, સામાવાળાની અરજી પર, સોગંદનામા પર હાજર થવા અને દાવાનો બચાવ કરવાની મંજૂરી આપશે, જે એવી હકીકતો જાહેર કરે છે જે ધારકને વિચારણા સાબિત કરવા માટે ફરજિયાત બનાવે છે, અથવા એવી અન્ય હકીકતો કે જે અદાલત અરજીને ટેકો આપવા માટે પૂરતી સમજે છે.

(૨) બચાવની મંજૂરી બિન-શરતી રીતે અથવા અદાલતમાં ચુકવણી, સુરક્ષા આપવી, મુદ્દાઓ ઘડવા અને રેકૉર્ડ કરવા જેવી શરતોને આધિન અથવા કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રીતે આપી શકાય છે.

૨૯ [સંતોષ કુમાર વિરુદ્ધ ભાઈ મૂલ સિંહ](#), એ. આઈ. આર. ૧૯૫૮ એસ. સી. ૩૨૧ કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નિર્ધારિત કર્યા મુજબ, ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનો ઉદ્દેશ એ જોવાનો હતો કે સામાવાળા બિનજરૂરી રીતે મુકદ્દમાને લંબાવતો નથી અને વેપાર અને વાણિજ્યના હિતમાં ઝડપી નિર્ણયો ઇચ્છનીય હોય તેવા કેસોના વર્ગમાં અસમર્થનીય અને તુરંત બચાવ કરીને વાદીને વહેલી હુકમનામું મેળવવાથી અટકાવે છે. [સંતોષ કુમાર વિરુદ્ધ ભાઈ મૂલ સિંહ](#) કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે ઇંગ્લેન્ડમાં હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ દ્વારા જેકોબ્સ વિરુદ્ધ બૂથની ડિસ્ટિલરી કંપની, (૧૯૦૧) ૮૫ એલટી ૨૬૨ માં નિર્ધારિત નિયમની નોંધ લીધી છે, કે જ્યારે પણ બચાવ પક્ષ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે ત્યારે રજા આપવી આવશ્યક છે અને

વિવિધ ઉચ્ચ અદાલતોના નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, સુપ્રીમ કોર્ટે નિર્ધારિત કર્યું છે:

"તેમના વિશે આપણે જે કહેવાની જરૂર છે તે એ છે કે જો કોર્ટનો અભિપ્રાય છે કે બચાવ પ્રામાણિક નથી, તો તે શરતો લાદશે અને બચાવ કરવાની પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કરવા સાથે બંધાયેલ નથી.

"સામાન્ય રીતે, તેથી, પરીક્ષણ એ જોવા માટે છે કે શું બચાવ પક્ષ વાસ્તવિક મુદ્દો ઉઠાવે છે અને બનાવટી નહીં, એ અર્થમાં કે, જો સામાવાળા દ્વારા આક્ષેપ કરાયેલ તથ્યો સ્થાપિત થાય, તો તે તથ્યો પર સારો અથવા તો વાજબી બચાવ પણ હશે.

ઉપરોક્ત કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે એ વાત પર પણ ભાર મૂક્યો છે કે અદાલત એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકતી નથી કે બચાવ પક્ષ મનસ્વી રીતે પ્રામાણિક નથી, અને તે અન્ય કોઈ પણ બાબતની જેમ આ પ્રકારના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં ન્યાયિક નિયમો અને ન્યાયિક પ્રક્રિયા દ્વારા બંધાયેલો છે.

30 [મેસર્સ મેકલેક એન્જિનિયર્સ એન્ડ મેન્યુફેક્ચર્સ વિરુદ્ધ મેસર્સ બેઝિક ઇલેક્ટ્રીકલ કોર્પોરેશન](#), એ. આઈ. આર. ૧૯૭૭ એસ. સી. ૫૭૭માં સુપ્રીમ કોર્ટે

[સંતોષ કુમાર વિરુદ્ધ ભાઈ મૂટ સિંહ](#), એ. આઈ. આર. ૧૯૫૮ એસ. સી. ૩૨૧ના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને [શ્રીમતી કિરણમયી ડસ્તી વિરુદ્ધ ડૉ. જે. ચેટર્જી](#), (૧૯૪૫) ૪૯ કેલ ડબલ્યુ. એન. ૨૪૬માં દાસ, જે. (તે સમયે જે. હતા) દ્વારા નિર્ધારિત નીચેના સિદ્ધાંતોને મંજૂરી સાથે ટાંક્યા છે:(એર ૧૯૪૯ કેલ ૪૭૯):

"(એ) જો સામાવાળા અદાલતને સંતોષ આપે કે તેની પાસે દાવાની યોગ્યતા પર સારો બચાવ છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે.

(બી) જો સામાવાળા હકારાત્મક રીતે સારો બચાવ ન હોવા છતાં તેની પાસે વાજબી અથવા પ્રામાણિક અથવા વાજબી બચાવ હોવાનું સૂચવતો સુનાવણીનો મુદ્દો ઉઠાવે છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે,

(સી) જો સામાવાળા એવી હકીકતો જાહેર કરે છે જે તેને બચાવ કરવા માટે હકદાર બનાવવા માટે પૂરતી માનવામાં આવી શકે છે, એટલે કે સોગંદનામું હકારાત્મક અને તરત જ સ્પષ્ટ કરતું નથી કે તેની પાસે બચાવ હતો, તેમ છતાં,

હકીકતોની એવી સ્થિતિ દર્શાવે છે જે નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે કાર્યવાહીની સુનાવણીમાં તે વાદીના દાવાનો બચાવ સ્થાપિત કરી શકે છે કે વાદી ચુકાદાનો હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે રજા મેળવવા માટે હકદાર છે પરંતુ આવા કિસ્સામાં અદાલત તેની વિવેકબુદ્ધિથી સુનાવણીના સમય અથવા રીત વિશે શરતો લાદશે પરંતુ અદાલતમાં ચૂકવણી અથવા જામીન આપવા માટે નહીં.

(ડી) જો સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ ન હોય અથવા બચાવ પક્ષની રચના ભ્રામક અથવા બનાવટી અથવા વ્યવહારીક રીતે મોંશાઈન હોય તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર છે અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર નથી.

(ઈ) જો સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ ન હોય અથવા બચાવ પક્ષ ભ્રામક અથવા બનાવટી અથવા વ્યવહારીક રીતે અસ્પષ્ટ હોય, તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર હોવા છતાં, અદાલત દાવો કરેલી રકમ અદાલતમાં ચૂકવવામાં આવે અથવા અન્યથા સુરક્ષિત હોય તો જ બચાવ પક્ષને આગળ વધવાની મંજૂરી આપીને વાદીનું રક્ષણ કરી શકે છે અને આવી શરતો પર સામાવાળાને મંજૂરી આપી શકે છે, અને તે રીતે સામાવાળાને બચાવ સાબિત કરવાનો પ્રયાસ કરવા સક્ષમ બનાવીને દયા બતાવી શકે છે.

૩૧ સિવિલ પ્રોસીજર કોડના ઓર્ડર ૩૭ ના રૂલ ૨ અને ૩ ની જોગવાઈઓ બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા તે સદરહું હાઈકોર્ટના તાબેદાર સિવિલ કોર્ટોને લાગુ પડતી હતી ત્યાં સુધી સુધારવામાં આવી હતી, ઓર્ડર ૩૭ નો રૂલ ૩, બોમ્બેમાં લાગુ પડતો હતો તે મુજબ, નીચે મુજબ વંચાતો હતો:—

"૩.સામાવાળા પર સમન્સની રિટની સેવા અને સામાવાળા દ્વારા હાજરી:—

(૧) વાદી નિયમ ૨ હેઠળ સમન્સની રિટ સાથે સામાવાળાને દાવાની એક નકલ આપશે અને તેને રજૂ કરશે, અને સામાવાળા આવી સેવાના ૧૦ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે હાજર થઈ શકે છે.સામાવાળા વ્યક્તિગત રીતે અથવા વકીલ દ્વારા હાજર થઈ શકે છે.બંને કિસ્સાઓમાં હાજરીના મેમોરેન્ડમમાં સેવા માટેનું સરનામું આપવામાં આવશે, અને, અન્યથા આદેશ ન આપવામાં આવે ત્યાં સુધી, સામાવાળાને આપવા માટે જરૂરી તમામ સમન્સ, નોટિસ અથવા અન્ય ન્યાયિક પ્રક્રિયાઓ, જો સેવા માટે તેના સરનામાં પર છોડી દેવામાં આવે તો, તેને યોગ્ય રીતે આપવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે. હાજર થવાની નોટિસ દાખલ કર્યાના દિવસે વાદીના વકીલને (અથવા, જો વાદી વ્યક્તિગત રીતે દાવો કરે છે, તો પોતે વાદીને) કાં તો વાદીના વકીલ અથવા વાદીના સરનામે

મોકલવામાં આવેલી નોટિસ દ્વારા અથવા અગાઉથી ચૂકવેલ પત્ર દ્વારા મોકલવામાં આવશે. હોઈ શકે છે.

(૨) ચુકાદા માટે સમન્સ:-- જો સામાવાળા હાજર થાય છે, તો પછી વાદીએ સામાવાળાને પરિશિષ્ટ બીમાં ફોર્મ નંબર જએમાં ચુકાદા માટે સમન્સ પાઠવવું પડશે અથવા સમયાંતરે સૂચવેલ અન્ય ફોર્મ કે જે કાર્યવાહીના કારણ અને દાવો કરવામાં આવેલી રકમની ચકાસણી કરતા સોગંદનામા દ્વારા સમર્થિત સેવાની તારીખથી ઓછામાં ઓછા દસ સ્પષ્ટ દિવસો સુધી પરત કરી શકાય છે, અને એમ કહીને કે તેની માન્યતામાં દાવામાં કોઈ બચાવ નથી,

(૩) બચાવ કરવા માટે રજા માટે અરજી કરવા માટે સામાવાળા.-- સામાવાળા, સોગંદનામા દ્વારા ચુકાદા માટે આવા સમન્સની સેવાની દસ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે અથવા અન્યથા આવા તથ્યો જાહેર કરી શકે છે જે તેને બચાવ કરવા માટે હકદાર હોવાનું માનવામાં આવે છે, આવા દાવાનો બચાવ કરવા માટે પરવાનગી માટે આવા સમન્સ પર અરજી કરી શકે છે. બચાવની મંજૂરી તેને બિનશરતી અથવા અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ ન્યાયી દેખાય તેવી શરતો પર આપવામાં આવી શકે છે.

(જ) સુનાવણી અને ચુકાદો.-- ચુકાદા માટે આવા સમન્સની તમામ સુનાવણી (ક) જો સામાવાળાએ બચાવની પરવાનગી માટે અરજી કરી ન હોય અથવા જો આવી અરજી કરવામાં આવી હોય અને નકારી કાઢવામાં આવે, તો વાદી તાત્કાલિક ચુકાદો આપવા માટે હકદાર રહેશે, અથવા

(બી) જો સામાવાળાને દાવાના સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગ અંગે બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ નિર્દેશ આપશે કે જમીનગીરી (જો કોઈ હોય તો) પૂર્ણ કરવામાં અથવા અદાલત અથવા ન્યાયાધીશે આદેશમાં મર્યાદિત સમયની અંદર આપેલા અન્ય નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા પર, વાદી તાત્કાલિક ચુકાદો આપવા માટે હકદાર રહેશે:

(પ) હાજરી દાખલ કરવામાં અથવા બચાવ માટે રજા માટે અરજી કરવામાં વિલંબને માફ કરી શકાય છે:-- અદાલત પર્યાપ્ત કારણોસર પેટા-નિયમ (૧) હેઠળ હાજર થવામાં અથવા આ નિયમના પેટા-નિયમ (૩) હેઠળ દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા માટે અરજી કરવામાં વિલંબને માફ કરી શકે છે.

૩૨ બોમ્બેમાં લાગુ પડતા નિયમ ૩ની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ અને અન્ય રાજ્યોમાં લાગુ પડતા નિયમ ૩ની જોગવાઈઓની સરખામણી દર્શાવે છે કે બોમ્બેમાં લાગુ પડતા નિયમ ૩માં સામાવાળા પર સમન્સની રિટની સેવા અને

સામાવાળાની હાજરી અને દાવાનો બચાવ કરવા માટે સામાવાળાને રજા આપવા સંબંધિત વધુ વિસ્તૃત જોગવાઈઓ છે.પરંતુ બચાવ કરવા માટે રજા આપવાની બાબતમાં એવું જણાય છે કે જ્યારે નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમ (૨) માં, જે અન્ય રાજ્યોમાં લાગુ પડતો હતો, અદાલતને સામાવાળાને બિનશરતી રજા આપવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી અથવા અદાલતમાં ચુકવણી, સુરક્ષા, રચના અને મુદ્દાઓ રેકૉર્ડ કરવા અથવા અન્યથા અદાલતને યોગ્ય લાગે તે શરતોને આધિન.બોમ્બેમાં લાગુ પડતા નિયમ ૩ના પેટા-નિયમ (૩) માં, અદાલતને બિનશરતી અથવા માત્ર અદાલતમાં હાજર થઈ શકે તેવી શરતો પર બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી.બોમ્બેમાં લાગુ પડતા સિવિલ પીસીના આદેશ ૩૭ના નિયમ ૩ના પેટા-નિયમો (૨) અને (૩) ની જોગવાઈઓ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ [મિલખીરામ \(ઇન્ડિયા\) પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ચમનલાલ બ્રધર્સ](#), એ. આઈ. આર. ૧૯૬૫ એસ. સી. ૧૬૯૮ના કેસમાં વિચારણા માટે આવી હતી, જેમાં ₹૪,૦૫ની વસૂલાત માટેના દાવામાં, બોમ્બે ઉચ્ચ અદાલતે સામાવાળાને દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપતી વખતે શરત મૂકી હતી કે સામાવાળા ₹૭૦,૦૦૦/- ની હદ સુધી જામીન જમા કરાવશે અને બોમ્બે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ઉપરોક્ત આદેશમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.ઉપરોક્ત કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે [સંતોષ કુમાર વિરુદ્ધ ભાઈ મૂલ સિંહ](#) (એ. આઈ. આર. ૧૯૫૮ એસ. સી. ૩૨૧) (ઉપરોક્ત) કેસમાં અગાઉના ચુકાદામાં તેના અવલોકનોને સમજાવ્યા છે કે પરીક્ષણ એ જોવા માટે

છે કે શું બચાવ પક્ષ વાસ્તવિક મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં અને આ અર્થમાં બનાવટી નથી કે જો સામાવાળા દ્વારા આક્ષેપ કરાયેલ તથ્યો સ્થાપિત થાય તો તે તથ્યો પર સારો અથવા તો બુદ્ધિગમ્ય બચાવ પણ થશે અને અવલોકન કર્યું છે, –

"બચાવ પક્ષ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં તે અદાલત દ્વારા તેની સામેની દલીલો અને પક્ષકારોના સોગંદનામાઓમાંથી નક્કી કરવું પડે છે અને તે તબક્કે પુરાવા માંગવા માટે તે તૈયાર નથી.જો તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી પર વિચારણા કર્યા પછી, અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર આવે છે કે બચાવ બનાવટી છે અથવા અદભૂત અથવા અત્યંત અસંભવિત છે, તો બચાવની મંજૂરી આપતા પહેલા સામાવાળાને શરતો પર મૂકવું વાજબી ગણાશે.જ્યારે બચાવ વાજબી હોય, પરંતુ અસંભવિત હોય, ત્યારે પણ અદાલત એ નિષ્કર્ષ પર આવવાનું વાજબી ગણાશે કે આ મુદ્દો સુનાવણી યોગ્ય મુદ્દો નથી અને બચાવની મંજૂરી આપીને સામાવાળાને શરતો પર મૂકે છે.અન્યથા રાખવાથી આદેશ ૩૭ની જોગવાઈઓને અમલમાં મૂકવી અશક્ય બની જશે, જે ચોક્કસ પ્રકારના કેસોમાં ઝડપી નિર્ણયો સુનિશ્ચિત કરવા માટે બોસ, જે દ્વારા યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યા મુજબ ઘડવામાં આવી છે.

૩૩ મિલ્ખા રામના કેસમાં (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૫ એસ. સી. ૧૬૯૮) (ઉપરોક્ત) સર્વોચ્ચ અદાલતે જેકોબ્સ વિરુદ્ધ બૂથની ડિસ્ટિલરી કંપની, ((૧૯૦૧) ૮૫ એલ. ટી. ૨૬૨) (ઉપરોક્ત) માં હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સના નિર્ણય

પછી ઇંગ્લેન્ડમાં કાયદાના વિકાસની નોંધ લીધી છે અને નોંધ્યું છે કે "અદાલતમાં ચૂકવણી કરવાની અથવા સુરક્ષા આપવાની શરત, આજકાલ વધુ વખત લાદવામાં આવે છે, અગાઉની સરખામણીમાં અને જ્યાં સામાવાળા સંમતિ આપે છે ત્યાં જ નહીં પણ જ્યાં સંરક્ષણ વ્યવસ્થા બનાવટી બચાવ છે એમ માનવા માટેના પુરાવામાં સારો આધાર છે ત્યાં પણ".ઇંગ્લેન્ડમાં કાયદાના વિકાસને ધ્યાનમાં રાખીને સર્વોચ્ચ અદાલતે મિલ્ખા રામના કેસમાં (ઉપરોક્ત) નિર્ધારિત કર્યું છે, -

"ઘણા કિસ્સાઓમાં બચાવ પક્ષ સાચો છે કે નહીં તે કહેવું ખરેખર સરળ નથી અને તેથી, તે ટ્રાયલ જજની વિવેકબુદ્ધિ પર છોડવું જોઈએ, જેમને બાર અને બેન્ચ બંનેમાં આવી બાબતોનો અનુભવ છે, તેઓ બચાવ પક્ષની ગુણવત્તા અથવા પ્રકૃતિ વિશે પોતાનો કામચલાઉ નિષ્કર્ષ કાઢે અને તે શરતો નક્કી કરે કે જેના પર બચાવ પક્ષને મંજૂરી આપવામાં આવી શકે.જો ન્યાયાધીશનો અભિપ્રાય હોય કે કેસ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે, તો રજા સામાન્ય રીતે બિનશરતી આપવી જોઈએ.બીજી બાજુ, જો તેનો અભિપ્રાય હોય કે ઉઠાવવામાં આવેલ બચાવ તુરંચ, અથવા ખોટો અથવા બનાવટી છે, તો તેણે સંપૂર્ણ રીતે બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઈનકાર કરવો જોઈએ.કમનસીબે, જો કે, મોટાભાગના કેસોને આ રીતે સ્પષ્ટ રીતે ઉકેલી શકાતા નથી અને ન્યાયાધીશ આ પ્રશ્ન પર

વાસ્તવિક શંકાને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે કે શું બચાવ વાસ્તવિક છે કે બનાવટી અથવા બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો શું તે સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં.આવા કેસોને પહોંચી વળવા માટે બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા આદેશ ૩૭, નિયમ ૨ માં કરવામાં આવેલા સુધારામાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં દેખીતી રીતે સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવે છે તેવા કિસ્સાઓમાં પણ ન્યાયાધીશ બચાવની મંજૂરી આપવા માટે શરતો લાદશે.આમ આ ટ્રાયલ જજની વિવેકબુદ્ધિ હેઠળની બાબત છે અને તેની સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે તેણે પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો વિવેકપૂર્ણ રીતે ઉપયોગ કરવો જોઈએ.જે આદેશ લાગુ પડે છે તે વ્યાપારી કારણોના ઝડપી નિકાલમાં મદદ કરવાના નિયમનો ઉદ્દેશ નિષ્ફળ ન જાય તે માટે કાળજી લેવી આવશ્યક છે.વાસ્તવિક અને વાસ્તવિક પરીક્ષણક્ષમ મુદ્દાઓ ડિપોઝિટના બિનજરૂરી ગંભીર ઓર્ડર દ્વારા બંધ ન થાય તે માટે પણ કાળજી લેવી આવશ્યક છે.આ પ્રકારની બાબતમાં, સામાન્ય ઉપયોગનો કોઈ પણ નિયમ મૂકવો અનિરૂપનીય અને બિનઅનુભવી રહેશે.

૩૪ સિવિલ પીસીના આદેશ ૩૭ના નિયમ ૩ની જોગવાઈઓને [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા નીચેની જોગવાઈઓ દ્વારા બદલવામાં આવી છે, –

૩ સામાવાળાની હાજરી માટેની કાર્યવાહી--

(૧) જે દાવાને આ આદેશ લાગુ પડે છે, તેમાં વાદી, નિયમ ૨ હેઠળ સમન્સ સાથે, સામાવાળાને ફરિયાદની એક નકલ અને તેના એક-અનુલગ્નક રજૂ કરશે અને સામાવાળા, આવી સેવાના દસ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે, વ્યક્તિગત રીતે અથવા વકીલ દ્વારા હાજર થઈ શકે છે અને, બંને કિસ્સાઓમાં, તે તેના પર નોટિસની સેવા માટે કોર્ટમાં સરનામું દાખલ કરશે.

(૨) અન્યથા આદેશ ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, સામાવાળાને આપવામાં આવતી તમામ સમન્સ નોટિસ અને અન્ય ન્યાયિક પ્રક્રિયાઓ, જો તે આવી સેવા માટે તેણે આપેલા સરનામાં પર છોડી દેવામાં આવે તો તેને યોગ્ય રીતે આપવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે, (૩) હાજરી દાખલ કર્યાના દિવસે, સામાવાળા દ્વારા વાદીના વકીલને આવી હાજરીની નોટિસ આપવામાં આવશે, અથવા જો વાદી વ્યક્તિગત રીતે દાવો કરે છે, તો વાદીને પોતે, વાદીના વકીલ અથવા વાદીના સરનામે નિર્દેશિત ચૂકવેલ પત્ર દ્વારા મોકલવામાં આવેલી અથવા મોકલવામાં આવેલી નોટિસ દ્વારા આપવામાં આવશે.

(૪) જો સામાવાળા હાજર થાય તો વાદી ત્યારબાદ સામાવાળાને પરિશિષ્ટ બીમાં ફોર્મ નંબર ૪ એ અથવા સમયાંતરે સૂચવવામાં આવે તેવા અન્ય ફોર્મમાં ચુકાદા માટે સમન્સ આપશે, જે કાર્યવાહીના કારણની ચકાસણી કરતા સોગંદનામા દ્વારા સમર્થિત સેવાની તારીખથી ઓછામાં

ઓછા દસ દિવસ સુધી પરત કરી શકાય છે અને દાવો કરવામાં આવેલી રકમ (એસ. આઈ. સી.) દર્શાવે છે કે તેની માન્યતામાં દાવામાં કોઈ બચાવ નથી.

(પ) સામાવાળા, ચુકાદા માટે આવા સમન્સની સેવાની દસ દિવસની અંદર, સોગંદનામા દ્વારા અથવા અન્યથા તેને બચાવ કરવા માટે પૂરતા માનવામાં આવે તેવા તથ્યો જાહેર કરીને, આવા દાવાનો બચાવ કરવા માટે પરવાનગી માટે આવા સમન્સ પર અરજી કરી શકે છે અને તેને બિનશરતી અથવા અદાલત અથવા ન્યાયાધીશને ન્યાયી લાગે તેવી શરતો પર બચાવ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય છે;

પરંતુ જ્યાં સુધી કોર્ટને સંતોષ ન થાય કે સામાવાળા દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી હકીકતો સૂચવતી નથી કે તેની પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ છે અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતો બચાવ તુરંત અથવા ત્રાસદાયક છે ત્યાં સુધી બચાવની પરવાનગી નકારવામાં આવશે નહીં.

વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, જ્યાં વાદી દ્વારા દાવો કરવામાં આવેલી રકમનો એક ભાગ સામાવાળા દ્વારા તેની પાસેથી બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવે છે, ત્યાં દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપવામાં

આવશે નહીં સિવાય કે સામાવાળા દ્વારા બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવેલી રકમ કોર્સમાં જમા કરવામાં આવે.

(ક) ચુકાદા માટે આવા સમન્સની સુનાવણી વખતે, –

(એ) સામાવાળાએ બચાવની પરવાનગી માટે અરજી કરી નથી, અથવા જો આવી અરજી કરવામાં આવી છે અને નકારી કાઢવામાં આવી છે, તો વાદી તાત્કાલિક ચુકાદો આપવા માટે હકદાર રહેશે; અથવા

(બી) જો સામાવાળાને દાવાના સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગ અંગે બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ તેને અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવા સમયની અંદર એવી સુરક્ષા આપવા માટે નિર્દેશ આપી શકે છે અને તે કે, અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ દ્વારા નિર્દિષ્ટ સમયની અંદર આવી સુરક્ષા આપવામાં અથવા અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલા અન્ય નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા પર, વાદી તાત્કાલિક ચુકાદાનો હકદાર રહેશે;

(ગ) અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ, સામાવાળા દ્વારા બતાવવામાં આવેલા પૂરતા કારણ માટે, દાવો દાખલ કરવામાં અથવા દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા માટે અરજી કરવામાં સામાવાળાના વિલંબને માફ કરી શકે છે.

૩૫ ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું અવલોકન દર્શાવે છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ રજૂ કરતી વખતે સંસદે અમુક ફેરફારો સાથે નિયમ ૩ની જોગવાઈઓ અપનાવવાનું પસંદ કર્યું છે, જે બોમ્બેમાં લાગુ હતી. [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા બદલાયેલા નિયમ ૩ની જોગવાઈઓ અને બોમ્બેમાં લાગુ થયેલા નિયમ ૩ની જોગવાઈઓની સરખામણી દર્શાવે છે કે [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા બદલાયેલા નિયમ ૩ના પેટા-નિયમો (૧), (૨) અને (૩) બોમ્બેમાં લાગુ પડતા નિયમ ૩ના પેટા-નિયમો (i) સાથે સમાન સામગ્રીમાં છે. તેવી જ રીતે નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમો (૪), (૬) અને (૭), જેમ કે [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા બદલવામાં આવ્યા છે, તે બોમ્બેમાં લાગુ પડતા નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમો (૨), (૪) અને (૫) સાથે સમાન સામગ્રીમાં છે. જ્યાં સુધી [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા બદલવામાં આવેલા નિયમ ૩ના પેટા-નિયમો (૫) નો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી મને લાગે છે કે તે પેટા-નિયમનો મુખ્ય ભાગ બોમ્બેમાં લાગુ પડતા નિયમ ૩ના પેટા-નિયમ (૩) સાથે સમાન સામગ્રીમાં છે. જોકે, નિયમ ૩ના પેટા-નિયમ (૫) માં, જે સુધારા અધિનિયમ દ્વારા બદલવામાં આવ્યો છે, ત્યાં બે જોગવાઈઓ છે જે નિયમ ૩માં સમાવિષ્ટ નહોતી, જે બોમ્બેમાં લાગુ પડે છે. પ્રથમ પરંતુકમાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં સુધી અદાલતને સંતોષ ન થાય કે સામાવાળા દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી હકીકતો સૂચવતી નથી કે તેની પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ છે અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવાનો ઈશદો ધરાવતો બચાવ તુરંજ અથવા ત્રાસદાયક છે ત્યાં સુધી બચાવની પરવાનગી નકારવામાં આવશે

નહીં.બીજા પરંતુકમાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં વાદી દ્વારા દાવો કરવામાં આવેલી રકમનો એક ભાગ સામાવાળા દ્વારા તેની પાસેથી બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવે છે, ત્યાં દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે સામાવાળા દ્વારા બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવેલી રકમ કોર્ટમાં જમા કરવામાં આવે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પ્રથમ પરંતુક સામાવાળાને મુકદ્દમાનો બચાવ કરવા માટે પરવાનગી ન આપવાની બાબતમાં અદાલતની વિવેકબુદ્ધિને અવરોધીને ચોક્કસ રક્ષણ આપે છે, જેમાં મુકદ્દમાનો બચાવ કરવા માટે પરવાનગી ન આપવાની અદાલતની શક્તિને માત્ર તે જ કેસો સુધી મર્યાદિત કરે છે જ્યાં સામાવાળા પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ નથી અને તેના દ્વારા મૂકવાનો ઇરાદો ધરાવતો બચાવ તુરંચ અથવા ત્રાસદાયક છે.બીજી બાજુ, બીજો પરંતુક, વાદીને દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપવામાં આવે તે પહેલાં સામાવાળાને તેની પાસેથી બહાર નીકળવા માટે તેણે સ્વીકારેલી રકમ કોર્ટમાં જમા કરાવવાની ફરજ પાડીને તેને થોડું રક્ષણ આપે છે.

૩૬ તે વૈધાનિક નિર્માણનો સ્થાયી નિયમ છે કે જ્યાં વિધાનસભા અગાઉના કાયદા જેવી જ શરતોમાં જોગવાઈ કરે છે જેને ન્યાયિક રીતે અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે, ત્યાં એવું માનવું આવશ્યક છે કે કાયદો એ અર્થમાં ઉપરોક્ત જોગવાઈનો ઇરાદો ધરાવે છે જેમાં તેનું ન્યાયિક રીતે અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે સિવાય કે તેનાથી વિપરીત ઇરાદો લાગુ ન થાય. તેથી, એવું માનવું જોઈએ કે

સંસદ [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા આદેશ ૩૭ ના નિયમ ૩ ને લાગુ કરતી વખતે, ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનો અર્થ એ જ અર્થ ધરાવે છે જે નિયમ ૩ ની જોગવાઈઓને આપવામાં આવ્યો હતો, જે બોમ્બેમાં મિલ્ખીરામના કેસમાં (એ આઈ આર ૧૯૬૫ એસ સી ૧૬૯૮) સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો. ઉપર).તેથી, [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા બદલવામાં આવેલા નિયમ ૩ના પેટા-નિયમ (૪) અને પેટા-નિયમ (૫) નો મુખ્ય ભાગ, બોમ્બેમાં લાગુ પડતા નિયમ ૩ના પેટા-નિયમો (૨) અને (૩) ની જોગવાઈઓને સુપ્રીમ કોર્ટે મિલખી રામના કેસમાં (ઉપરોક્ત) જે અર્થ આપ્યો હતો તે જ અર્થ ધરાવતો હોવો જોઈએ.હવે વિચારણા માટે જે પ્રશ્ન ઊભો થાય છે તે એ છે કે શું નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમ (૫) માં બે જોગવાઈઓ દાખલ કરવી, જે [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા બદલવામાં આવી છે, તે મિલખી રામના કેસ (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત કાયદામાં ફેરફાર કરવાનો વિપરીત ઇરાદો સૂચવે છે.અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, નિયમ ૩ના પેટા-નિયમ (૫) નો પ્રથમ પરંતુક, જે સુધારા દ્વારા બદલવામાં આવ્યો છે, તે દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપવાનો ઇનકાર કરવાની બાબતમાં અદાલતની વિવેકબુદ્ધિને અવરોધે છે, માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં દાવો કરવા માટે રજા આપવાનો ઇનકાર કરવાની અદાલતની શક્તિને મર્યાદિત કરે છે જ્યાં સામાવાળા પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ ન હોય અને તેના દ્વારા રજૂ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતો બચાવ તુરંત અથવા ત્રાસદાયક હોય અને બીજો પરંતુક અદાલતને આદેશ આપે છે કે તે સામાવાળા દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલી રકમની

અદાલતમાં જમા કરાવવાની શરત લાદશે. તેને દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપતી વખતે તેની પાસેથી બાકી છે. એવું પહેલેથી જ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે મિલખી રામના કેસમાં (ઉપરોક્ત) અ) સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે જો કોર્ટનો અભિપ્રાય હોય કે ઉઠાવવામાં આવેલ બચાવ તુરં અથવા ખોટો અથવા બનાવટી છે તો બચાવ કરવાની મંજૂરીને સંપૂર્ણપણે નકારી કાઢવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમ (૫) ની પ્રથમ જોગવાઈ, જે સુધારા અધિનિયમ દ્વારા બદલવામાં આવી છે, તે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા મિલખી રામના કેસમાં (ઉપરોક્ત) નિર્ધારિત કાયદાની વિરુદ્ધ નથી. નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમ (૫) ની બીજી જોગવાઈ, જે [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા પેટા-સ્થાપિત કરવામાં આવી છે, અદાલત પર ફરજિયાત જવાબદારી લાદીને, સામાવાળાને અદાલતમાં જમા કરાવવાની જરૂર હોય તેવી શરત લાદવા માટે દાવાનો બચાવ કરવાની મંજૂરી આપતી વખતે, જે રકમ તેણે તેની પાસેથી બાકી છે, તેમ છતાં, મિલખી રામના કેસ (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત કાયદામાં તે હદ સુધી ફેરફાર કરે છે. મારા મતે આદેશ ૩૭ના નિયમ ૩ના પેટા-નિયમ (૫) ની જોગવાઈઓ, જે [સુધારા અધિનિયમ](#) દ્વારા બદલવામાં આવી છે, જે મિલખી રામના કેસમાં (ઉપરોક્ત) સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના પ્રકાશમાં અર્થઘટન કરવામાં આવે છે કે દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપતી વખતે અદાલત નીચેના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરશે:--

“(એ) જો કોર્ટનો અભિપ્રાય હોય કે કેસ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે, તો બચાવની મંજૂરી સામાન્ય રીતે બિનશરતી આપવી જોઈએ. બચાવ પક્ષ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં તે પ્રશ્ન અદાલત દ્વારા તેની સામેની દલીલો અને પક્ષકારોના સોગંદનામાઓમાંથી નક્કી કરવો પડે છે.

(બી) જો કોર્ટને સંતોષ થાય કે સામાવાળા દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી હકીકતો સૂચવતી નથી કે તેની પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ છે અથવા સામાવાળા દ્વારા મૂકવાનો ઈરાદો ધરાવતો બચાવ તુરંચ અથવા ત્રાસદાયક છે, તો તે સંપૂર્ણપણે બચાવ કરવાની પરવાનગી આપવાનો ઈનકાર કરી શકે છે.

(સી) એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં અદાલત એ પ્રશ્ન પર વાસ્તવિક શંકાને ધ્યાનમાં લે છે કે શું બચાવ વાસ્તવિક છે કે બનાવટી છે અથવા તે સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં, કોર્ટ બચાવની મંજૂરી આપવા માટે શરતો લાદશે. અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં ન્યાયી ગણાશે કે જ્યારે બચાવ વાજબી હોય પરંતુ અસંભવિત હોય ત્યારે આ મુદ્દો સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો નથી અને આવા કિસ્સાઓમાં તે બચાવની મંજૂરી આપતી વખતે સામાવાળાને શરતો પર મૂકી શકે છે.

(ડી) એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં સામાવાળા સ્વીકારે છે કે વાદી દ્વારા દાવો કરવામાં આવેલી રકમનો એક ભાગ તેની પાસેથી બાકી છે, જ્યાં સુધી સામાવાળા દ્વારા બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવેલી રકમ કોર્ટમાં જમા કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અદાલત દાવાનો બચાવ કરવા માટે મંજૂરી આપશે નહીં.

(ઇ) બચાવ પક્ષને મંજૂરી આપતી વખતે અદાલતે એ બાબતની કાળજી લેવી જોઈએ કે જે ફોજદારી કેસોમાં આદેશ લાગુ થાય છે તેના ઝડપી નિકાલમાં મદદ કરવાના નિયમનો ઉદ્દેશ નિષ્ફળ ન જાય.

(એફ) અદાલતે એ જોવા માટે વધુ કાળજી લેવી જોઈએ કે વાસ્તવિક અને વાસ્તવિક સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ જમા કરવા અંગેના અનુચિત ગંભીર આદેશો દ્વારા બંધ ન થાય." (ફતેહ લાલ વિરુદ્ધ સુંદરલાલ, એ આઈ આર ૧૯૮૦ રાજસ્થાન ૨૨૦ જુઓ)

૩૭ હવે વર્તમાન કેસની હકીકતો પર આવીએ તો મને લાગે છે કે નીચેની અદાલતોએ એક ભૂલ કરી છે કારણ કે નીચલી અપીલ અદાલતે તેના આદેશમાં ક્યાંય એવું કહ્યું નથી કે, તેમના જણાવ્યા અનુસાર, અપીલકર્તા દ્વારા બચાવની મંજૂરી માટેની અરજીમાં અહીં જે બચાવ ઉઠાવવાની માંગ કરવામાં આવી છે તે ભ્રામક અથવા શરમજનક અથવા વ્યવહારીક રીતે અસ્પષ્ટ છે.અહીં

અપીલકર્તાનો કેસ ખૂબ જ ચોક્કસ છે.અપીલકર્તાના જણાવ્યા અનુસાર, તેની સહી ધરાવતો બાંચધરી દસ્તાવેજ ખોટો દસ્તાવેજ છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અપીલકર્તા દ્વારા સહી કરાયેલ ગેરંટી ડીડ એક બનાવટી દસ્તાવેજ છે અને વાદી દ્વારા બનાવવામાં આવ્યો છે.ટ્રાયલ કોર્ટે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે અપીલકર્તા દ્વારા અહીં રજૂ કરાયેલો બચાવ અપ્રામાણિક છે.આ તારણને નીચલી અપીલ અદાલત દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હોવાનું જણાય છે, જોકે નીચલી અપીલ અદાલતે રકમ જમા કરવાના સંબંધમાં આ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશનું પાલન ન કરવાના મુદ્દા પર પોતાને ખોટી દિશા આપી હોય તેવું લાગે છે.વિવાદાસ્પદ પ્રશ્ન એ છે કે, હકીકતમાં, ગેરંટી ડીડ પર અહીં અપીલકર્તાની સહી વાસ્તવિક છે કે બનાવટી.અદાલતોએ બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઈનકાર કર્યો હોવાથી, ગેરંટી ડીડ પર અપીલકર્તાની સહીની વાસ્તવિકતા અંગેનો આ મુદ્દો એક રહસ્ય રહે છે.જો બચાવ કરવા માટે શરતી રજા આપવામાં આવી હોત, તો પણ આગળ મૂકવામાં આવેલા બચાવની યોગ્યતા પર પરીક્ષણ થઈ શક્યું હોત.જો કે, અદાલતોએ બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઈનકાર કરતા, અપીલકર્તા માટેના દરવાજા આગામી તમામ સમય માટે બંધ થઈ ગયા હતા.દાવો કરવામાં આવેલી રકમની ચુકવણીને લગતી શરત એવા કિસ્સાઓમાં બચાવ કરવાની રજા આપતી વખતે લાદવામાં આવી શકે છે જ્યાં સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ નથી અથવા બચાવ ભ્રામક અથવા શરમજનક છે અથવા વ્યવહારીક રીતે મૂંઝવણભર્યો છે.

૩૮ બિનશરતી રજા કે શરતી રજા કે બચાવ માટે કોઈ રજા આપવી જોઈએ કે નહીં તે નક્કી કરવાના હેતુથી નીચેની અદાલતો માટે સાચો અભિગમ એ પ્રશ્ન મૂકીને હોવો જોઈએ કે શું સામાવાળાનો બચાવ સ્પષ્ટ રીતે ખોટો અથવા અપ્રમાણિક છે તે સૂચવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ સ્પષ્ટ છે કે કેમ.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યાં રેકૉર્ડ પર કંઈપણ છે, પ્રથમ દૃષ્ટિએ, સૂચવે છે કે, કોઈ પણ સંજોગોમાં, સામાવાળા બાંચધરી ખતને અમલમાં મૂકી શક્યો ન હોત.આ સંબંધમાં શંકા બચાવ માટે શરતી રજા આપવા માટે પૂરતી હોઈ શકે છે.હાથ પરના કેસમાં, નીચેની બે અદાલતો એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી હતી કે બાંચધરી ખત પર સામાવાળાની સહી વાસ્તવિક છે અને તે આવી બાંચધરીથી બંધાયેલો છે.આ મુદ્દાને જોવાની બે રીત છે.સહી વાસ્તવિક હોઈ શકે છે અથવા સહી બનાવટી હોઈ શકે છે.સહી વાસ્તવિક છે તે ચોક્કસપણે સૂચવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી.આવા સંજોગોમાં, કોર્ટે બચાવ કરવા માટે ઓછામાં ઓછી શરતી રજા આપવી જોઈતી હતી.ટ્રાયલ કોર્ટ હંમેશા તેની સમક્ષ પક્ષકારની સ્વીકૃત સહી ધરાવે છે, બંને બચાવની મંજૂરી માટેની અરજીની નીચે તેમજ વકાલત્નમામાં.વાટાઘાટપાત્ર સાધનના વહીવટકર્તાની સ્વીકૃત સહી પણ ઘણીવાર અન્ય દસ્તાવેજોમાંથી ઉપલબ્ધ હોય છે જે અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે છે.અન્ય ઘણા પરિબળો છે જેની કોર્ટે તપાસ કરવી પડશે.તે સાચું છે, જેમ કે આ અદાલતે નરેશ અંબાલાલ ખાલાસ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ચુકાદો આપ્યો

હતો કે અદાલતે આ દરખાસ્તને સ્વીકારવી જોઈએ નહીં કે એકવાર સામાવાળા તેની સહીનો વિવાદ કરે, તો અદાલત હંમેશા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા આપવા માટે બંધાયેલી હોય છે.જો કે, તે જ સમયે, અદાલત બચાવ માટે બિનશરતી રજા પણ ન આપીને સામાવાળા માટે દરવાજા બંધ ન કરી શકે.

૩૯ આ તબક્કે, હું ન્યૂ આશાપુરી કો-ઓપરેટિવ હાઉસિંગ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ અરવિંદ કુમાર મણિલાલ પટેલ, એ. આઈ. આર. ૧૯૭૫ ગુજરાત ૭૬ના કેસમાં આ અદાલતના ડિવિઝન બેન્ચના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરી શકું છું અને તેના પર આધાર રાખી શકું છું.ઉપરોક્ત કેસમાં એવું જોવા મળ્યું છે કે;

"એ સમજવું આવશ્યક છે કે જ્યારે આવા મુકદ્દમામાં બચાવ કરવા માટે રજા આપવા માટે કોઈ શરત લાદવામાં આવે છે, ત્યારે કોર્ટ શરતનું પાલન કરવામાં આવે છે કે નહીં તેના આધારે વિવાદના ગુણદોષ પર તપાસનો દરવાજો બંધ કરે છે.લાદવામાં આવેલી શરતનું પાલન ગુણદોષની તપાસ માટે દ્વાર ખોલશે.અને શરતનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા વિવાદના સંદર્ભમાં યોગ્યતા પર તપાસમાં પ્રવેશવા માટે દ્વારને અવરોધે છે.જ્યારે, તેથી, કોઈ શરત લાદવામાં આવે છે ત્યારે તે બંધનકર્તા તરીકે કામ કરે છે અને યોગ્યતા પર તપાસને અટકાવે છે સિવાય કે સંબંધિત પક્ષ શરતોનું પાલન કરવાની સ્થિતિમાં હોય, શરતનું પાલન કરવામાં અસમર્થતાનું

પરિણામ એ હશે કે સામાવાળા સામે હુકમનામું પસાર કરવામાં આવશે
કારણ કે સામાવાળા વાદીને જવાબદાર હોવાનું બંધાયેલો નથી પરંતુ
કારણ કે તેની પાસે શરતનું પાલન કરવા માટે સંસાધનો નથી.તે
સામાવાળાનું દુર્ભાગ્ય છે જે નિર્ણયને જન્મ આપે છે અને તેના બચાવમાં
યોગ્યતાના અભાવને નહીં.અદાલત વાદીની તરફેણમાં ચુકાદો આપે છે
એટલા માટે નહીં કે તેનું કારણ ન્યાયી હોવાનું જણાય છે, પરંતુ એટલા
માટે કે તેનો વિરોધી આર્થિક મુશ્કેલીમાં છે.

અદાલત સામાવાળા વિરુદ્ધ ચુકાદો આપતી નથી કારણ કે તે કાયદેસર
અથવા નૈતિક રીતે જવાબદાર છે, પરંતુ તેની પાસે અદાલત દ્વારા
લાદવામાં આવેલી શરતોનું પાલન કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે પૂરતી
તૈયાર રોકડ નથી.કોર્ટની મશીનરી પછી દમનના એન્જિન તરીકે કામ
કરશે, ન્યાયના વાહન તરીકે નહીં.

"તેથી જો ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ લાવવામાં આવેલા સોગંદનામાઓ અને
સામગ્રીઓ પર સ્પષ્ટપણે દેખાય છે કે બચાવ પક્ષ સુનાવણી યોગ્ય મુદ્દો
ઉઠાવે છે અને પ્રામાણિકતાના અભાવના નિષ્કર્ષને ન્યાયી ઠેરવવા માટે
કંઈ નથી, તો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને રદ કરવો
આવશ્યક છે, કારણ કે આદેશ પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદ પર ગુણદોષ પર
ચુકાદો આપવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રના પ્રશ્નને સ્પર્શે છે.જ્યારે
રજા નકારવામાં આવે છે ત્યારે કોર્ટ વાદી સામે તેના દરવાજા બંધ કરે છે

અને વિવાદના ગુણદોષમાં બિલકુલ પ્રવેશ કરતી નથી. સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો હોવા છતાં શરત લાદીને અને પ્રામાણિકતાનો અભાવ બતાવવા માટે કંઈ ન હોવા છતાં, ટ્રાયલ કોર્ટ યોગ્ય સુનાવણી અને સુનાવણી પછી ગુણદોષ પર વિવાદનો ચુકાદો આપવાના અધિકારક્ષેત્રથી પોતાને વંચિત રાખે છે. બિનજરૂરી શરત લાદવાના પરિણામોને ધ્યાનમાં રાખીને, ગુણદોષ પર મુખ્ય વિવાદનો નિર્ણય લેવાનો કોર્ટનો અધિકારક્ષેત્ર ત્યજ દેવામાં આવે છે. તેથી, એવી દલીલ કરવી નિર્રથક છે કે આવા આદેશનો અધિકારક્ષેત્રના પ્રશ્ન સાથે કોઈ સંબંધ નથી અથવા તે અધિકારક્ષેત્રના પ્રશ્ન પર હસ્તક્ષેપ કરતું નથી.

૪૦ ન્યૂ આશાપુરી કો-ઓપરેટિવ હાઉસિંગ સોસાયટી લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસમાં આ અદાલતના ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત નિર્ણયમાંથી કાયદાનો એક ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ સિદ્ધાંત સ્પષ્ટ થાય છે.

૪૧ હું સ્ટેટ બેંક ઓફ હૈદરાબાદ વિરુદ્ધ રાબો બેંક, (૨૦૧૫) ૧૦ એસસીસી ૫૨૧ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના એક નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકું છું. હું સુપ્રીમ કોર્ટના આ નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરી રહ્યો છું કારણ કે તેમાં થોડા અવલોકનો ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે.

"૧૫.બચાવની રજા આપવા માટે સામાવાળાના હકના સંદર્ભમાં, કાયદો લાંબા સમય પહેલા વર્ષ ૧૯૪૯ માં શ્રીમતી. કિરણમયી ડસ્સી વિરુદ્ધ ડૉ. જે. ચેટર્જી, એ આઈ આર ૧૯૪૯ સીએએલ ૪૭૯, નીચેના પ્રસ્તાવોના રૂપમાં:

(૧) જો સામાવાળા અદાલતને સંતોષ આપે કે તેની પાસે દાવાની યોગ્યતા પર સારો બચાવ છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે.

(૨) જો સામાવાળાએ સુનાવણીનો મુદ્દો ઉઠાવ્યો હોય જે સૂચવે છે કે તેની પાસે વાજબી અથવા પ્રામાણિક અથવા વાજબી બચાવ છે, જો કે હકારાત્મક રીતે સારો બચાવ નથી, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે.

(૩) જો સામાવાળા એવા તથ્યો જાહેર કરે છે જે તેને બચાવ કરવા માટે પૂરતા હોવાનું માનવામાં આવે છે, એટલે કે, જો સોગંદનામું હકારાત્મક રીતે અને તરત જ સ્પષ્ટ કરતું નથી કે તેની પાસે બચાવ છે, તેમ છતાં,

તથ્યોના આવા તબક્કા દર્શાવે છે જે નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે કાર્યવાહીની સુનાવણીમાં તે વાદીના દાવાનો બચાવ સ્થાપિત કરી શકે છે, વાદી ચુકાદાનો હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે રજા લેવાનો હકદાર છે પરંતુ આવા કિસ્સામાં અદાલત તેની વિવેકબુદ્ધિથી સુનાવણીના સમય અથવા રીતની શરતો લાદશે પરંતુ અદાલતમાં ચુકવણી અથવા સુરક્ષા પૂરી પાડવા માટે નહીં.

(૪) જો સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ ન હોય અથવા બચાવ પક્ષની રચના ભ્રામક અથવા બનાવટી હોય અથવા વ્યવહારીક રીતે અસ્પષ્ટ હોય તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર સહી કરવા માટે રજા લેવાનો હકદાર છે અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે રજા લેવાનો હકદાર નથી.

(૫) જો સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ ન હોય અથવા બચાવ પક્ષ ભ્રામક અથવા બનાવટી અથવા વ્યવહારીક રીતે અસ્પષ્ટ હોય તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર સહી કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર હોવા છતાં, અદાલત દાવો કરેલી રકમ અદાલતમાં ચૂકવવામાં આવે અથવા અન્યથા સુરક્ષિત હોય તો જ બચાવ પક્ષને આગળ વધવાની મંજૂરી આપીને વાદીનું રક્ષણ કરી શકે છે અને

આવી શરત પર સામાવાળાને રજા આપો, અને તે રીતે સામાવાળાને બચાવ સાબિત કરવાનો પ્રયાસ કરવા માટે સક્ષમ બનાવીને દયા બતાવો.

૧૬. એ પણ નોંધવામાં આવ્યું છે કે ઉપર જણાવેલા કાયદાનું અદાલતો દ્વારા ઘણા કિસ્સાઓમાં પાલન કરવામાં આવ્યું છે [આ પણ જુઓ:સંતોષ કુમાર વિરુદ્ધ ભાઈ મૂલ સિંહ, એ આઈ આર ૧૯૫૮ એસ સી ૩૨૧; મિલ્ખા રામ (ભારત) (પી) લિમિટેડ વિરુદ્ધ ચમનલાલ બ્રધર્સ, એ આઈ આર ૧૯૬૫ એસ સી ૧૬૯૮; મેચેલેક એન્જિનિયર્સ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરર્સ વિરુદ્ધ બેઝિક ઇકિવપમેન્ટ કોર્પોરેશન.(૧૯૭૬) ૪ એસ. સી. સી. ૬૮૭-(એ. આઈ. આર. ૧૯૭૭ એસ. સી. ૫૭૭) અને સુનીલ એન્ટરપ્રાઇઝિસ અને અન્ય વિરુદ્ધ એસ. બી. આઈ. કોમર્શિયલ એન્ડ ઇન્ટરનેશનલ બેંક લિમિટેડ (૧૯૯૮) ૫ એસ. સી. સી. ૩૫૪-(એ. આઈ. આર. ૧૯૯૮ એસ. સી. ૨૩૧૭)].

૧૭. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોનું વિશ્લેષણ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં સામાવાળાએ સુનાવણીનો મુદ્દો ઉઠાવ્યો હોય અથવા વાજબી બચાવ કર્યો હોય, સામાવાળાને બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવાનો અધિકાર છે. એવા કિસ્સાઓમાં પણ બચાવ કરવા માટે રજા આપવામાં આવે છે જ્યાં સામાવાળા હકીકત જાહેર કરે છે, જોકે બચાવનો

અભાવ હોય છે પરંતુ હકારાત્મક છાપ પાડે છે કે સુનાવણીમાં બચાવ વાદીના દાવાને સ્થાપિત કરવામાં આવશે.માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં બચાવ પક્ષ ભ્રામક અથવા બનાવટી હોય અથવા વ્યવહારીક રીતે મૂનશાઈન હોય, વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર છે.

૧૮ જ્યાં સુધી આદેશ ૩૭, સી. પી. સી. હેઠળ પ્રશ્નમાં મુકદ્દમાની જાળવણીક્ષમતાના પ્રશ્નનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી આ અદાલતે નીલા કપૂર વિરુદ્ધ જયંતીલાલ ખંડવાલા, ૨૦૦૮ (૩) એસ. સી. સી. ૭૭૦ માં કહ્યું છે:(એ. આઈ. આર. ૨૦૦૮ એસ. સી. ૧૧૧૭) એ અવલોકન કર્યું હતું કે જ્યાં આદેશ ૩૭ની લાગુ પડવાની બાબત જ પ્રશ્નાર્થમાં છે, ત્યાં બચાવ માટે રજા આપવી સ્વીકાર્ય હોઈ શકે છે.હુકમનામું પસાર કરતા પહેલા કોર્ટ તેના પરિણામોને ધ્યાનમાં લેવાનો હકદાર છે.સંક્ષિપ્ત સુનાવણીઓ સાથે કામ કરતી અદાલતોએ બંને પક્ષોના હિતોની નોંધ લઈને ખૂબ જ કાળજીપૂર્વક કામ કરવું જોઈએ.માત્ર એ આધાર પર કે સામાવાળા અસમર્થનીય અને તુરંજ બચાવ રજૂ કરીને લાંબા સમય સુધી મુકદ્દમાનો આશરો લઈ શકે છે, બચાવ માટે રજા આપવાનો ઇનકાર કરી શકાતો નથી.તે જ સમયે, કોર્ટે એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે સામાવાળા વાસ્તવિક મુદ્દો ઉઠાવે, બનાવટી નહીં.અદાલત અસંવેદનશીલતા અથવા

અસંગતતાના આધારે બચાવ પક્ષને નકારી શકે નહીં.બચાવની મંજૂરી આપવાના તારણને રેકૉર્ડ કરતા પહેલા, કોર્ટે હકીકતોની આકારણી કરવી જોઈએ અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવવું જોઈએ કે જો સોગંદનામામાં સામાવાળા દ્વારા આક્ષેપ કરાયેલ તથ્યો સ્થાપિત થાય, તો તે તથ્યો પર સારો અથવા તો બુદ્ધિગમ્ય બચાવ પણ હશે.

૧૯ જો કે સોગંદનામું હકારાત્મક રીતે અને તરત જ સ્પષ્ટ કરતું નથી કે તેની પાસે બચાવ પક્ષ હતો, તેમ છતાં, તે તથ્યોની એવી સ્થિતિ દર્શાવે છે જે નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે કાર્યવાહીની સુનાવણીમાં, સામાવાળા વાદીના દાવાને બચાવ સ્થાપિત કરી શકે છે વાદી ચુકાદાનો હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવાની રજા માટે હકદાર છે પરંતુ આવા કિસ્સામાં અદાલત તેની વિવેકબુદ્ધિથી સુનાવણીના સમય અથવા રીત વિશે શરતો લાદશે પરંતુ અદાલતમાં ચુકવણી અથવા સુરક્ષા આપવા માટે નહીં [જુઓ-ટી સુપ્રેન્ટેન્ડર રેકૉર્ડ વિરુદ્ધ એમ સુપ્રેન્ટેન્ડર રેકૉર્ડ, ૧૯૯૮ (૩) એ એલ ડિ ૬૫૯-(૩) એ એલ ડિ ૬૫૯-(૩) એ એલ ડિ ૬૫૯) એ આઈ આર ૧૯૯૮ એ પિ ૩૯૯)].

૨૦ અમે આ અદાલત દ્વારા રાજ દુગ્ગલ વિરુદ્ધ રમેશ કુમાર બંસલ, ૧૯૯૧ સપ્લિમેન્ટ (૧) એસ. સી. સી. ૧૯૧-(એ. આઈ. આર. ૧૯૯૦

એસ. સી. ૨૨૧૮) માં લેવામાં આવેલા દષ્ટિકોણ સાથે સંપૂર્ણ સંમત છીએ કે ચુકાદા માટે સમન્સનો બચાવ કરવાની છૂટ હંમેશા સામાવાળાને આપવામાં આવશે જ્યારે દસ્તાવેજોના અર્થ અથવા શુદ્ધતા કે જેના પર દાવો આધારિત છે અથવા કથિત હકીકતો એવી પ્રકૃતિની છે કે જે સામાવાળાને વાદી અથવા તેના સાક્ષીઓની પૂછપરછ અથવા કોસ-તપાસ કરવાનો અધિકાર આપે છે.

જરૂર હું નીચલી અપીલ અદાલતને આનંદ સન્સ ઓવરસીઝ ટ્રેડિંગ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ત્રિવેદી ઇન્ડસ્ટ્રીઝ, સેકન્ડ અપીલ નંબર ૩૯૭/૨૦૧૭ ના કેસમાં આ અદાલતના તાજેતરના એક ચુકાદાની યાદ અપાવી શકું છું, જેનો નિર્ણય ૨૭/૦૬/૨૦૧૮ પર કરવામાં આવ્યો હતો.ચાલો હું ચુકાદાના પરિચ્છેદ-૨૬,૨૭,૨૮ અને ૨૯ નો સંદર્ભ લઉં;

'૨૬ જ્યાં સુધી હાથ પરના કેસની વાત છે, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા બચાવ માટે શરતી રજા આપતો આદેશ અપીલપાત્ર નથી.આ આદેશને સામાવાળાઓ દ્વારા ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ આ અદાલત સમક્ષ વિશેષ નાગરિક અરજી દાખલ કરીને પડકારવામાં આવી શક્યો હોત.જો કે, સામાવાળાઓ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા બચાવ માટે શરતી રજા આપતા આવા આદેશને પડકારવા માટે યોગ્ય માનતા ન હતા, અને તે જ સમયે, આવા

શરતી આદેશનું પાલન કરવામાં પણ નિષ્ફળ રહ્યા હતા.આ હુકમનામું પસાર થવા તરફ દોરી ગયું અને આ હુકમનામું આદેશ ૪૩ નિયમ ૧-એ (૧) ની જોગવાઈઓના આધારે સી. પી. સી. ની કલમ ૯૬ હેઠળ અપીલપાત્ર છે.આ હુકમનામું, જોકે બચાવ કરવા માટે રજાના શરતી હુકમનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતાને કારણે પસાર કરાયેલ એકપક્ષીય હુકમનામું તરીકે કડક રીતે કહી શકાય, તેમ છતાં તેને અપીલપાત્ર અન્ય કોઈપણ હુકમની જેમ અપીલમાં પડકારવામાં આવી શકે છે.મારા મતે, પ્રથમ અપીલ અદાલતે એવો મત રાખવો યોગ્ય નથી કે પ્રથમ અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવેલા આધારોને બચાવની રજાના શરતી હુકમનું પાલન ન કરવાને કારણે તેમના પોતાના ગુણદોષ પર ધ્યાન આપી શકાયું ન હોત.

૨૭ ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, હું સુપ્રીમ કોર્ટના બે નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરું છું અને તેના પર આધાર રાખું છું.અજય બંસલ વિરુદ્ધ અનુપ મહેતા, એ. આઈ. આર. ૨૦૦૭ એસ. સી. ૮૦૮ માં, સુપ્રીમ કોર્ટે થોડા અવલોકનો કર્યા હતા, જોકે એક અલગ સંદર્ભમાં, તેમ છતાં વર્તમાન મામલાના હેતુ માટે ખૂબ જ સુસંગત છે.સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષનો મુદ્દો આદેશ ૩૭ સી. પી. સી. ના સંદર્ભમાં દાખલ કરવામાં આવેલા સંક્ષિપ્ત દાવામાંથી ઉદભવ્યો હતો. તેમાં સામાવાળાએ આદેશ ૩૭ નિયમ ૩ (૫) સી. પી. સી. હેઠળ કથિત અરજી દાખલ કરી હતી, જેમાં કથિત દાવાનો બચાવ કરવા માટે

રજા આપવાની વિનંતી કરવામાં આવી હતી.દીવાની ન્યાયાધીશે બચાવ પક્ષને બનાવટી અને ભ્રામક ગણાવ્યો અને બચાવ પક્ષને મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.તે જ તારીખે, અંતિમ ચુકાદો અને હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું.એવું લાગે છે કે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ એક અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં દીવાની ન્યાયાધીશના બચાવની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરવાના આદેશને પડકારવામાં આવ્યો હતો.હાઈકોર્ટ દ્વારા પણ આ જ મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ, અપીલકર્તા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે દીવાની ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમનામા સામે સંહિતાની કલમ ૯૬ હેઠળ અપીલ માન્ય હોવાથી, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજી માન્ય નથી.બીજી બાજુ, સામાવાળાઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજી જાળવી શકાય તેવી હતી કારણ કે સામાવાળાઓને આદેશ ૪૧ નિયમ ૧ સી. પી. સી. ની દ્રષ્ટિએ સમગ્ર બિનજરૂરી રકમ જમા કરવામાં અનુચિત મુશ્કેલીમાં મૂકી શકાતી ન હતી, જો કે તેણે દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા મેળવવા માટે સારો કેસ બનાવ્યો હતો.અપીલને નકારી કાઢતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૧૨ સારાંશ દાવામાં પસાર કરાયેલ હુકમનામું જ્યાં દાવાનો બચાવ કરવાની પરવાનગી નકારવામાં આવી છે તે લગભગ આપમેળે બને છે.હુકમનામું પસાર કરવાનું પરિણામ ટાળી શકાતું નથી.

૧૩ સામાન્ય રીતે, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજી જ્યાં અપીલ હોય ત્યાં તેને જાળવી શકાતી નથી.સંહિતાની કલમ ૯૬ હેઠળ હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવી હતી.જ્યારે અપીલ દાખલ કરી શકાય છે, ત્યારે સામાન્ય રીતે, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળની અરજીને ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં.

૧૪ બચાવની પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કર્યા પછી પસાર કરાયેલો હુકમનામું કાં તો સંહિતાના આદેશ XXXVII, નિયમ ૩ (૬) હેઠળ હોઈ શકે છે અથવા તે વાદીની બાજુના સોગંદનામા પુરાવા અને રજૂ કરેલા દસ્તાવેજો પર આધારિત હોઈ શકે છે અથવા તો મૌખિક પુરાવા પર આધારિત હોઈ શકે છે જે ઔપચારિક રીતે સાબિત કરે છે, જેમ કે, સામાવાળા દ્વારા વચન પત્રનો અમલ.આવા સંજોગોમાં "આશ્રિત ક્રમ" ના સિદ્ધાંતને લાગુ કરવો યોગ્ય અથવા જરૂરી ન પણ હોઈ શકે.એક માટે, સિદ્ધાંત લાગુ ન પણ પડે.જો આ અદાલત નીચેની અદાલતના આદેશને રદ કરે અને સામાવાળાને દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપે, તો પણ

જે હુકમનામું પસાર થાય છે તે આપમેળે ન પણ જાય.તેને અલગ રાખવાની જરૂર પડી શકે છે.બીજું, સામાવાળા હંમેશા તે અદાલતમાં જઈ શકે છે જેણે હુકમનામું પસાર કર્યું હોય અને હુકમનામું ફરીથી ખોલવા માટે સંહિતાના આદેશ XXXVII ના નિયમ ૪ હેઠળ આગળ વધી શકે છે.

૧૫ "આશ્રિત હુકમ" નો સિદ્ધાંત આ પ્રકારના કેસમાં લાગુ ન થઈ શકે કારણ કે જો આ અદાલત બચાવની પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કરતા આદેશને રદ કરે તો પણ, પછીથી પસાર કરાયેલ હુકમનામું પોતે જ ન આવી શકે.તેને હજુ પણ આદેશ XXXVII, નિયમ ૪ નો આશરો લઈને અથવા અપીલ દ્વારા અથવા કાયદાને જાણીતી અન્ય કોઈ રીત દ્વારા અલગ રાખવાનું બાકી છે.વર્તમાન જેવા આપેલ કેસમાં હુકમનામામાં દખલ કરવી યોગ્ય ન હોઈ શકે કારણ કે બચાવની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરતા આદેશ સામેની અપીલમાં, આ અદાલત અલગ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવા તરફ વળેલું છે.[જુઓ વિરુદ્ધ એસ. સૈની અને અન્ય વિરુદ્ધ ડી. સી. એમ. લિમિટેડ, એ આઈ આર ૨૦૦૪ દિલ્લી ૨૧૮.]

૧૬ આવા કેસમાં સામાવાળાને હુકમનામા સામે અપીલ કરવા માટે પણ છોડી શકાય છે અને તેમાં સંહિતાની કલમ ૧૦૫ (૧) ની શરતોમાં

બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરતા આદેશને પડકારવામાં આવે છે.

૨૮ આમ, ઉપર ઉલ્લેખિત પેરા ૧૬ એ સ્પષ્ટપણે સ્પષ્ટ કરે છે કે સામાવાળા હુકમનામા સામે અપીલ દાખલ કરી શકે છે અને સંહિતાની કલમ ૧૦૫ (૧) ની શરતોમાં બચાવની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરતા આદેશને પડકાર આપી શકે છે.એકવાર તેને પડકારવાની મંજૂરી મળી જાય, પછી ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ આધારોને પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા ગુણદોષ પર જોવામાં આવે છે.

૨૯ વાડા અરુણ એસ્બેસ્ટોસ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ, એ. આઈ. આર. ૨૦૦૯ એસ. સી. ૧૦૨૭ માં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"૧૫ જ્યાં શરતી રજા આપવામાં આવે છે અને તેની શરતોનું પાલન કરવામાં આવતું નથી, ત્યાં વાદીની તરફેણમાં ચુકાદો આપી શકાય છે.તે વિવાદમાં નથી કે પ્રથમ અપીલ જાળવી શકાય તેવી હતી.જ્યાં હુકમનામા સામે અપીલ કરવામાં આવે છે, ત્યાં કેસના નિર્ણયને અસર કરતા કોઈપણ આદેશમાં કોઈપણ ભૂલ, ખામી અથવા અનિયમિતતા સિવિલ

પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૦૫ હેઠળ કલ્પના કરાયેલ અપીલ મેમોરેન્ડમમાં વાંધાના આધાર તરીકે રજૂ કરી શકાય છે.

૧૬ ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, શરતી રજા આપવાના આદેશ સામે પુનરાવર્તન અરજી જાળવવા યોગ્ય હતી કે કેમ તે પ્રશ્ન ધ્યાનમાં લેવો આવશ્યક છે.અમે એ આધાર પર આગળ વધીશું કે દાવાનો બચાવ કરવા માટે શરતી રજા લાદવાનો આદેશ એ અધિકારક્ષેત્રનો પ્રશ્ન હતો અને આમ, વિવિધ ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા કરવામાં આવેલી પુનરાવર્તન અરજી જાળવવા યોગ્ય રહેશે, જેમાં ધ ન્યૂ આશાપુરી કો-ઓપરેટિવ હાઉસિંગ સોસાયટી લિમિટેડ અને અન્ય વિરુદ્ધ અરવિંદકુમાર મણિલાલ પટેલ [એ. આઈ. આર. ૧૯૭૫ ગુજરાત ૭૬]; ફતેહ લાલ વિરુદ્ધ સુંદર લાલ [એ. આઈ. આર. ૧૯૮૦ રાજસ્થાન ૨૨૦]; મોદી રામ અને અન્ય વિરુદ્ધ શ્રીમતી. સુગન બાઈ [એ. આઈ. આર. ૨૦૦૫ રાજસ્થાન ૧૨]; અને એ. કે. વેલન વિરુદ્ધ મેસર્સ નાર્થન એન્ડ કંપની (પી) લિમિટેડ [એ. આઈ. આર. ૧૯૭૨ મદ્રાસ ૧૧૮].

૧૭ પરંતુ જો હુકમનામાથી અપીલનો અધિકાર સામાવાળાને સ્વીકારવામાં આવે, તો અમારા મતે, તેને આદેશને પડકારવાનો અધિકાર નકારી શકાય

નહીં, જે હુકમનામાથી દાખલ કરવામાં આવેલા તેના અપીલના મેમોરેન્ડમમાં પુનરાવર્તનને આધિન હતો.

આખરે પસાર થઈ ગયો.

૨૧ અમે શ્રી ચિતાલેની દલીલ સાથે સહમત થવા માટે પોતાને સમજાવવામાં નિષ્ફળ રહીએ છીએ કે શરતી રજા આપવાના આદેશમાંથી પુનરાવર્તન જાળવી શકાય તેવું હોવા છતાં, સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૦૫ હેઠળ કલ્પના કરાયેલ હુકમની અપીલમાં તે પડકારનો વિષય ન હોઈ શકે.

૨૨ વાદીને આપવામાં આવેલ કાનૂની અધિકાર સામાન્ય રીતે છીનવી શકાતો નથી.શરતી રજા આપવાના ૨૭/૧૧/૨૦૦૨ ના આદેશની વિરુદ્ધમાં નાગરિક પુનરાવર્તન અરજી જાળવી શકાય તેવી હોઈ શકે છે.આ ઉપાય ત્યાં પણ ઉપલબ્ધ હતો જ્યાં દાવાનો બચાવ કરવાની મંજૂરી નકારવામાં આવે.મુકદ્દમાનો બચાવ કરવાની મંજૂરી, જેમ કે અહીં અગાઉ નોંધવામાં આવી છે, સામાન્ય રીતે મંજૂર થવી જોઈએ.તેથી, સામાવાળાને અપીલમાં ઉપરોક્ત દલીલ ઉઠાવવાની મંજૂરી હતી, જોકે તેણે શરતોનું પાલન કરવા માટે સમય માંગ્યો હતો.

૪૩ હું નીચલી અપીલ અદાલતને ઉપર નોંધાયેલા ચુકાદાની યાદ અપાવું છું તે સરળ કારણોસર કે તેણે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે સામાવાળા હુકમનામા સામે અપીલ દાખલ કરી શકે છે અને સંહિતાની કલમ ૧૦૫ (૧) ની શરતોમાં બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કરતા આદેશને પડકાર આપી શકે છે. એકવાર તેને પડકારવાની મંજૂરી મળી જાય, પછી ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ આધારોને પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા ગુણદોષના આધારે તપાસવામાં આવે છે.

૪૪ *આઈડીબીઆઈ ટ્રસ્ટીશિપ સર્વિસીસ લિમિટેડ વિરુદ્ધ હબટાઉન લિમિટેડ,* (૨૦૧૭) ૧ એસસીસી ૫૬૮ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આ વિષય પરના કાયદાને ખૂબ જ સંક્ષિપ્તમાં સમજાવવામાં આવ્યો છે, જેમાં પેરા-૯ પછીથી, સીપીસીના આદેશ ૩૭ નિયમ ૩ અંગે ચર્ચા કરવામાં આવી છે. હું સંબંધિત અવલોકનો ટાંકી શકું છું;

“ ૯.૧.આદેશ ૩૭, નિયમ ૩ (પૂર્વ-સુધારો)

“૩ હાજર થવા માટે રજા મેળવવાની યોગ્યતા પર બચાવ દર્શાવતો સામાવાળા.(૧) અદાલત, સામાવાળાની અરજી પર, સોગંદનામા પર હાજર થવા અને દાવાનો બચાવ કરવા માટે પરવાનગી આપશે, જે એવી હકીકતો જાહેર કરે છે જે ધારકને વિચારણા સાબિત કરવા માટે ફરજિયાત

બનાવે છે, અથવા એવી અન્ય હકીકતો કે જે અદાલત અરજીને ટેકો આપવા માટે પૂરતી માને છે.

(૨) બચાવની મંજૂરી બિનશરતી આપી શકાય છે અથવા અદાલતમાં ચૂકવણી, સુરક્ષા આપવી, મુદ્દાઓ ઘડવા અને રેકૉર્ડ કરવા જેવી શરતોને આધિન અથવા કોર્ટને યોગ્ય લાગે તે રીતે આપી શકાય છે.”

૯.૨ આદેશ ૩૭, નિયમ ૩ (સુધારા પછી)

“૩. સામાવાળાની હાજરી માટેની કાર્યવાહી.—(૧) જે દાવાને આ આદેશ લાગુ પડે છે, તેમાં વાદી, નિયમ ૨ હેઠળ સમન્સ સાથે, સામાવાળાને ફરિયાદ અને તેના જોડાણોની એક નકલ આપશે અને સામાવાળા, આવી સેવાના દસ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે, વ્યક્તિગત રીતે અથવા વકીલ દ્વારા હાજરી દાખલ કરી શકે છે અને, બંને કિસ્સાઓમાં, તે તેના પર નોટિસની સેવા માટે અદાલતમાં સરનામું દાખલ કરશે.

(૨) અન્યથા આદેશ ન આપવામાં આવે ત્યાં સુધી, સામાવાળાને સોંપવા માટે જરૂરી તમામ સમન્સ, નોટિસ અને અન્ય ન્યાયિક પ્રક્રિયાઓ, જો તે આવી સેવા માટે તેણે આપેલા સરનામાં પર છોડી

દેવામાં આવે તો તેને યોગ્ય રીતે સોંપવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે.

(૩) હાજરી દાખલ કરવાના દિવસે, સામાવાળા દ્વારા વાદીના વકીલને આવી હાજરીની સૂચના આપવામાં આવશે, અથવા જો વાદી વ્યક્તિગત રીતે દાવો કરે છે, તો વાદીને પોતે નોટિસ દ્વારા અથવા વાદીના વકીલ અથવા વાદીના સરનામાં પર નિર્દેશિત પૂર્વચુકવણી પત્ર દ્વારા મોકલવામાં આવશે.

(૪) જો સામાવાળા હાજર થાય છે, તો પછી વાદી સામાવાળાને પરિશિષ્ટ બીમાં ફોર્મ જ-એ અથવા સમયાંતરે સૂચવવામાં આવે તેવા અન્ય ફોર્મમાં ચુકાદા માટે સમન્સ આપશે, જે કાર્યવાહીના કારણ અને દાવો કરવામાં આવેલી રકમની ચકાસણી કરતા સોગંદનામા દ્વારા સમર્થિત સેવાની તારીખથી ઓછામાં ઓછા દસ દિવસ સુધી પરત કરી શકાય છે અને જણાવે છે કે તેની માન્યતામાં દાવામાં કોઈ બચાવ નથી.

(૫) સામાવાળા, ચુકાદા માટે આવા સમન્સની સેવાની દસ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે, સોગંદનામા દ્વારા અથવા અન્યથા આવા તથ્યો જાહેર કરી શકે છે જે તેને બચાવ કરવા માટે હકદાર હોવાનું માનવામાં આવે છે.

આવા દાવાનો બચાવ કરવા માટે પરવાનગી માટે સમન્સ અને બચાવ કરવાની મંજૂરી તેને બિનશરતી અથવા અદાલત અથવા ન્યાયાધીશને ન્યાયી લાગે તેવી શરતો પર આપવામાં આવી શકે છે:

પરંતુ જ્યાં સુધી અદાલતને સંતોષ ન થાય કે સામાવાળા દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી હકીકતો સૂચવતી નથી કે તેની પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ છે અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતો બચાવ તુરં અથવા ત્રાસદાયક છે:

વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, જ્યાં વાદી દ્વારા દાવો કરવામાં આવેલી રકમનો એક ભાગ સામાવાળા દ્વારા તેની પાસેથી બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવે છે, ત્યાં દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપવામાં આવશે નહીં સિવાય કે સામાવાળા દ્વારા બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવેલી રકમ કોર્ટમાં જમા કરવામાં આવે.

(ક) ચુકાદા માટે આવા સમન્સની સુનાવણી વખતે, –

(એ) જો સામાવાળાએ બચાવ કરવાની પરવાનગી માટે અરજી કરી નથી, અથવા જો આવી અરજી કરવામાં આવી છે અને નકારી કાઢવામાં આવી છે, તો વાદી તાત્કાલિક ચુકાદો આપવા માટે હકદાર રહેશે; અથવા

(બી) જો સામાવાળાને દાવાના સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગ અંગે બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ તેને અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવા સમયની

અંદર એવી સુરક્ષા આપવા માટે નિર્દેશ આપી શકે છે અને તે કે, અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ દ્વારા નિર્દિષ્ટ સમયની અંદર આવી સુરક્ષા આપવામાં અથવા અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલા અન્ય નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા પર, વાદી તાત્કાલિક ચુકાદાનો હકદાર રહેશે.

(૭) અદાલત અથવા ન્યાયાધીશ, સામાવાળા દ્વારા બતાવવામાં આવેલા પૂરતા કારણ માટે, દાવાનો બચાવ કરવા માટે હાજર થવામાં અથવા રજા માટે અરજી કરવામાં સામાવાળાના વિલંબને માફ કરી શકે છે.”

૧૦ મેચેલેકના કેસમાં ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે દિલ્લી હાઈકોર્ટના ચુકાદાની અપીલ પર સુનાવણી કરી હતી. ચુકાદાના ફક્ત ૨ માં, બિન-સુધારેલ ઓ. XXXVII નિયમ ૩ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે, જેના પછી, ફક્ત ૪ માં, કોર્ટે જણાવ્યું હતું કે વિશેષ રજા દ્વારા તે અપીલમાં તેમની સામે જે એકમાત્ર પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો તે એ હતો કે શું ઉચ્ચ અદાલત, સી. પી. સી. ની કલમ ૧૧૫ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, સામાવાળા-અપીલકર્તાને બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા આપવામાં જિલ્લા અદાલતની વિવેકબુદ્ધિમાં દખલ કરી શકે છે, જેના આધારે ઉચ્ચ અદાલતના વિવાદિત ચુકાદાનું અવલોકન પણ વાજબી હોવાનું દર્શાવ્યું હતું. આ રીતે પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નનો જવાબ પ્રશ્નમાં જ હતો, અને આ અદાલતને કોઈ શંકા નહોતી કે તેના પુનરાવર્તિત અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ

ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાં દખલ કરીને હાઈકોર્ટનો ચુકાદો ખોટો હતો. ફરિયાદી અને જ, જે ચુકાદાના ગુણોત્તરની રચના કરે છે, તે આ અદાલત દ્વારા વારંવાર નિર્ધારિત સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોમાં ગયા જે સી. પી. સી. ની કલમ ૧૧૫ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતોના અધિકારક્ષેત્રને સંચાલિત કરે છે. આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે અપીલ હેઠળના ચુકાદામાં આવા સિદ્ધાંતોની અવગણના કરવામાં આવી હતી. જો કે, ફરિયાદી ૮ માં, ન્યાયાધીશોએ [કિરણમયી ડસ્સી શ્રીમતી વિરુદ્ધ ડૉ. જે. ચેટર્જી](#), એ આઈ આર ૧૯૪૯ સી એ એલ ૪૭૯ માં નીચે મુજબ ઓર્ડર XXXVII ને સંચાલિત કરતી પ દરખાસ્તો રજૂ કરી:

“[કિરણમયી ડસ્સી શ્રીમતી વિરુદ્ધ ડૉ. જે. ચેટર્જી](#)માં [એ આઈ આર ૧૯૪૯ સી એ એલ ૪૭૯-૪૮ સી ડબલ્યુ એન ૨૪૬, ૨૫૩- આઈ એલ આર (૧૯૪૫) ૨ સી એ એલ ૧૪૫.] ન્યાયમૂર્તિ દાસે આ વિષય પર સત્તામંડળોની વ્યાપક સમીક્ષા કર્યા પછી, આદેશ ૩૭ સી. પી. સી. દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા કેસોને લાગુ પડતા સિદ્ધાંતોને નીચેની દરખાસ્તોના રૂપમાં (પૃષ્ઠ ૨૫૩ પર) જણાવ્યું હતું:

“(એ) જો સામાવાળા અદાલતને સંતોષ આપે કે તેની પાસે દાવાની યોગ્યતા પર સારો બચાવ છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે

પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે.

(બી) જો સામાવાળા હકારાત્મક રીતે સારો બચાવ ન હોવા છતાં તેની પાસે વાજબી અથવા પ્રામાણિક અથવા વાજબી બચાવ હોવાનું સૂચવતો સુનાવણીનો મુદ્દો ઉઠાવે છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે.

(સી) જો સામાવાળા એવા તથ્યો જાહેર કરે છે જે તેને બચાવ કરવા માટે પૂરતા હોવાનું માનવામાં આવે છે, એટલે કે, જો સોગંદનામું હકારાત્મક રીતે અને તરત જ સ્પષ્ટ કરતું નથી કે તેની પાસે બચાવ છે, તેમ છતાં, તથ્યોની એવી સ્થિતિ દર્શાવે છે જે નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે કાર્યવાહીની સુનાવણીમાં તે વાદીના દાવાનો બચાવ સ્થાપિત કરી શકશે કે વાદી ચુકાદાનો હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે રજા લેવાનો હકદાર છે પરંતુ આવા કિસ્સામાં અદાલત તેની વિવેકબુદ્ધિથી સુનાવણીના સમય અથવા રીત તરીકે શરતો લાદશે પરંતુ અદાલતમાં ચૂકવણી કરવા માટે નહીં. સુરક્ષા વ્યવસ્થા.

(ડી) જો સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ નથી અથવા બચાવની વ્યવસ્થા ભ્રામક અથવા બનાવટી અથવા વ્યવહારીક રીતે અસ્પષ્ટ છે, તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે

હકદાર છે અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર નથી.

(ઈ) જો સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ ન હોય અથવા બચાવ પક્ષ ભ્રામક અથવા બનાવટી અથવા વ્યવહારીક રીતે અસ્પષ્ટ હોય, તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર હોવા છતાં, અદાલત દાવો કરેલી રકમ અદાલતમાં ચૂકવવામાં આવે અથવા અન્યથા સુરક્ષિત હોય તો જ બચાવ પક્ષને આગળ વધવાની મંજૂરી આપીને વાદીનું રક્ષણ કરી શકે છે અને આવી શરત પર સામાવાળાને મંજૂરી આપી શકે છે, અને તે રીતે સામાવાળાને બચાવ સાબિત કરવાનો પ્રયાસ કરવા સક્ષમ બનાવીને દયા બતાવી શકે છે.”

[પરિચ્છેદ ૮]

૧૧ અદાલત સમક્ષનો કેસ કલમ (ઈ) ની અંદર ન આવતો હોવાથી, આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે અદાલતમાં રકમ જમા કરવાની શરત લાદવી શક્ય નથી, અને ઉપરોક્ત અપીલને મંજૂરી આપી હતી. એ નોંધવું રસપ્રદ છે કે [મિલખીરામ \(ઈન્ડિયા\) \(પી\) લિમિટેડ વિરુદ્ધ ચમનલાલ બ્રધર્સ](#), એ. આઈ. આર. ૧૯૬૫ એસ. સી. ૧૬૯૮ના આદેશ ૩૭ પર ચાર ન્યાયાધીશોની બેન્ચના બંધનકર્તા ચુકાદાને, સી. પી. સી. ની કલમ ૧૧૫ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતોના અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગને લગતા

ચુકાદાઓ તરીકે, ફક્ત ૬માં આધાર રાખવામાં આવેલા અન્ય ઘણા ચુકાદાઓ સાથે જોડવામાં આવ્યો હતો.

૧૨ આપણે જોઈએ છીએ કે મિલ્ખા રામનો કેસ હકીકતમાં સી. પી. સી. ના ઓર્ડર XXXVII ના અવકાશ પર એક મહત્વપૂર્ણ ચુકાદો છે, અને તે કલમ ૧૧૫ હેઠળ લાગુ કરવાના સિદ્ધાંતો પરનો ચુકાદો નથી. આ ચુકાદો, આ અદાલતના ચાર વિદ્વાન ન્યાયાધીશોનો ચુકાદો હોવાથી, બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા સંબંધિત સમયે સુધારેલા ફક્ત ૧, ઓર્ડર XXXVII, નિયમ ૩ પેટા-નિયમો (૨) અને (૩) માં નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવ્યો છે:

“(૨) જો સામાવાળા હાજર થાય છે, તો પછી વાદી સામાવાળાને કાર્યવાહીના કારણ અને દાવો કરવામાં આવેલી રકમની ચકાસણી કરતા સોગંદનામા દ્વારા સમર્થિત સેવાની તારીખથી ઓછામાં ઓછા દસ સ્પષ્ટ દિવસો સુધી ચુકાદા માટે સમન્સ મોકલશે અને જણાવશે કે તેની માન્યતામાં દાવાનો કોઈ બચાવ નથી.

(૩) સામાવાળા સોગંદનામા દ્વારા ચુકાદા માટે આવા સમન્સની સેવાની દસ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે અથવા અન્યથા આવા તથ્યો જાહેર કરી શકે છે જે તેને બચાવ કરવા માટે હકદાર હોવાનું માનવામાં આવે છે, દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા માટે આવા સમન્સ પર અરજી કરી શકે છે. બચાવની મંજૂરી તેને બિનશરતી અથવા ન્યાયાધીશ ન્યાયી લાગે તેવી શરતો પર આપવામાં આવી શકે છે.”

૧૩ ટ્રાયલ કોર્ટે શોધી કાઢ્યું કે સબ-રૂલ (૩) દ્વારા જરૂરી સોગંદનામા દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલ બચાવ દાવો લડવાની મંજૂરી આપવા માટે પૂરતો હતો, પરંતુ ₹ ૪,૦૫,૪૩૪.૩૮/- ના દાવા સામે, કોર્ટે અપીલકર્તાને ₹ ૭,૭૦,૦૦૦/- ની જમીનગીરી જમા કરાવવાનો હુકમ કર્યો. પ્રથમ અપીલ રદ કરવામાં આવ્યા પછી, સુપ્રીમ કોર્ટે એ નક્કી કરવાનું હતું કે ટ્રાયેબલ મુદ્દો અસ્તિત્વમાં છે તેવું શોધી કાઢ્યા પછી, શું દાવો લડવાની શરત વગરની મંજૂરી આપવી એ ટ્રાયલ કોર્ટ માટે ફરજિયાત હતું. આપણી સમક્ષ ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલા મુદ્દાનો નિર્ણય કરવામાં આ ચુકાદો અત્યંત મહત્વનો હોવાથી, આપણા માટે આ ચુકાદાના ભાગો નીચે મુજબ ટાંકવા જરૂરી છે:-

“વિદ્વાન વકીલે [સંતોષ કુમાર વિરુદ્ધ ભાઈ મૂલ સિંહ](#) [(૧૯૫૮) એસ. સી. આર. ૧૨૧૧] માં આ અદાલતના નિર્ણય પર અને ખાસ કરીને પૃષ્ઠ ૧૨૧૬ પરના ફક્રા પર આધાર રાખ્યો હતો. તે એક એવો કેસ હતો જેમાં દિલ્હીની વાણિજ્યિક ગૌણ ન્યાયાધીશની અદાલતે એવું માન્યું હતું કે બચાવ પક્ષે સુનાવણી યોગ્ય મુદ્દો ઉઠાવ્યો હતો પરંતુ તે બચાવ અસ્પષ્ટ હતો અને પ્રામાણિક ન હતો કારણ કે સામાવાળાએ તેના દાવાને સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા ન હતા. આ કારણોસર અદાલતે સામાવાળાને દાવામાં સમગ્ર દાવા અને તેના પરના ખર્ચ માટે સુરક્ષા આપવાની શરત પર દાવાનો બચાવ કરવાની મંજૂરી આપી હતી. આ

અદાલતે એવું માન્યું હતું કે પરીક્ષણ એ જોવા માટે છે કે શું બચાવ પક્ષ વાસ્તવિક મુદ્દો ઉઠાવે છે અને બનાવટી નહીં, એ અર્થમાં કે, જો સામાવાળા દ્વારા આક્ષેપ કરાયેલ તથ્યો સ્થાપિત થાય, તો તે તથ્યો પર સારો અથવા તો બુદ્ધિગમ્ય બચાવ પણ હશે.જો કોર્ટ તેના વિશે સંતુષ્ટ હોય, તો રજા બિનશરતી આપવી જોઈએ.આ અદાલતે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે સામાવાળા દ્વારા દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા તે આધાર પર સુરક્ષા આપવાની શરત લાદવામાં ટ્રાયલ કોર્ટ ખોટી હતી.આ અદાલતે ધ્યાન દોર્યું હતું કે પુરાવાનો તબક્કો ત્યારે જ ઊભો થઈ શકે છે જ્યારે બચાવની મંજૂરી આપવામાં આવી હોય અને દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવાની ચૂક એ બચાવ પક્ષ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા અનુમાનને અસ્પષ્ટ અને પ્રામાણિકતાને યોગ્ય ઠેરવશે નહીં.અદાલત વતી બોલતા બોસ, જે. એ આ બાબત સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે અવલોકન કર્યું હતું (પૃષ્ઠ ૧૨૧૬):

“મોટાભાગે, ઉદ્દેશ એ જોવાનો છે કે સામાવાળા બિનજરૂરી રીતે મુકદ્દમાને લંબાવતો નથી અને વેપાર અને વાણિજ્યના હિતમાં ઝડપી નિર્ણયો ઈચ્છનીય હોય તેવા કેસોના વર્ગમાં અસમર્થનીય અને તુરંચ બચાવ કરીને વાદીને પ્રારંભિક હુકમનામું મેળવવાથી અટકાવે છે.સામાન્ય રીતે, તેથી, પરીક્ષણ એ જોવા માટે છે કે શું બચાવ પક્ષ વાસ્તવિક મુદ્દો ઉઠાવે છે અને બનાવટી નહીં, એ અર્થમાં કે, જો સામાવાળા દ્વારા આક્ષેપ કરાયેલ તથ્યો

સ્થાપિત થાય, તો તે તથ્યો પર સારો અથવા તો બુદ્ધિગમ્ય બચાવ પણ હશે.”

વિદ્વાન ન્યાયાધીશના નિરીક્ષણોનો છેલ્લો ભાગ આ અદાલતને વિચારણા માટે બોલાવવામાં આવેલા કેસની હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં હોવો જોઈએ. ટ્રાયલ જજ પહેલેથી જ સંતુષ્ટ હતા કે બચાવ પક્ષે સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવ્યો હતો, તે એવી શરત લાદવામાં વાજબી ન હતો કે સામાવાળાએ જામીન જમા કરાવવી જ જોઈએ કારણ કે તેણે બચાવના સમર્થનમાં કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા ન હતા. પુરાવા માટેના તબક્કે પહોંચી શકાયું ન હતું. બચાવ પક્ષ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં તે અદાલત દ્વારા તેની સામેની દલીલો અને પક્ષકારોના સોગંદનામાઓમાંથી નક્કી કરવું પડે છે અને તે તબક્કે પુરાવા માંગવા માટે તે તૈયાર નથી. જો તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી પર વિચારણા કર્યા પછી અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે બચાવ બનાવટી છે અથવા અદભૂત અથવા અત્યંત અસંભવિત છે, તો બચાવની મંજૂરી આપતા પહેલા સામાવાળાને શરતો પર મૂકવું વાજબી ગણાશે. જ્યારે બચાવ વાજબી હોય પરંતુ અસંભવિત હોય ત્યારે પણ અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં ન્યાયી ગણાશે કે આ મુદ્દો સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો નથી અને બચાવની મંજૂરી આપતી વખતે સામાવાળાને શરતો પર મૂકે છે. અન્યથા રાખવાથી આદેશ

૩૭ની જોગવાઈઓને અમલમાં મૂકવી અશક્ય બની જશે, જે ચોક્કસ પ્રકારના કેસોમાં ઝડપી નિર્ણય સુનિશ્ચિત કરવા માટે બોસ, જે. દ્વારા યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યા મુજબ ઘડવામાં આવી છે.તે જોવામાં આવશે કે આદેશ ૩૭ નિયમ ૨ જે વ્યવસાયિક કારણો તરીકે સંકલિત રીતે વર્ણવવામાં આવી શકે છે તેને લાગુ પડે છે.જો, ખાસ કરીને, પક્ષો વચ્ચેના નાણાં વિવાદો પર ઝડપથી નિર્ણય લેવામાં ન આવે તો વેપાર અને વ્યાપારી કામગીરી ગંભીર રીતે અવરોધિત થઈ શકે છે.બચાવની મંજૂરી આપવી જોઈએ કે નહીં તે નક્કી કરવાના હેતુથી આ વિચારણાઓને ધ્યાનમાં રાખવી પડશે અને જો આપવામાં આવે તો તે શરતને આધિન હોવી જોઈએ.

ઉદ્દેખનીય છે કે આ અદાલતે જેકોબ્સ વિરુદ્ધ બૂથની ડિસ્ટિલરી કંપની [(૧૯૦૧) ૮૫ એલટી ૨૬૨] ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો જેમાં હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સે એવું માન્યું હતું કે જ્યારે પણ કોઈ બચાવ પક્ષ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે ત્યારે રજા આપવી આવશ્યક છે અને તે પછીના બે નિર્ણયોનો પણ ઉદ્દેખ કર્યો હતો જ્યાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે કેસ હોય ત્યારે રજા બિનશરતી આપવી આવશ્યક છે.આ સંબંધમાં આપણે [ફીલ્ડરેન્ક લિમિટેડ વિરુદ્ધ સ્ટેઈન](#) [(૧૯૬૧) ૩ એ ઈ એલ આર ૬૮૧ પેજ – પેરા ૬૮૨-૩] માં કેવલિન, એલ જે ના નીચેના નિરીક્ષણોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ:

“વ્યાપક સિદ્ધાંત, જે જેકબ વિરુદ્ધ બૂથની ડિસ્ટિલરી કંપની પર આધારિત છે, તેનો સારાંશ વાર્ષિક પ્રેક્ટિસ (૧૯૬૨ આવૃત્તિ) ના પૃષ્ઠ ૨૬૬ પર નીચેની શરતોમાં આપવામાં આવ્યો છે:

‘અદાલત જે સિદ્ધાંત પર કાર્ય કરે છે તે એ છે કે જ્યાં સામાવાળા સોગંદનામા દ્વારા બતાવી શકે છે કે એક પ્રામાણિક સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો છે, તેને શરત વિના તે મુદ્દા પર બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે.

’” જે તે સિદ્ધાંત ફરજિયાત હોત, તો પછી વાદીના વકીલ દ્વારા રાહત કે અહીં એક સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો છે તેનો અર્થ એ થશે કે અપીલને મંજૂરી આપવી જોઈએ; પરંતુ વાદીના વકીલે જેકબ્સ વિરુદ્ધ બૂથની ડિસ્ટિલરી કંપની [(૧૯૦૧) ૮૫ એલટી ૨૬૨] પર કરવામાં આવેલી કેટલીક ટિપ્પણીઓ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું છે, જે વાર્ષિક પ્રેક્ટિસ, ૧૯૬૨ના પૃષ્ઠ ૨૫૧ અને ૨૬૭ પર જોવા મળશે. એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે (પાનું ૨૫૧ જુઓ) કે સંભવતઃ કેસ, જે તેની નજીકથી તપાસ કરવામાં આવે, તો તે અત્યાર સુધી વિચારવામાં આવ્યો હોય તેટલો આગળ નથી જતો; અને પાનું ૨૬૭ની ટોચ પર વાર્ષિક પ્રધાના વિદ્વાન સંપાદકો પાસે આ નોંધ છે:

“અદાલતમાં ચૂકવણી કરવાની અથવા સુરક્ષા આપવાની શરત આજકાલ અગાઉની સરખામણીએ વધુ લાગુ કરવામાં આવે છે, અને માત્ર જ્યાં સામાવાળા સંમત થાય છે ત્યાં જ નહીં પણ જ્યાં બચાવ પક્ષની રચના બનાવટી બચાવ છે અને માસ્ટર વાદી માટે ચુકાદો આપવા માટે ખૂબ જ તૈયાર છે તેવું માનવા માટે પુરાવામાં સારો આધાર છે.”

એ પણ નોંધવું યોગ્ય છે કે લોઈડ્સ બેન્કિંગ કંપની વિરુદ્ધ ઓગલ ૧ એક્ઝિબિટ ડીમાં પૃષ્ઠ ૨૬૪ પર એક કહેવતમાં જેકબ વિરુદ્ધ બૂથની ડિસ્ટિલરી કંપની [(૧૯૦૧) ૮૫ એલટી ૨૬૨] બ્રેમવેલ, બીએ કહ્યું હતું કે તેને નકારી કાઢવામાં આવી હતી અથવા લાયક ઠેરવવામાં આવી હતી. “.....તે શરતો (અદાલતમાં નાણાં લાવવાની અથવા જામીન આપવાની) ત્યારે જ લાગુ થવી જોઈએ જ્યારે સામાવાળાની કેસ રજૂ કરવાની રીતમાં કંઈક શંકાસ્પદ હોય.”

મને જેકબ વિરુદ્ધ બૂથની ડિસ્ટિલરી કંપનીમાં કડક નિયમમાં થોડી છૂટછાટ જોઈને ખૂબ જ આનંદ થવો જોઈએ, મને લાગે છે કે આર. એસ. સી., ઓર્ડર ૧૪ સમન્સમાં ચેમ્બરમાં બેઠેલા કોઈપણ ન્યાયાધીશને એવા કેસનો અનુભવ છે, જેમાં તે ચોક્કસપણે કહી શકતો નથી કે કોઈ સુનાવણીનો મુદ્દો નથી, તેમ છતાં તે સામાવાળાના સદ્ભાવના વિશે

વાસ્તવિક શંકા સાથે બાકી છે, અને વાદીનું રક્ષણ કરવા માંગે છે, ખાસ કરીને જો કોર્ટમાં પૈસા ચૂકવવા માટે સામાવાળા પર ગંભીર મુશ્કેલી ન હોય.હું સ્વીકારવા માટે તૈયાર હોવો જોઈએ કે ત્યાં છે છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં આ સ્થિતિનો ઉપયોગ ભૂતકાળમાં કરવામાં આવ્યો છે તેના કરતા વધુ વખત કરવાની વૃત્તિ છે, અને મને લાગે છે કે તે એક સારું વલણ છે; "

આ અવલોકનો તેમજ [રાવલપિંડી થિયેટર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ફિલ્મ ગ્રુપ બોમ્બે](#) [(૧૯૫૮) બી. એલ. આર. ૧૩૭૩ પૃષ્ઠ ૧૩૭૪ પર] માં ચાગલા, સી. જે. ના કેટલાક અવલોકનો ટ્રાયલ જજ દ્વારા બચાવ માટે શરતી રજા આપવાના આદેશ પર અપીલમાં બેઠેલી અદાલત દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવી શકે છે.ઘણા કિસ્સાઓમાં બચાવ પક્ષ સાચો છે કે નહીં તે કહેવું ખરેખર સરળ નથી અને તેથી તે ટ્રાયલ જજની વિવેકબુદ્ધિ પર છોડવું જોઈએ, જેમને બાર અને બેન્ચ બંનેમાં આવી બાબતોનો અનુભવ છે, તેઓ બચાવ પક્ષની ગુણવત્તા અથવા પ્રકૃતિ વિશે પોતાનો કામચલાઉ નિષ્કર્ષ કાઢે અને તે શરતો નક્કી કરે કે જેના પર બચાવ પક્ષને મંજૂરી આપવામાં આવી શકે.જો ન્યાયાધીશનો અભિપ્રાય હોય કે કેસ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે, તો રજા સામાન્ય રીતે બિનશરતી આપવી જોઈએ.બીજી બાજુ, જો તેનો અભિપ્રાય હોય કે ઉઠાવવામાં આવેલ

બચાવ તુરછ, અથવા ખોટો અથવા બનાવટી છે, તો તેણે સંપૂર્ણ રીતે
 બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઈનકાર કરવો જોઈએ.કમનસીબે, જો
 કે, મોટાભાગના કેસોને આ રીતે સ્પષ્ટ રીતે ઉકેલી શકાતા નથી અને
 ન્યાયાધીશ આ પ્રશ્ન પર વાસ્તવિક શંકાને ધ્યાનમાં રાખી શકે છે કે શું
 બચાવ વાસ્તવિક છે કે બનાવટી અથવા બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો શું તે
 સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં.આવા કેસોને પહોંચી વળવા માટે
 બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા આદેશ ૩૭ નિયમ ૨ માં કરવામાં
 આવેલા સુધારામાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં દેખીતી રીતે
 સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવે છે તેવા કિસ્સાઓમાં પણ
 ન્યાયાધીશ બચાવની મંજૂરી આપવા માટે શરતો લાદશે.આમ આ ટ્રાયલ
 જજની વિવેકબુદ્ધિ હેઠળની બાબત છે અને તેની સાથે વ્યવહાર કરતી
 વખતે તેણે પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો વિવેકપૂર્ણ રીતે ઉપયોગ કરવો
 જોઈએ.જે આદેશ લાગુ પડે છે તે વ્યાપારી કારણોના ઝડપી નિકાલમાં
 મદદ કરવાના નિયમનો ઉદ્દેશ નિષ્ફળ ન જાય તે માટે કાળજી લેવી
 આવશ્યક છે.વાસ્તવિક અને વાસ્તવિક પરીક્ષણક્ષમ મુદ્દાઓ ડિપોઝિટના
 બિનજરૂરી ગંભીર ઓર્ડર દ્વારા બંધ ન થાય તે માટે પણ કાળજી લેવી
 આવશ્યક છે.આ પ્રકારની બાબતમાં, સામાન્ય ઉપયોગનો કોઈ પણ
 નિયમ મૂકવો અનિરચનીય અને બિનઅનુભવી રહેશે.” [પરિચ્છેદ ૭-
 ૧૨]

૧૪ અમે એ ઉમેરવા માટે ઉતાવળ કરી શકીએ છીએ કે મેયેલેકનો કેસ ત્યારથી આ અદાલતના ચુકાદાઓની શ્રેણીમાં અનુસરવામાં આવ્યો છે— [મ્યુનિસિપલ કોર્પ.દિલ્હી વિરુદ્ધ સુરેશ ચંદ્ર જયપુરિયા](#), (૧૯૭૬) ૪ એસ. સી. સી. ૭૧૯ પેરા ૧૧ પર; [સુનીલ એન્ટરપ્રાઇઝ વિરુદ્ધ એસ. બી. આઈ. કોમર્શિયલ એન્ડ ઇન્ટરનેશનલ બેંક લિમિટેડ](#), (૧૯૯૮) પેરા ૪ પર ૫ એસ. સી. સી. ૩૫૪; [સ્ટેટ બેંક ઓફ સૌરાષ્ટ્ર વિરુદ્ધ અષિત શિપિંગ સર્વિસીસ \(પી\) લિમિટેડ](#), (૨૦૦૨) પેરા ૧૦ પર ૪ એસ. સી. સી. ૭૩૬; [ઉમા શંકર કમલ નારાયણ વિરુદ્ધ એમ. ડી. ઓવરસીઝ લિમિટેડ](#), (૨૦૦૭) પેરા ૮ અને ૯ પર ૪ એસ. સી. સી. ૧૩૩; [એસ. આઈ. એફ. વાય. લિમિટેડ વિરુદ્ધ ફર્સ્ટ ફ્લાઈટ કુરિયર્સ લિમિટેડ](#), (૨૦૦૮) પેરા ૧૦ પર ૪ એસ. સી. સી. ૨૪૬; [વાડા અરણ એસ્બેસ્ટોસ \(પી\) લિમિટેડ વિરુદ્ધ વાડા ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ](#), (૨૦૦૯) ૨ એસ. સી. સી. ૪૩૨ પેરા ૧૯ પર; [આર. સરવણ પ્રભુ વિરુદ્ધ વીડિયોકોન લીઝિંગ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ફાઇનાન્સ લિમિટેડ](#), (૨૦૧૩) ૧૪ એસ સિ સિ ૬૦૬ પેરા ૪ પર; અને [સ્ટેટ બેંક ઓફ હૈદરાબાદ વિરુદ્ધ રાબો બેંક](#), (૨૦૧૫) ૧૦ એસ સિ સિ ૫૨૧ પેરા ૧૬ પર.

૧૫ જો કે, આ અદાલતના બે ચુકાદાઓ છે જે ઓર્ડર XXXVII માં કરવામાં આવેલા સુધારા અને મેચેલેકના કેસમાં સમાવિષ્ટ ગુણોત્તર પર તેની અસર સાથે સીધો વ્યવહાર કરે છે.

૧૫.૧ [ડિક્સનસ વાણાટ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ \(પી\) લિમિટેડ વિરુદ્ધ જય આર્ટ્સ, \(૨૦૦૬\) ૮ એસ. સી. સી. ૨૫ માં, આ અદાલતે સુધારેલ ઓર્ડર XXXVII નક્કી કર્યા પછી અને મેચેલેકના કેસનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા –](#)

“દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપતી વખતે અદાલત નીચેના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરશે:

(એ) જો અદાલતનો અભિપ્રાય હોય કે કેસ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે, તો બચાવની મંજૂરી સામાન્ય રીતે બિનશરતી આપવી જોઈએ.[મિલખીરામ \(ઇન્ડિયા\) \(પી\) લિમિટેડ વિરુદ્ધ ચમનલાલ બ્રધર્સ \[એ આઈ આર ૧૯૬૫ એસ સી ૧૬૯૮:૬૮ બોમ એલ. આર. ૩૬\] એ પ્રશ્ન કે શું બચાવ પક્ષ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં તે અદાલત દ્વારા તેની સામેની દલીલો અને પક્ષકારોના સોગંદનામાઓમાંથી નક્કી કરવો પડે છે.](#)

(બી) જો અદાલતને સંતોષ થાય કે સામાવાળા દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી હકીકતો સૂચવતી નથી કે તેની પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ છે અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતો બચાવ તુરંચ અથવા ત્રાસદાયક છે, તો તે સંપૂર્ણપણે બચાવ કરવાની પરવાનગી આપવાનો ઇનકાર કરી શકે છે.[કિરણમયી ડસ્સી વિરુદ્ધ ડૉ. જે. ચેટર્જી](#) [એ આઈ આર ૧૯૪૯ સી એ એલ ૪૭૯-૪૯ સી ડબલ્યુ એન ૨૪૬] (મેચેલેક કેસમાં નોંધાયેલ અને મંજૂર થયેલ [(૧૯૭૬) ૪ એસ સિ સિ ૬૮૭:એ આઈ આર ૧૯૭૭ એસ સી ૫૭૭]).

(સી) એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં અદાલત એ પ્રશ્ન પર વાસ્તવિક શંકાને ધ્યાનમાં લે છે કે શું બચાવ વાસ્તવિક છે કે બનાવટી અથવા તે સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો ઉઠાવે છે કે નહીં, અદાલત બચાવની મંજૂરી આપવા માટે શરતો લાદશે.”

[પેરા ૧૩]

૧૫.૨ [સધર્ન સેલ્સ એન્ડ સર્વિસીસ વિરુદ્ધ સોઅરમિલ્ક ડિઝાઇન એન્ડ હેન્ડલ્સ જી. એમ. બી. એચ.](#), (૨૦૦૮) ૧૪ એસ. સી. સી. ૪૫૭ માં, આ અદાલતને સુધારેલા આદેશ ૩૭ ને ધ્યાનમાં રાખીને મેચેલેકના કેસમાં ચુકાદો મોટા પ્રમાણમાં બિનઅસરકારક હતો કે કેમ તે અંગેનો તેનો નિર્ણય આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. આ અદાલતે શોધી કાઢ્યું;

“સંબંધિત પક્ષો વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતો અને ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, સંહિતાના નિયમ ૩, આદેશ ૩૭ માં પેટા-નિયમો (૪), (૫) અને (૬) ની રજૂઆત દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાના હેતુ અંગે શ્રી શર્માની રજૂઆતોમાં બળ હોવાનું જણાય છે. જ્યારે નિયમ ૩ ની બિન-સુધારેલી જોગવાઈઓમાં, પેટા-નિયમ (૫) ની બીજી જોગવાઈના આધારે દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપવાની પૂર્વશરત તરીકે કોઈ થાપણ કરવાની કોઈ મજબૂરી નહોતી, ત્યારે ઉપરોક્ત જોગવાઈમાં એ હદ સુધી ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો કે કોઈ પણ સ્વીકૃત રકમની થાપણ હવે સંહિતાના આદેશ ૩૭ હેઠળ દાખલ કરેલા દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપવાની પૂર્વશરત છે. દાવાના કોઈપણ ભાગના સંદર્ભમાં તફાવત કરવામાં આવ્યો છે, જે સ્વીકારવામાં આવે છે. નિયમ ૩ ના પેટા-નિયમ (૫) ની બીજી જોગવાઈ એ ખૂબ જ સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યાં સુધી સામાવાળા દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલી રકમ કોર્ટમાં જમા કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દાવાનો બચાવ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.” [પરિચ્છેદ ૧૫]

૧૬ આમ તે સ્પષ્ટ છે કે ઓર્ડર XXXVII માં ૧૯૭૬ માં ફેરફાર થયો છે, અને તે ફેરફારથી નિર્ધારિત કાયદામાં ફેરફાર થયો છે. પ્રથમ અને અગ્રણી, એ યાદ રાખવું અગત્યનું છે કે મિલ્ખા રામનો કેસ સુધારેલી ઓર્ડર XXXVII જોગવાઈ પર સીધો અધિકાર છે, કારણ કે ઓર્ડર XXXVII

નિયમ ૩ માં સુધારેલી જોગવાઈ બોમ્બે સુધારા જેવી જ છે, જેના પર આ અદાલત ઉપરોક્ત ચુકાદામાં વિચારણા કરી રહી હતી.આપણે એ ઉમેરવાની ઉતાવળ કરવી જોઈએ કે પેટા-નિયમ (૩) ની બે જોગવાઈઓ બોમ્બે સુધારામાં નહોતી.આ નવા છે, અને તેમને જે અસર આપવામાં આવશે તે આપણે નક્કી કરવું પડશે.હવે કાયદાની સ્થિતિ એ છે કે ટ્રાયલ જજ પાસે વિવેકબુદ્ધિ છે જેના પરિણામે દરેક કેસની હકીકતો પર ન્યાય થવો જોઈએ.પરંતુ ન્યાય, સમાનતાની જેમ, એક તરફ અન્ય મુખ્ય બંધારણીય મૂલ્ય અને બીજી તરફ મનસ્વીપણું, કટ્ટર દુશ્મનો છે.આદેશ XXXVII હેઠળ ન્યાયાધીશ જે વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ બચાવ કરવા માટે પરવાનગી આપવાનો ઈનકાર કરવા અથવા બચાવ કરવા માટે શરતી અથવા બિનશરતી રજા આપવા માટે કરે છે તે જોસેફના બહુ રંગીન કોટ સમાન વિવેકબુદ્ધિ છે-મોટી સંખ્યામાં ગૂંચવણભર્યા વિકલ્પો પોતાને રજૂ કરે છે.કાયદાનું જીવન તર્ક નથી પરંતુ ટ્રાયલ જજનો અનુભવ છે, જે આ કેસોમાં બચાવમાં આવે છે; પરંતુ તે જ સમયે માર્ગદર્શિકા અથવા સિદ્ધાંતો દ્વારા જાણ કરવામાં આવે છે જે અમે મનસ્વી રીતે ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિની કવાયતને ટાળવા માટે મૂકવાનો પ્રસ્તાવ કરીએ છીએ.સ્પેક્ટ્રમના એક છેડે બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા હોય છે, જે તમામ કિસ્સાઓમાં આપવામાં આવે છે જે નોંધપાત્ર બચાવ રજૂ કરે છે.સ્પેક્ટ્રમના બીજા છેડે તુરંત અથવા ત્રાસદાયક સંરક્ષણ હોય છે, જે બચાવ કરવા માટે રજાના

ઈનકાર તરફ દોરી જાય છે.આ બે ચરમસીમાઓ વચ્ચે વિવિધ પ્રકારના સંરક્ષણ ઊભા કરવામાં આવે છે જે મોટાભાગના કિસ્સાઓમાં બચાવ કરવા માટે શરતી રજા આપે છે.આ બચાવ પક્ષોને વ્યાપક સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન આપવું પડે છે જે આખરે ટ્રાયલ જજ દ્વારા લાગુ કરવામાં આવે છે જેથી દરેક કેસના તથ્યો પર ન્યાય થાય.

૧૭ તદનુસાર, ઓર્ડર XXXVII આર. ૩ ના સુધારા અને મિલખીરામના કેસમાં ચાર ન્યાયાધીશોના બંધનકર્તા નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને, મેચેલેકના કેસના ફક્ત ૮ માં જણાવેલા સિદ્ધાંતો હવે નીચે મુજબ રદ કરવામાં આવશે:

૧૭.૧ જો સામાવાળા અદાલતને સંતોષ આપે કે તેની પાસે નોંધપાત્ર બચાવ છે, એટલે કે, એક બચાવ કે જે સફળ થવાની સંભાવના છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે છોડી દેવાનો હકદાર નથી, અને સામાવાળા દાવાનો બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે;

૧૭.૨ જો સામાવાળા હકારાત્મક રીતે સારો બચાવ ન હોવા છતાં, તેની પાસે વાજબી અથવા વાજબી બચાવ હોવાનું સૂચવતા સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ ઉઠાવે છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે હકદાર નથી,

અને સામાવાળા સામાન્ય રીતે બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે;

૧૭.૩ જો સામાવાળા સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ ઉઠાવે તો પણ, જો ટ્રાયલ જજ પાસે સામાવાળાની સદ્ભાવના અથવા સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓની વાસ્તવિકતા વિશે શંકા રહે છે, તો ટ્રાયલ જજ સમય અથવા સુનાવણીની રીત, તેમજ અદાલતમાં ચૂકવણી અથવા સુરક્ષા પૂરી પાડવા જેવી શરતો લાદશે. વ્યાપારી કારણોના ઝડપી નિકાલમાં મદદ કરવાના જોગવાઈઓના ઉદ્દેશને નિષ્ફળ ન કરવામાં આવે તે માટે કાળજી લેવી આવશ્યક છે. આ બાબતની પણ કાળજી લેવી જોઈએ કે આવા પરીક્ષણપાત્ર મુદ્દાઓ ડિપોઝિટ અથવા જામીનગીરીના બિનજરૂરી ગંભીર આદેશો દ્વારા બંધ ન થાય;

૧૭.૪ જો સામાવાળા એવો બચાવ કરે છે જે બુદ્ધિગમ્ય પરંતુ અસંભવિત હોય, તો ટ્રાયલ જજ સમય અથવા સુનાવણીની રીત, તેમજ અદાલતમાં ચૂકવણી, અથવા સુરક્ષા પૂરી પાડવા જેવી શરતો લાદશે. જેમ કે બચાવ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ, થાપણ અથવા જામીનગીરી જેવી શરતો ઉભી કરતું નથી અથવા બંને વ્યાજની સાથે સમગ્ર મૂળ રકમ સુધી વિસ્તારી શકે છે જે કોર્ટને લાગે છે કે કેસના ન્યાયની જરૂર છે.

૧૭.૫ જો સામાવાળા પાસે કોઈ નોંધપાત્ર બચાવ ન હોય અને/અથવા કોઈ વાસ્તવિક સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ ઉભા ન કરે, અને અદાલતને આવા બચાવને તુરછ અથવા ત્રાસદાયક લાગે, તો દાવાનો બચાવ કરવાની મંજૂરી નકારવામાં આવશે, અને વાદી તાત્કાલિક ચુકાદો આપવા માટે હકદાર છે.

૪૫. આમ, ઉપરોક્ત નિર્ણય પરથી સ્પષ્ટ થઈ શકે તેવા કાયદાના સિદ્ધાંતો એ છે કે જો સામાવાળા ન્યાયી અથવા વાજબી બચાવ સૂચવતા મુદ્દાઓ ઉઠાવે છે, જો કે તે હકારાત્મક રીતે સારો બચાવ નથી, તો વાદી બચાવ માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે. જો સામાવાળા સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ ઉઠાવે પરંતુ સામાવાળાની સદ્ભાવના અથવા સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓની વાસ્તવિકતા વિશે કોર્ટના મનમાં શંકા હોય, તો પણ ટ્રાયલ જજ સુનાવણીના સમય અથવા પદ્ધતિ, તેમજ અદાલતમાં ચૂકવણી અથવા જામીન આપવા બંને શરતો લાદશે. જો સામાવાળા પાસે કોઈ નોંધપાત્ર બચાવ ન હોય અને/અથવા કોઈ વાસ્તવિક સુનાવણીપાત્ર મુદ્દાઓ ઉભા ન કરે અને અદાલતને આવા બચાવને તુરછ અથવા ત્રાસદાયક લાગે, તો દાવાનો બચાવ કરવા માટે પરવાનગી આપવાનો ઈનકાર કરવો જોઈએ અને વાદી તાત્કાલિક ચુકાદાનો હકદાર છે.

૪૬. સારાંશ દાવો અને બચાવની રજાના સંદર્ભમાં કાયદાનો એક મહત્વપૂર્ણ સિદ્ધાંત એ છે કે જ્યારે દાવો આધારિત હોય તેવા દસ્તાવેજોના અર્થ અથવા શુદ્ધતા અંગે કોઈ સુનાવણીનો મુદ્દો હોય ત્યારે સામાવાળાને બચાવ કરવાની રજા આપવી જોઈએ.

૪૭. જો સંહિતાના [આદેશ ૩૭](#) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ પર ધ્યાન આપવામાં આવે તો વિધાનસભાનો ઈરાદો એવું લાગે છે કે બિલ ઓફ એક્સચેન્જ, હુંડી અથવા પ્રોમિસરી નોટના આધારે દાવો દાખલ કરવા પર, સામાવાળાએ પહેલા અદાલતને સમજાવવું પડશે કે દાવાનો બચાવ કરવાની મંજૂરી લાયક છે.સંહિતાના [આદેશ ૩૭](#), નિયમ ૩ (૨) સૂચવે છે કે મુકદ્દમાને લંબાવવાની સંભાવનાને દૂર કરવા માટે શરતો લાદવામાં આવી શકે છે.ઝડપી નિકાલ સુરક્ષિત કરવા માટે અદાલતને અદાલતમાં ચુકવણી અથવા વસૂલ કરવા માંગવામાં આવેલી રકમના સંદર્ભમાં જામીન આપવાની શરતોને આધિન દાવાનો બચાવ કરવા માટે પરવાનગી આપવાની સત્તા આપવામાં આવે છે અને તે માત્ર એક ચોક્કસ રીતે મુદ્દાઓની રચના અને રેકોર્ડિંગ સુધી વિસ્તરે છે પરંતુ અદાલત અન્યથા યોગ્ય લાગે તેવી શરતો લાદવાની મંજૂરી આપવા માટે પૂરતી વ્યાપક છે.અદાલતને જરૂરી લાગે તેવી શરતો લાદવાનો અધિકાર કેમ આપવામાં આવ્યો?જે રકમ માટે દાવો કરવામાં આવી શકે છે તેની તાત્કાલિક વસૂલાત સુનિશ્ચિત કરવા માટે અદાલતને આવી સત્તા આપવામાં આવી હતી.કેસના

સંજોગો અનુસાર કોર્ટ કોઈપણ પ્રકારની સુરક્ષાની માંગ કરી શકે છે.અન્યથા તે દાવાની ઝડપી સુનાવણી અને દાવાનો અસરકારક નિકાલ કરવા માટે કોઈપણ શરતો લાદશે.દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપતી વખતે શરતો લાદીને વિલંબની શક્યતાઓને ઘટાડવાનો પ્રયાસ કરી શકાય છે.

૪૮. [સંહિતાના આદેશ](#) ૩૭, નિયમ ૨ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા દાવાઓમાં, ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ નિર્રથક છે કે નહીં તે નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે ટ્રાયલ અદાલતો દ્વારા દરેક શક્ય કાળજી લેવી જોઈએ.ત્યાં વધુ શોધ થવી જોઈએ કે ઉઠાવવામાં આવેલ સંરક્ષણ પ્રામાણિક છે કે નહીં.અદાલતે માત્ર દાવાઓથી પ્રભાવિત થવું જોઈએ નહીં, પછી ભલે તે હકીકતોના હોય કે કાયદાના.અદાલતે દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા મેળવવા માટે ઉઠાવવામાં આવેલી તમામ દલીલોના ગુણદોષની તપાસ કરવી જોઈએ.જ્યાં સુધી ટ્રાયલ અદાલતો [સંહિતાના આદેશ](#) ૩૭ની જરૂરિયાતો અનુસાર કડક રીતે કાર્ય ન કરે ત્યાં સુધી તેમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ બિનઅસરકારક થઈ શકે છે.

૪૯. કેસની એકંદર હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, હું અહીં અપીલકર્તાને તેના પર ઉપાર્જિત વ્યાજ સાથે સંપૂર્ણ ડિજિટલ રકમ જમા કરવા પર બચાવ કરવા માટે શરતી રજા આપવા માંગુ છું.આ અદાલત દ્વારા ૧૯મી જુલાઈ, ૨૦૧૮ના રોજ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૨/૨૦૧૮ માં પસાર

કરાયેલા આદેશને અનુસરીને, અહીં અપીલકર્તાએ ૨૮મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૮ના રોજ બેંક ઓફ બરોડા, વિસનગર મુખ્ય શાખા પર તૈયાર કરવામાં આવેલા ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ નંબર ૧૩૧૯૦૦ દ્વારા આ અદાલતના નઝીર વિભાગમાં રૂ.

૫૦. બીજો પ્રશ્ન જે મારે તપાસવાની જરૂર છે તે એ છે કે શું મારે વાદીને યોગ્ય બેંક ગેરંટી અથવા અન્ય કોઈ મૂર્ત જામીનગીરી આપવા પર રકમ ઉપાડવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ કે કેમ જે સારાંશ દાવાના ચુકાદા સુધી બાકી છે.

૫૧. અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી જાનીને આ સંબંધમાં સખત વાંધો છે. શ્રી જાની રજૂ કરે છે કે વાદી તેના ક્લાયન્ટ દ્વારા જમા કરાવેલા નાણાંનો ઉપયોગ કરવા માટે હકદાર નથી. શ્રી જાનીના જણાવ્યા અનુસાર, જો બચાવ માટે શરતી રજા આપવામાં આવે અને સામાવાળાને રકમ જમા કરાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે, તો તે રકમ કોઈપણ રાષ્ટ્રીયકૃત બેંકમાં ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટમાં રોકાણ કરવી જોઈએ. ટૂંકમાં, શ્રી જાનીના જણાવ્યા અનુસાર, વાદીને નાણાં ઉપાડવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે નાણાં ઉપાડવા માટે બચાવની રજા આપવાની શરત ન બનાવી શકાય; એવા કિસ્સામાં જ્યાં અદાલત દાવાનો બચાવ કરવા માટે શરતી રજા આપે છે. એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે આ સી. પી. સી. ના આદેશ ૩૭ નિયમ ૩ ની જોગવાઈઓના ખાલી વાંચનમાંથી વહે છે. **સૂરજ સંઘી ફાઇનાન્સ લિમિટેડ**

વિરુદ્ધ કેડેન્શિયલ ફાઇનાન્સ લિમિટેડ અને અન્યો, એ આઈ આર ૨૦૦૨ બોમ્બે ૪૮૧ ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટ સમક્ષ સમાન પ્રશ્ન વિચારણા માટે પડ્યો હતો.હું સંબંધિત અવલોકનો ટાંકી શકું છું;

“તેથી, ચાલો આપણે પહેલા વિચાર કરીએ કે શું આ અદાલત બચાવની રજાની શરત તરીકે, વાદીને જામીન સામે રકમ ઉપાડવાની મંજૂરી આપતી શરત અથવા અન્યથા લાદી શકે છે.મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં આ અદાલત દ્વારા સુધારેલા આદેશ ૩૭, નિયમ ૩ (૩) નીચે મુજબ વાંચે છે:

"સામાવાળા તેને બચાવ કરવા માટે હકદાર બનાવવા માટે આવા સમન્સની સેવાની દસ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે દાવો કરવા માટે રજા માટે આવા સમન્સ પર અરજી કરી શકે છે.બચાવ કરવાની મંજૂરી તેને બિનશરતી અથવા ન્યાયાધીશ ન્યાયી લાગે તેવી શરતો પર આપવામાં આવી શકે છે.

તેવી જ રીતે [સુધારા અધિનિયમ](#), ૧૯૭૬ દ્વારા સુધારેલ પેટા-નિયમ ૩ (૫) નીચે મુજબ વાંચે છે:

"સામાવાળા, ચુકાદા માટે આવા સમન્સની સેવાની દસ દિવસની અંદર, સોગંદનામા દ્વારા અથવા અન્યથા તેને બચાવ કરવા માટે પૂરતા માનવામાં આવે તેવા તથ્યો જાહેર કરીને, આવા દાવાનો બચાવ કરવા

માટે પરવાનગી માટે આવા સમન્સ પર અરજી કરી શકે છે, અને તેને બિનશરતી અથવા અદાલત અથવા ન્યાયાધીશને ન્યાયી લાગે તેવી શરતો પર બચાવ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય છે:.....

પરંતુ જ્યાં સુધી અદાલતને સંતોષ ન થાય કે સામાવાળા દ્વારા જાહેર કરાયેલ હકીકત સૂચવતી નથી કે તેની પાસે ઉઠાવવાનો નોંધપાત્ર બચાવ છે અથવા સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતો બચાવ તુરંચ અથવા ત્રાસદાયક છે ત્યાં સુધી બચાવની મંજૂરી નકારવામાં આવશે નહીં. વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, જ્યાં વાદી દ્વારા દાવો કરવામાં આવેલી રકમનો એક ભાગ સામાવાળા દ્વારા તેની પાસેથી બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવે છે, ત્યાં દાવાનો બચાવ કરવા માટે રજા આપવામાં આવશે નહીં સિવાય કે આમ બાકી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવેલી રકમ સામાવાળા દ્વારા કોર્ટમાં જમા કરાયેલ.

[મેકલેક એન્જિનિયર્સ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરર્સ વિરુદ્ધ બેઝિક ઇકિવપમેન્ટ કોર્પોરેશન](#)માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને સામાવાળાને રજા આપવાનો મુદ્દો હવે રેઝ ઇન્ટિગ્રા નથી. ફક્ત ૮ માં, સિવિલ પ્રોસિજર કોડના આદેશ ૩૭ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા કેસોને લાગુ પડતા સિદ્ધાંતો નક્કી કરવામાં આવ્યા છે. [સુનીલ એન્ટરપ્રાઇઝિસ વિરુદ્ધ એસબીઆઈ કોમર્શિયલ અને ઇન્ટરનેશનલ બેંક લિમિટેડ](#)માં આ

સિદ્ધાંતોનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું છે.તેનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય:

"(એ) જો સામાવાળા અદાલતને સંતોષ આપે કે તેની પાસે દાવાની યોગ્યતા પર સારો બચાવ છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે.

(બી) જો સામાવાળા હકારાત્મક રીતે સારો બચાવ ન હોવા છતાં તેની પાસે વાજબી અથવા પ્રામાણિક અથવા વાજબી બચાવ હોવાનું સૂચવતો સુનાવણીનો મુદ્દો ઉઠાવે છે, તો વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે બિનશરતી રજા મેળવવા માટે હકદાર છે.

(સી) જો સામાવાળા એવી હકીકતો જાહેર કરે છે જે તેને બચાવ કરવા માટે પૂરતા હોવાનું માનવામાં આવે છે, એટલે કે, જો સોગંદનામું હકારાત્મક રીતે અને તરત જ સ્પષ્ટ કરતું નથી કે તેની પાસે બચાવ હતો, તેમ છતાં, એવી હકીકતોની સ્થિતિ દર્શાવે છે જે નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે કાર્યવાહીની સુનાવણીમાં તે વાદીના દાવાનો બચાવ સ્થાપિત કરી શકશે કે વાદી ચુકાદાનો હકદાર નથી અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે

રજા લેવાનો હકદાર છે પરંતુ આવા કિસ્સામાં અદાલત તેની વિવેકબુદ્ધિથી સુનાવણીના સમય અથવા પદ્ધતિ વિશે શરતો લાદશે પરંતુ અદાલતમાં ચુકવણી અથવા રજૂ કરવા માટે નહીં સુરક્ષા.

(ડી) જો સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ ન હોય અથવા બચાવ પક્ષની રચના ભ્રામક અથવા બનાવટી અથવા વ્યવહારીક રીતે મોંશાઈન હોય તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર છે અને સામાવાળા બચાવ કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર નથી.

(ઈ) જો સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ ન હોય અથવા સામાવાળા ભ્રામક અથવા બનાવટી અથવા વ્યવહારીક રીતે અસ્પષ્ટ હોય, તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર હોવા છતાં, અદાલત દાવો કરેલી રકમ અદાલતમાં ચૂકવવામાં આવે અથવા અન્યથા સુરક્ષિત હોય તો જ બચાવ પક્ષને આગળ વધવાની મંજૂરી આપીને વાદીનું રક્ષણ કરી શકે છે અને આવી શરત પર સામાવાળાને મંજૂરી આપી શકે છે, અને તે રીતે સામાવાળાને બચાવ સાબિત કરવાનો પ્રયાસ કરવા સક્ષમ બનાવીને દયા બતાવી શકે છે.

જો કોઈ વ્યક્તિ આગાહી (ઈ) પર ધ્યાન આપે છે, ભલે સામાવાળા પાસે કોઈ બચાવ ન હોય અથવા બચાવ ભ્રામક હોય અથવા બનાવટી હોય અથવા વ્યવહારીક રીતે અસ્પષ્ટ હોય, તો સામાન્ય રીતે વાદી ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા માટે હકદાર હોવા છતાં, અદાલત દાવો કરેલી રકમ અદાલતમાં ચૂકવવામાં આવે અથવા અન્યથા સુરક્ષિત હોય તો જ બચાવ પક્ષને આગળ વધવાની મંજૂરી આપીને વાદીનું રક્ષણ કરી શકે છે અને આવી શરત પર સામાવાળાને મંજૂરી આપી શકે છે અને આમ સામાવાળાને બચાવ સાબિત કરવાનો પ્રયાસ કરવા સક્ષમ બનાવીને દયા બતાવી શકે છે.તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે મૂનશાઈન બચાવના કેસોમાં પણ અથવા બચાવ પક્ષ ભ્રામક અથવા બનાવટી છે કે કેમ, બચાવ પક્ષને અદાલતમાં રકમ ચૂકવવા પર અથવા અન્યથા રકમ સુરક્ષિત કરવા પર બચાવ પક્ષને મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે, તેથી તે અદાલતના અધિકારક્ષેત્રમાં હશે, એવા કિસ્સામાં જ્યાં બચાવ પક્ષને મંજૂરી માત્ર દયા તરીકે આપવામાં આવે છે, વાદી દ્વારા જામીન આપવા પર અથવા અન્યથા નાણાં ઉપાડવાની મંજૂરી આપવા માટે શરત લાદવી.મેસર્સ ક્લાસિક સ્ટ્રીપ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં [મચાલિક એન્જિનિયર્સ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરર્સ વિરુદ્ધ બેઝિક ઇન્ડિવિડ્યુઅલ કોર્પોરેશન](#) (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો ન હતો.તેવી જ રીતે રાજ દુગ્ગલ વિરુદ્ધ રમેશ કુમાર બંસલ, ૧૯૯૧ માં સુપ્રીમ કોર્ટના

ચુકાદા પર વિદ્વાન ડિવિઝન બેન્ચનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું ન હતું.(૧)

એસસીસી ૧૯૧.મેસર્સ ક્લાસિક સ્ટ્રીપ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા) માં નાણાં ઉપાડવા માટે રજા વિના શરતી રજા આપવામાં આવી હતી.સામાવાળા દ્વારા પ્રોથોનોટરી અને સિનિયર માસ્ટર પાસે નાણાં જમા કરાવવા પર રજા આપવામાં આવી હતી.આ આદેશ સામે અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી.અરજી ફગાવી દેવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ આ મામલો ચેમ્બર જજ સમક્ષ આવ્યો હતો.તે તબક્કે, નાણાં ઉપાડવા માટે મૌખિક અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.તેવી મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.તે તે આદેશ હતો જેને પડકારવામાં આવ્યો હતો.વિદ્વત વિભાગીય ખંડપીઠે અવલોકન કર્યું હતું કે ચેમ્બર જજ પાસે આવો આદેશ પસાર કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર રહેશે નહીં.મારા મતે, ચુકાદો સ્પષ્ટ રીતે જણાવવાના કારણો માટે અલગ પાડી શકાય તેવો હશે.સૌપ્રથમ શરતી રજા આપવામાં, કોર્ટ શરતો લાદવા માટે ખુદ્દી છે.જમીનગીરી આપવા પર નાણાં ઉપાડવાની શરતોમાંથી એક શા માટે ન હોવી જોઈએ તેનું કોઈ કારણ નથી.બીજું, રાજ દુગ્ગલ વિરુદ્ધ રમેશ કુમાર બંસલના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે આદેશ ૩૭માંથી ઉદ્ભવતા કેસમાં, જેમાં બચાવ પક્ષને "સંદિગ્ધ" કરતાં વધુ પરંતુ "સંભવિત" કરતાં ઓછો ગણાવી શકાય, બચાવ પક્ષને મંજૂરી આપી હતી.બચાવ પક્ષને મંજૂરી આપતી વખતે, એક શરત લાદવામાં આવી હતી કે દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન કેસમાં જમા

કરાયેલી ૨૦,૦૦૦/- રૂપિયાની રકમ સામાવાળા-વાદી દ્વારા ચૂકવવામાં આવશે અને આ શરતને આધિન રાખવામાં આવશે કે જો આખરે સામાવાળા-વાદી દાવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તે અપીલકર્તા સામાવાળાને વાર્ષિક ૯ ટકાના વ્યાજ સાથે ૨૦,૦૦૦/- રૂપિયાની ઉપરોક્ત રકમ પરત કરવા માટે જવાબદાર રહેશે.તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે અદાલતમાં નાણાં ઉપાડવાનો અને તેને દાવાના ખાતામાં રાખવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે.ત્રીજું, આ અદાલતની ખંડપીઠે સમક્ષનો મુદ્દો એવા કેસમાં ઊભો થયો હતો જેમાં સામાવાળાને દાવાનો બચાવ કરવા, નાણાં ઉપાડવા માટે રજા આપતી વખતે કોઈ શરત લાદવામાં આવી ન હતી.તેનાથી વિપરીત તેને જમા કરાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.તે હકીકતો પર આધારિત તે ચુકાદો, તેથી, કોઈ મદદરૂપ થશે નહીં કારણ કે તે સ્પષ્ટ રીતે અલગ પાડી શકાય તેવું છે.તે કેસમાં મુદ્દો એ હતો કે શું એવા કેસમાં કે જ્યાં બચાવની રજા પૈસા જમા કરવાની શરત સાથે આપવામાં આવી હતી, પરંતુ ઉપાડના નિર્દેશ વિના, ચેમ્બર જજ જામીન આપવા પર નાણાં ઉપાડવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે કે નહીં.મારા મતે, જ્યારે આ અદાલત માત્ર દયાના કાર્ય તરીકે બચાવ કરવાની મંજૂરી આપે છે, અથવા જ્યાં આંશિક દાવો સ્વીકારવામાં આવે છે, ત્યારે રાહતને ધ્યાનમાં રાખીને, તે એક શરત લાદવા માટે ખુલ્લી રહેશે, વાદીને બેંક ગેરંટી અથવા જામીનગીરી અથવા અન્યથા કોર્ટની સંતોષ માટે નાણાં

ઉપાડવાની મંજૂરી આપવા માટે, દાવાની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ સુધી.આ મેચાલિક (ઉપરોક્ત) માં ચુકાદામાંથી વહે છે.વાદી જે અન્યથા ચુકાદા માટે હકદાર હશે, માત્ર એટલા માટે કે રજા દયા તરીકે આપવામાં આવી છે, તેને દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન વ્યાજ અથવા અન્યથા દાવામાં વધુ આદેશોને આધિન નાણાં જાળવી રાખવાનો અધિકાર નકારવો જોઈએ નહીં.અન્યથા ન્યાયને ધ્યાનમાં લેતા, નાણાં કોર્ટમાં રોકાણ કરવામાં આવે છે.કાયદાના વિલંબને કારણે જે વાદી અન્યથા નાણાં મેળવવા માટે હકદાર છે તેને લાંબા ગાળા માટે નાણાંનો ઉપયોગ કરવાનો ઈનકાર કરવામાં આવશે.એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં કોઈ કાનૂની પ્રતિબંધ નથી, વાદીને તે જ નકારી કાઢવું જોઈએ.જમીનગીરી તરીકે યોગ્ય શરતો લાદીને ન્યાયના ઉદ્દેશોને પૂર્ણ કરી શકાય છે, જેથી પૈસા પાછા લાવવામાં આવે અને જો દાવો રદ કરવામાં આવે અથવા અન્યથા સામાવાળાને રિફંડ માટે ઉપલબ્ધ હોય.”

પર. હું બોમ્બે હાઈકોર્ટના દૃષ્ટિકોણ સાથે સંપૂર્ણ રીતે સહમત છું.

પ૩. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, આ બીજી અપીલને આંશિક રીતે મંજૂરી આપવામાં આવી છે.નીચલી અપીલ અદાલત દ્વારા ૨૦૦૫ના નિયમિત સિવિલ અપીલ નંબર ૮૦માં પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને આદેશ, જે ૧૯૯૯ના વિશેષ સારાંશ દાવો નંબર ૩માં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા

અને હુકમની પુષ્ટિ કરે છે, તે આથી રદ કરવામાં આવે છે અને રદ કરવામાં આવે છે. અપીલ કરનાર મૂળ સામાવાળા નંબર ૨ ને દાવાનો બચાવ કરવા માટે શરતી રજા આપવામાં આવે છે. અહીં અપીલકર્તાએ પહેલેથી જ આ અદાલતની રજિસ્ટ્રીમાં ડિકીટલ રકમ જમા કરી દીધી છે. ૧૯૯૯નો વિશેષ સારાંશ દાવો નંબર ૩ સિવિલ જજ (એસ. ડી.), મહેસાણાની અદાલતમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો છે. અહીંના મૂળ સામાવાળા નંબર ૨ અપીલકર્તાએ આજથી ત્રણ અઠવાડિયાની અંદર પોતાનું લેખિત નિવેદન દાખલ કરવું પડશે. ફરિયાદીને ₹ ૫,૬૨,૨૫૦ ની રકમ ઉપાડવાની મંજૂરી છે—જે આસિસ્ટન્ટના સંતોષ માટે બેંક ગેરંટી રજૂ કરવા પર આ કોર્ટની રજિસ્ટ્રીમાં જમા કરવામાં આવે છે. કુલસચિવ, નઝીર વિભાગ.

પજ પરિણામે, આ બીજી અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને આથી તેને નકારી કાઢવામાં આવે છે.

(ન્યાયમુર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા)

વિષય : ઓર્ડર XXXVII હેઠળના સારાંશ દાવામાં બાંયધરીના ખત પરની સહી અંગે ગંભીર વિવાદ હોય ત્યારે જામીનદારને શરતી બચાવની રજા — અગાઉના હુકમો રદ કરી બીજી અપીલને આંશિક મંજૂરી

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*